

21. ULUSAL BÖLGE BİLİMİ VE BÖLGE PLANLAMA KONGRESİ

Önemli Tarihler

- Bildiri Özeti Son Gönderme Tarihi
1 Nisan 2022
- Kabul Edilen Bildirilerin İlanı
25 Nisan 2022
- Kongre Programının İlanı
17 Mayıs 2022

KONGRE
TARİHİ

26-28
MAYIS
2022
online

İletişim

bbtmk2022@gazi.edu.tr
www.bbtmk2022.gazi.edu.tr

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Çiğdem Varol Özden
Prof. Dr. Tanyel Eceral
Prof. Dr. Burcu H. Özüduru
Prof. Dr. N. Aydan Sat
Prof. Dr. Metin Şenbil
Doç. Dr. Z. Aslı Gürel
Doç. Dr. S. Bahar Yenigül
Dr. Öğr. Üyesi Suat Tuysuz

Araş. Gör. Duygu Çayan
Araş. Gör. Esin Duygu Döner
Araş. Gör. Tutku Gizem Yazıcı
Araş. Gör. Tuğba Kütük
Araş. Gör. Mine Özdemir
Araş. Gör. Fahriye Yavaşoğlu
Araş. Gör. Büşra Hilal Kutlu
Araş. Gör. Oğuzhan Elerman

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Adem Erdem Erbaş	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Prof. Dr. Arzu Başaran Uysal	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Prof. Dr. Bilge Armatlı Köroğlu	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Burak Beyhan	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Prof. Dr. Çiğdem Varol Özden	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Dilek Beyazlı	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. E. Ferhan Gezici Korten	İstanbul Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. E. Sedef Akgüngör	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Emine Yetişkul Şenbil	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Fatma Doğruel	Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Feride Gönel	Yıldız Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. H. Filiz Alkan Meşhur	Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. Hürriyet Ögdül	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim Mahmut Tekçe	Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Murat Ali Dulupcu	Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof. Dr. N. Aydan Sat	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Suat Doğruel	Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Şevkiye Şence Türk	İstanbul Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Tüzin Baycan	İstanbul Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Yeşim Kuştepeli	Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Burcu Özdemir Sarı	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Doç. Dr. Burhan Can Karahasan	Piri Reis Üniversitesi
Doç. Dr. E. Ümit İzmen Yardımcı	Namık Kemal Üniversitesi
Doç. Dr. Fadim Yavuz	Necmettin Erbakan Üniversitesi
Doç. Dr. İrfan Kaygalak	Balıkesir Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ali Cenap Yoloğlu	Mersin Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Arzu Taylan Susan	Bursa Teknik Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ayşenur Albayrak	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Burcu Müderrisoğlu	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Fatih Altuğ	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Tahsin Şahin	Akdeniz Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Sibel Bali	Uludağ Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Suat Tuysuz	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Elburz	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü

KONGRE PROGRAMI

1. GÜN - 26 MAYIS 2022 PERŞEMBE	
Açılış Konuşmaları (10.00-12.00)	
Prof. Dr. Tüzin Baycan (BBTMK Başkanı)	
Davetli Konuşmacı - Prof. Andre Torre (ERSA Başkanı) "Proximity Relations"	
1. Oturum A (13.00 - 14.20) : Dijitalleşme Süreci ve Yansımaları	
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Yeşim Rabia Kuştepelı	
Bildiri Başlığı	Yazarlar
Dijitalizasyonun Türkiye'de Bölgesel Ekonomik Yakınsama Üzerindeki Etkisi	Bengisu Duru - Yeşim Kuştepelı
Türkiye'deki Dijital Eşitsizlikleri Bölgesel Düzeyde Ölçmek İçin Bir Yöntem Denemesi	Gülfıye Özcan Alp - Tüzin Baycan
Dijitalleşen Dünyada Yeni Çalışma Koşulları: Metaverse ve Çevrimiçi Çalışma	Dr. Aslı Ulubaş Hamurcu
Planlamada Açık Verinin Önemi: Ankara Kent Atlası	Tuğba Kütük- Özge Yalçın Ercoşkun
Tartışma	
1. Oturum B (13.00 - 14.20) : Demografi ve Göç	
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Nihan Özdemir Sönmez	
Bildiri Başlığı	Yazarlar
Türkiye'de Bölgesel Yoksulluk ve Nedenleri	Gizem Acet Dönmez
Bölgesel Düzeydeki Üst Kademe Mekansal Planların Nüfus Hesaplama Yöntemleri Kapsamında Sorgulanması	Ersin Türk - Gökhan Hüseyin Erkan- Aygün Erdoğan
Bölgesel Gelir Eşitsizliğine İç Göç Faktörü ile Bir Bakış: Türkiye'de İller Arası Gelir Yakınsaması Var Mı?	Seda Senem Alpaykut Bayrak
Hatay'da Göç ve İklim Krizine Üst Ölçekli Planlardan Bakış	Zehra Güngördü - Buket Ayşegül Özbakır
Tartışma	
2. Oturum A (14.30 - 15.30) : Bölgeler ve Yerleşme Sistemleri	
Oturum Başkanı: Prof. Dr. N. Aydan Sat	
Bildiri Başlığı	Yazarlar
Kentsel Yerleşim Sistemleri Örüntüsünü Tanımlamada Yeni Bir Yöntem Arayışı	Cansu Güller - Çiğdem Varol
Fraktal Analiz Yöntemi ile İzmir'in Bölgeleşme Eğilimleri	Sıla Özdemir - Emine Yetişkul
Türkiye Yerleşim Sisteminin Yükseköğretim Kurumları perspektifinden incelenmesi	Eda Yücesoy- Aslı Ulubaş Hamurcu
Tartışma	
2. Oturum B (14.30 - 15.30) : Bölgesel Rekabet	
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Murat Ali Dulupçu	
Bildiri Başlığı	Yazarlar
Ekonomik Karmaşıklık ve Sektörel İşgücü Verimliliğinin Mekansal Boyutları: Düzey-2 Bölgeleri için bir Analiz	İbrahim Tuğrul Çınar - İlhan Korkmaz - Tüzin Baycan
Türkiye'de Bulunan Düzey 3 Bölgelerinin Finansal Dirençlilik Potansiyeli Üzerine Bir Araştırma (2009-2021)	Serdar Yetişen - Murat Ali Dulupçu
Covid-19 Krizinin KOBİ'ler Üzerinde Etkisinin Sektörel Ölçekte Analizi: Antalya Örneği	Mehmet Tahsin Şahin- Mustafa Ertürk- Selim Çağatay- Çiğdem Varol - Tanyel Özelçi Eceral
Tartışma	

3. Oturum A (15.45 - 16.45) : Eşitsizlikler ve Sosyal Adalet	
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Fatma Doğruel	
Bildiri Başlığı	Yazarlar
Ekonomik coğrafyada ihmal edilmiş bir alan: Feminist ekonomik coğrafya	Gunay Almammadlı - Fatih Altuğ
Kentsel Yeşil Alanlara Erişilebilirliğin Yeşil Eşitsizlik ve Çevresel Adalet Kavramları Üzerinden Değerlendirilmesi	Meryem Kaya - N. Aydan Sat
Ülkelerin Gelişmişlik Düzeyine Göre Finansmana Erişiminin Kurumsal Yapısı	Ecem Balaban - Suat Tuysuz
Tartışma	
3. Oturum B (15.45 - 17.05) : Yenilikçilik, Girişimcilik ve Bölgesel Gelişme	
Oturum Başkanı: Prof. Dr. İbrahim Mahmut Tekçe	
Bildiri Başlığı	Yazarlar
Yenilikçilik: Firma ve Mekân	Burhan Can Karahaslan
Yeni Firmalar, İstihdam ve İktisadi Aktivite: Türkiye için Panel VAR Analizi	Yasin Enes Aksu - Burhan Can Karahaslan
Türkiye’de NACE Rev. 2 Kodlu Sektörler Kapsamında Kümelene-Rekabet İlişkisi	İbrahim Kavak - Bilge Armatlı Köroğlu
Bölgesel Kalkınmada Girişimcilik Söyleminin Neoliberal Yönetimsellik Bağlamında Eleştirel Bir İncelemesi	Fatma Önder Özşeker
Tartışma	
Davetli Konuşmacı - Zoltan Elekes (REGION, The Journal of ERSA) “Scientific Publishing without Paywalls”	
BBTMK GENEL KURULU	
2. GÜN - 27 MAYIS 2022 CUMA	
4. Oturum A (09.30 - 10.50) : Gıda Güvenliği ve Tarım	
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Emine Sedef Akgüngör	
Bildiri Başlığı	Yazarlar
Covid-19 Pandemisinin Türkiye’nin Gıda Güvenliğine Etkisine Yönelik Bir Değerlendirme	Duygu Yıldız Karakoç-Müge Manga
İstanbul Gıda Perakende Sektörünün Pandemi Koşullarına Uyum Stratejileri ve Gelecek Öngörüler	Ferhan Gezici Korten - Dilay Çelebi - İsra Hatipoğlu - Dilşad Evcı - Fatma Selçuk
İklim, Pandemi ve Savaşın Gölgesinde Gıda Krizi ve Kent-Bölge Gıda Sistemleri	Cansu İlhan - Ebru Kerimoğlu
İklim Adaptasyonu ve Ekonomik Dönüşüm Modeli Önerisi Olarak Topluluk Destekli Kentsel Tarım Modelleri	Pelin Usta - Erhan Kurtarı
Tartışma	
4. Oturum B (09.30 - 10.50) : Ulaşım, Lojistik, Hareketlilik	
Oturum Başkanı: Doç. Dr. Mehmet Ali Yüzer	
Bildiri Başlığı	Yazarlar
Mekansal Planlama ve Bölgesel Gelişme Bağlamında Lojistik Planlarının Yerinin İrdelenmesi	Hülagü Kaplan
Türkiye’de Lojistik Gelişmesinin Sürdürülebilirlik ve Yeşil Lojistik Kapsamında Değerlendirilmesi	Hülagü Kaplan, Ertan Öner
Marmaray Hattının Erişilebilirlik ve İkamet Yer Seçimine Etkisinin Araştırılması: Gebze Teknik Üniversitesi Örneği	Dila Çelik - Muhammed Ziya Paköz
Karadeniz Ekonomik İşbirliği Bölgesi’nde Limanların Ve Rotaların Ağ Analizi Kapsamında Değerlendirilmesi	Burcu Değerli Çiftçi - Tüzin Baycan
Tartışma	

5. Oturum A (11.00 - 12.20) : Sektörel Çalışmalar, Mekansal Yansımalar	
Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Suat Tuysuz	
Bildiri Başlığı	Yazarlar
Türkiye'deki Turizm Gelişme Alanlarının Coğrafyası	Esra Salt
Serbest Bölgelerin Yer Seçimini Etkileyen Dinamiklerin Belirlenmesi: Mersin Serbest Bölgesi Üzerine Bir Değerlendirme	Dilan Makal - Mehmet Ali Yüzer
Kamu Sağlık Tesisleri Yer Seçimi İçin Hiyerarşik Yer Seçimi Modeli: Bursa Örneği	Gökçen Gürsoy - Mehmet Ali Yüzer
Halk Sağlığı ve Şehirler: Bulaşıcı Olmayan Hastalıkların Mekânsal Dağılımı Üzerine Ampirik Bir Çalışma	Burcu H. Özuduru - Z. Aslı Gürel - Ayten Yiğiter-Esra Baytekin - B. Hilal Kutlu Aydın - Sibel Sertok - Vesile Şimşekoğlu
Tartışma	
5. Oturum B (11.00 - 12.20) : Kentsel ve Bölgesel Projeler	
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Nevin Gültekin	
Bildiri Başlığı	Yazarlar
Danışıklı Dönüşüm; Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Alanı'nda Oluşan Rantın Paylaşım Süreci ve Paydaşların Rant ile Kurdukları İlişki Biçimleri	Fatma Gözde Köseoğlu - Nihan Özdemir Sönmez
Kentsel Dönüşüm Projelerine Hibritsel Yaklaşım: Kentsel Dönüşüm Strateji Belgesi Örneği	İhsan Tutuk - Şeyma Ay
Kent Morfolojisi Üzerine Bir Değerlendirme: Yeni Bir Projenin Galata Kent Formuna Etkisi	Eda Coşkun - Ayşe Sema Kubat
Metropolitan Alanı Yarışmalar Üzerinden Tanımlamada Öncü Bir Çaba: Zonguldak, Kozlu, Kilimli, Çatalağzı Metropolitan Alan Planlama (1972) Yarışması	Mehmet Nazım Özer - Gamze Özer
Tartışma	
6. Oturum A (13.00 - 14.20) : Değişen Yerleşim Tercihleri	
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Dilek Beyazlı	
Bildiri Başlığı	Yazarlar
Kırsal Kültürel Peyzajın Sürdürülmesi Sorunsalı- Doğu Karadeniz Bölgesi Örneği	Seda Duman - Berna Dikçınar Sel
6360 Sayılı Kanun Kapsamında "Kırsal Mahalleye Dönüş Simülasyonu Nallıhan Modeli" Örneği	Handan Mengeneçi - Nejla Kılınc
Covid-19 ile Artan Küçük Kentte Yaşam İsteği ve Değişen Kentsel Talepler	Albeniz Tuğçe Ezme Gürlek
Tartışma	
6. Oturum B (13.00 - 14.20) : Regional Competitiveness	
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Tüzin Baycan	
Bildiri Başlığı	Yazarlar
Factors Affecting Regional Distribution of Investments with Regional Incentives	Gamze Mestan - Aliye Ahu Akgün
City and Regional Demand for Vaccines Whose Supply Arises from Competition in a Bertrand Duopoly	Amitrajeet A. Batabyal - Hamid Beladi
Culture Industries in China's Gansu Province: Regional Growth Challenges	Valentyn Velychko
Tax Policy and Interregional Competition for Mobile Venture Capital by the Creative Class	Amitrajeet A. Batabyal - Seung Jick Yoo
Tartışma	

7. Oturum A (14.30 - 15.50) : Yerel ve Bölgesel Kalkınmada Yeni Yönelimler	
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Tanyel Özelçi Eceral	
Bildiri Başlığı	Yazarlar
Kalkınma Planlarının Bölgesel Gelişme İle İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme	Nur Sinem Partigöç
Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Yerel-Bölgesel Etkileri: İzmir Kalkınma Ajansı (Izka) Ve Kırsal Kalkınma Kooperatifleri Örneği	Fahriye Yavaşoğlu - Tanyel Özelçi Eceral
Daha Sürdürülebilir Tarımsal Sistemlere Geçişte Tabandan Yenilikçilik: Seferihisar Doğa Okulu ve Karaburun Zeytin Okulu Örneği	Merve Yazar Yıldıztekin - Demet Erol
İklim Değişikliğine Uyum İçin Doğa Temelli Çözümler: Kentsel Tarım Uygulamaları	Yeter Özlem Yaman- Sevinç Bahar Yenigül
Tartışma	
7. Oturum B (14.30 - 15.50) : Kentsel ve Bölgesel Altyapı	
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Emine Yetişkul Şenbil	
Bildiri Başlığı	Yazarlar
Katı Atık Yönetiminde Bölgesel Farklılıklar: İzmir Örneği	Emine Yetişkul - Onur Alişan - Ayşenur Özuysal
Türkiye'de İl Bazında Atık Miktarı ve Ekonomik Faaliyetler	Zühal Özbay Daş
Çoruh Vadisi'ndeki barajların etkilerinin yerel halkın gözlemine dayanarak değerlendirilmesi	Leman Albayrak- Cevdet Yılmaz
İkincil Düzeyde Etkilenenler Gözüyle Büyük Ölçekli Hidroelektrik Enerji Yatırımlarının Sosyo-Ekonomik Etkileri: Deriner Barajı Örneği	Serap Bayraktutan - Mehmet Küçükmehtemoğlu
Tartışma	
8. Oturum A (16.00 - 17.00) : İklim Değişikliği ve Etkileri	
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Bilge Armatlı Köroğlu	
Bildiri Başlığı	Yazarlar
İklim Krizine Hak Temelli Yaklaşım Özelinde Değerlendirme	Ezgi Kovancı
Küresel İklim Değişikliğine Bağlı Deniz Seviyesi Yükselmesinde Kıyı Alanları Etkilenebilirlik Düzeyi; Bursa İli Örneği	Ramazan Buldu - Tayfun Salihoğlu
Türkiye'nin Kıyı İllerinin CBS İle Hasargörebilirliğinin Değerlendirilmesi	Hilal Tulan Işıldar - Özge Yalçın Ercoşkun
Tartışma	
8. Oturum B (16.00 - 17.00) : Bölgesel Üretim Sistemleri ve Yenilikçilik	
Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Fatih Altuğ	
Bildiri Başlığı	Yazarlar
Türkiye'de İller Arası Gelir Farklılıkları ve İl Bazında Yakınsama Analizi	Başak Karşıyakalı
Coğrafi ve Sistemik Yakınlık Bilimsel İşbirliğinin İtici Faktörleri Midir? Ar-Ge Projeleri İle Ampirik Bir Çalışma	Sevim Unutulmaz Gürlek - Murat Ali Dulupçu
Bölgelere Göre Türk Dizilerinin İhracat Başarısında Yakınlık Faktörleri Etkili Mi?	Eser Çapık - Sevim Unutulmaz Gürlek
Tartışma	
KAPANIŞ OTURUMU (17.15-18.00) - Türkiye'de Değişen Yerleşim Sistemleri Yaklaşımları	
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Çiğdem Varol Özden	
Davetli Konuşmacılar: Prof. Dr. İlhan Tekeli - Prof. Dr. Mert Çubukçu	

1. OTURUM | A: DİJİTALLEŞME SÜRECİ VE YANSIMALARI

DİJİTALİZASYONUN TÜRKİYE'DE BÖLGESEL EKONOMİK YAKINSAMA ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Bengisu DURU¹, Yeşim KUŞTEPELİ²

Özet

Yakınsama ve dijitalizasyon, küresel ekonominin iki temel bileşenidir. Yakınsama, yoksul ekonomilerin kişi başına düşen gelir düzeylerinin zengin ekonomilere göre daha yüksek oranda arttığını varsayan bir ölçüdür. Bu tanıma göre, görece yoksul ekonomilerin gelir düzeyleri ile zengin ekonomilerin gelir düzeyleri, zaman içinde bazı varsayımlar altında aynı düzeye yaklaşmaktadır. Dijitalizasyon ise bir ekonomide üretimi, dağıtımı ve insanların günlük yaşamını kolaylaştırmak ve ekonomik büyümeyi iyileştirmek için bilginin dijitalleştirilmesi süreci olarak tanımlanabilir. Bu çalışmanın amacı, 2012-2020 yılları için Türkiye'nin Düzey-1 bölgelerinde dijitalizasyonun yakınsama üzerindeki etkisi incelemektir. Dijitalleşmeye yönelik veriler Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK), Elektronik Haberleşme İl Düzeyindeki Yıllık İstatistik Bülteni ve Türkiye İstatistik Kurumu raporundan elde edilmiştir. Dijitalleşme için seçilen değişkenler sabit telefon erişim sayısı, sabit telefon santral kapasitesi, mobil telefon abonelik sayısı, genişbant abonelik sayısı ve fiber uzunluğudur. Ayrıca, internet kullanıcılarının yüzdesi, okuryazar 15 yaş ve üzeri eğitim düzeyi, lise okullaşma oranı, kentsel nüfus ve işsizlik oranı TÜİK veri portalından elde edilmiştir. Dijitalizasyonun yakınsama üzerindeki etkisini araştıran bu ön çalışma, söz konusu değişkenleri Türkiye'nin Düzey-1 bölgeleri kapsamında haritalandırmayı ve bölgeler arasındaki farkları istatistiksel verilerde kullanılarak yorumlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: *Yakınsama, Dijitalizasyon, Düzey-1*

¹ Dokuz Eylül Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İngilizce İktisat Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi, b.duru@ogr.deu.edu.tr

² Dokuz Eylül Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İngilizce İktisat Bölümü, Profesör Doktor, yesim.kustepeli@deu.edu.tr

TÜRKİYE'DEKİ DİJİTAL EŞİTSİZLİKLERİ BÖLGESEL DÜZEYDE ÖLÇMEK İÇİN BİR YÖNTEM DENEMESİ

Gülfiye ÖZCAN ALP¹, Tüzin BAYCAN²

Özet

Teknolojik gelişim hızı olağanüstü bir boyuta ulaşmakta ve bilgi ve iletişim teknolojileri hayatın tüm alanlarına yayılmakla birlikte teknolojinin kullanımı ülkeler, bölgeler ve hatta bireyler arasında farklılık göstermektedir. Bu nedenle, birçok araştırmacı teknolojinin ilerlemesi ile oluşan bu eşitsizliklere odaklanmıştır. “Dijital Bölünme”, bu eşitsizlikleri ifade eden bir terim olarak ortaya çıkmıştır. Yapılan ilk araştırmalar internet erişimi (Birinci Düzey Dijital Bölünme) üzerinde yoğunlaşmışken, ilerleyen süreçte bilgi iletişim teknolojilerinin kullanım düzeyi ve bu teknolojileri kullanabilme becerileri (İkinci Düzey Dijital Bölünme) araştırmaların ana konusu haline gelmiştir. Böylece dijital bölünme kavramı teknik bir konu olmaktan çıkıp sosyal bir boyuta evrilmiştir. Güncel çalışmalar ise, bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımı ile oluşan somut çıktılara (Üçüncü Düzey Dijital Bölünme) odaklanmıştır. Yapılan araştırmalar bu üç düzey arasında hiyerarşik bir ilişkinin söz konusu olduğunu ortaya koymaktadır. Bilgi iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması ile giderek azalması ve hatta yok olması beklenen dijital eşitsizliklerin 2020 yılından bu yana yaşadığımız Covid-19 pandemisi ile birlikte her alanda kullanımı artan dijital uygulamalara karşın varlığını önemli ölçüde sürdürdüğü de ortaya çıkmıştır. Pandemi sürecine dijital olarak gelişmiş ülkelerin daha hızlı bir adaptasyon sağladığı (uzaktan çalışma ve uzaktan eğitim modellerine geçiş gibi), dijital olarak gelişmekte olan ülkelerin ise adaptasyonunu aynı hızda sağlayamadığı gözlemlenmiştir. Yaşanan bu süreç dijital eşitsizliklerin giderilmesi konusunu araştırma gündeminin çok önemli bir konusu haline getirmiştir. Dijital eşitsizliklerin giderilmesi için sadece ülkeler arası değil, ülke içerisindeki bölgeler arası eşitsizliklerin de tespit edilmesi gerekmektedir. Ancak, mevcut çalışmalarda dijital bölünme sadece ülkeler arası ölçülmekte, bölgeler arası eşitsizlikleri ölçmeye yönelik ölçüm araçlarının (endeksler vb.) henüz geliştirilmediği görülmektedir. Bölgeler arası düzeyde dijital eşitsizlikleri ölçme konusundaki söz konusu boşluğu doldurmak ve bölgeler arası dijital bölünme ya da eşitsizlikleri analiz etmek üzere bir endeks geliştirmek bu çalışmanın temel motivasyonudur.

Çalışmanın amacı, Türkiye’de bölgeler arası dijital eşitsizlikleri ölçmek için bir endeks geliştirmek, geliştirilen bu endeks üzerinden bölgeler arası dijital gelişmişlik farklılıklarını analiz etmek ve bölgeler arası dijital bir bölünmenin var olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu kapsamda çalışmanın ilk aşamasında; dijital bölünme literatürü incelenmekte ve geliştirilmiş üç güncel endeks: (i) Uluslararası Telekomünikasyon Birliğinin geliştirdiği BİT Gelişim Endeksi; (ii) Avrupa Birliğinin geliştirdiği Dijital Ekonomi ve Toplum Endeksi; ve (iii) Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütünün geliştirdiği Dijitalleşme Araçları; karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Endekslerin içerdiği göstergelerin karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi ile Türkiye için her bir düzeyi (Birinci, İkinci ve Üçüncü Düzey Dijital Bölünme) kapsayacak şekilde yeni bir göstergeler seti oluşturulmaktadır. Gösterge seti oluşturulurken: Türkiye özelinde dijital eşitsizlikler üzerinde etkili olması; bölgesel düzeyde ölçülebilir olması; ve verilerinin mevcut olması; temel kriterler olarak alınmaktadır. Çalışmanın ikinci aşamasında; geliştirilen endeks üzerinden Temel Bileşenler Analizi (TBA) yöntemi kullanılarak göstergeler arası korelasyon matrisi ile temel bileşenler ortaya çıkarılmaktadır. Oluşturulan yeni endeks ile Düzey 1 (İBBS1 – 12 Alt Bölge) ve Düzey 3 (İBBS3 – 81 Alt Bölge) bölgeleri için analizler yapılmakta ve bölgeler arasındaki dijital eşitsizlikler ortaya konmaktadır. Çalışmanın üçüncü ve son aşamasında ise; analiz sonuçları üzerinden açık kaynaklı bir Coğrafi Bilgi Sistemi yazılımı olan QGIS ile bölgeler arası dijital eşitsizlikler mekânsal olarak analiz edilmektedir.

Anahtar kelimeler: *Dijital Bölünme, Dijital Eşitsizlik, Bölgesel Eşitsizlik, Türkiye, Covid-19*

¹ İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Doktor, ulubas@itu.edu.tr

² İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Doktor, ulubas@itu.edu.tr

DİJİTALLEŞEN DÜNYADA YENİ ÇALIŞMA KOŞULLARI: METAVERSE VE ÇEVİRİMİÇİ ÇALIŞMA

Aslı ULUBAŞ HAMURCU¹

Özet

COVID-19 pandemisiyle birlikte dijitalleşmeye, dolayısıyla da, fiziksel mekâna alternatif olarak geliştirilen dijital platformların hem kendilerine hem de sundukları hizmetlere yapılan yatırımların artmasıyla çevrimiçi olarak ele alınabilecek çeşitli aktivite ve deneyimler ortaya çıkmıştır. Bu aktivitelerin ve deneyimlerin sunulduğu ve de yaşandığı bir fijital (*phygital*) mekân olan Metaverse, başta sosyalleşme ve eğlence olmak üzere çalışma, eğitim, araştırma, alışveriş vb. birçok alanda hizmetin ve altyapının sunulmasını hedeflemekte ve de aynı zamanda bu hizmetlerin ve altyapının sunumunu araçsallaştırmaktadır. Metaverse'ün, 2020 yılında 46 milyar dolar değerinde olan pazar büyüklüğünün 2024 yılında 800 milyar dolara ulaşacağını tahmin ediliyor olması (Wise, 2022) ve benzer şekilde Gartner'ın 2026 yılı itibariyle Dünya nüfusunun %25'inin iş, alışveriş, eğitim, sosyalleşme ve/veya eğlence amacıyla günde en az bir saatini Metaverse'te geçireceğini öngörüyor olması (Rimol, 2022), beraberinde Metaverse'ün fiziksel ve sanal mekânda sosyo-mekansal ilişkiler ağını değiştireceği/dönüştüreceği öngörüsünü de getirmektedir. Özellikle büyük ve orta ölçekli şirketlerin COVID-19 pandemisi ile çalışma alanlarını Metaverse'e taşıması, bu değişim/dönüşüm sürecinin çoktan başladığının göstergesidir. Bu değişim/dönüşüm sadece yeni sosyo-teknolojik grupların oluşmasına zemin oluşturmakla kalmayıp mevcut sosyo-teknolojik gruplardan birisi olan dijital göçerliğin yaygınlaşmasına da ön ayak olacaktır. Dijital göçerlik (*digital nomadism*) kavramının geçmişi her ne kadar 1990lı yıllara dayansa da bu kavramın akademi gündeminde gerçek anlamda öne çıkması ancak COVID-19 pandemisi ile birlikte olmuştur. Çevrimiçi çalışma koşullarının zaman içerisinde gelişmesi ve çeşitlenmesi ile dijital göçerlik tercih edilen bir yaşama biçimi haline gelmiştir. Buradan hareketle, bu çalışma, Metaverse'ü dijitalleşme çağında yeni bir çalışma ortamı/mekânı olarak tanımlamakta/tariflemekte, kritik öneme sahip bir sosyo-teknolojik grup olarak dijital göçerleri odağına almakta ve dijital göçerler için alternatif bir çevrimiçi çalışma ortamı/mekânı olarak Metaverse'ün, kent mekanına olası etkisini literatür taramasıyla elde edilen bulgular üzerinden değerlendirerek tartışmaya açmaktadır. Mevcut literatür, her ne kadar Metaverse'ün çalışanlara – ve de işverenlere/şirketlere – sunduğu olanaklar ve fırsatlar nedeniyle öne çıktığına işaret etse de, Metaverse'ün uzun soluklu bir kullanım alanı ve/veya mekânı olması/haline gelmesi – en azından bir süre için daha – sağladığı hizmete, Metaverse'ü destekleyen teknolojilerin ve altyapının ekonomik ve coğrafi olarak erişilebilir olmasına ve de bireyler/kullanıcılar üzerinden kurduğu ortaklıklara ve ilişkiler ağına bağlı kalacaktır.

Anahtar kelimeler: *Metaverse, Dijitalleşme, Çalışma Alanları*

¹ İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Dr., ulubas@itu.edu.tr

PLANLAMADA AÇIK VERİNİN ÖNEMİ: ANKARA KENT ATLASI

Tuğba KÜTÜK¹, Özge YALÇINER ERCOŞKUN²

Özet

Son zamanlarda konumsal verilerin belirli kullanıcı grupları ve projelerde kapalı bir sistem olarak kullanımından ziyade farklı alanlardaki karar verme mekanizmalarına katkı sağlayacak, emek ve zaman kaybını önleyecek biçimde bütünleştirilmesi yönünde eğilimler oluşmaya başlamıştır. Bu eğilimler doğrultusunda, farklı veri sağlayıcıları tarafından üretilen yol, bina, dere, topografya, arazi örtüsü gibi coğrafi bilginin etkili kullanımını ve paylaşımını sağlayan, politikalar, standartlar ve teknolojilerin oluşturduğu ortak bir mekânsal veri altyapısı çatısı altında toplanmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda, INSPIRE (Infrastructure for Spatial Information in the European Community) Direktifi ile Arazi Kullanımı ve Arazi Örtüsü veri temaları dahil olmak üzere Avrupa Birliği'nde yer alan ülkelerde mekânsal veri altyapısının uyumlaştırılmasına ilişkin ilkeleri tanımlanmıştır. Türkiye'de kamu kurumları, özel sektör, yerel yönetimler ve konumsal veri ile iş yapan diğer kesimler arasında birlikte işlerliği sağlayacak olan, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğunda yürütülen "Türkiye Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi (TUCBS)" projesi 2007 yılında kullanılmaya başlanmıştır. TUCBS projesi, Avrupa Birliği Konumsal Veri Altyapısı'na sorunsuz bir şekilde entegre olabilmesi için INSPIRE Direktifi'ne ve INSPIRE Uygulama Esasları'na uygun olarak geliştirilmiştir. Bu doğrultuda, günümüzde mevcut arazi kullanımı farklı nitelikte hava ve uydu fotoğrafları ile görüntülenerek açık veri olarak sunulmaktadır. Arazi kullanımı kapsamında, kentleşmenin yoğun olduğu alanlar ile tarım yapılan bölgeler, ormanlar, su kaynakları gibi korunması gereken alanların belirlenmesi, nüfus artışlarının yönetilmesi ve kentsel yayılmanın kontrol altında tutulabilmesi gibi birçok konuda şehir planlamada hızlı, doğru ve güncel konumsal verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle, şehir planlama disiplini için açık veri oldukça önem taşımaktadır.

Ülkemizde güncel arazi kullanım bilgisinin üretilmesi amacıyla, göz önüne alınan ilk sınıflandırma sistemi çoklu seviyeli sınıflandırma sistemi olan Hiyerarşik INSPIRE Arazi Kullanımı Sınıflandırma Sistemi (HILUCS)'dir. Avrupa Çevre Ajansı tarafından belirlenen arazi kullanımı sınıflandırmasına göre uydu görüntüleri üzerinden oluşturulan Ulusal Arazi Örtüsü (CORINE- Coordination of Information on the Environment) 1990-2018 arası dönem için üretilmiştir. Üretilen haritalar, Avrupa ülkelerinde arazi örtüsü haritalarıyla iş birliği içerisinde geliştirilmiştir. Urban Atlas (Kent Atlası) projesi kapsamında, nüfusu 100.000 üzerinde olan şehirler için, uydu görüntüleri kullanılarak arazi kullanım bilgisi içeren, yüksek detaylı (1/10.000 detayında) tematik haritaları oluşturulmuştur. Bu projeler kapsamında yapılan çalışmalar şehir ve bölge planlama disiplinine katkı sağlayan altlık veriler oluşturmaktadır. Bu çalışma kapsamında, Ankara metropoliten alanında belirlenen farklı yoğunluklardaki konut alanları üzerinden Kent Atlası konut katmanları odağında, OpenStreetMap, Wikimapia ve GoogleMaps harita servislerinden, HILUCS, Google Earth, Landsat, Spot 5 gibi uydu görüntülerinden faydalanılarak veri kaynakları arasındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmaktadır. Bu kapsamda yapılan doğruluk analizleriyle tutarlı ve hassas açık veri konusunda çıkarımlar yapılmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Kent Atlası, Açık Veri, Ankara*

¹ Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Araştırma Görevlisi (MsC), tugbakutuk@gazi.edu.tr

² Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Prof. Dr., ozgeyal@gazi.edu.tr

1. OTURUM | B: DEMOGRAFİ VE GÖÇ

TÜRKİYE'DE BÖLGESEL YOKSULLUK VE NEDENLERİ

Gizem ACET DÖNMEZ¹

Özet

Yoksulluk olgusu tüm dünyada yüzyıllardır süregelen bir problemdir. Bu problemle mücadeledeki ilk adım yoksulluğun mümkün olduğunca doğru bir şekilde ölçülmesidir. Sonrasında yoksulluğun sebepleri ortaya çıkarılarak yoksullukla mücadele stratejileri geliştirilebilir. Bu nedenle bu çalışmanın amacı öncelikle Türkiye'deki yoksulluğu ölçmek ve ardından yoksulluğun olası sebeplerini irdelemektir. Ulusal düzeydeki yoksulluk ölçümleri genel bir izlenim sağlasa da bölgeler arasında önemli farklılıklar olabileceği için bu çalışmada İBBS-2 düzeyinde bölgesel yoksulluk ölçümleri yapılmıştır. Yoksulluk ölçümlerinde seçilen yoksulluk sınırı sonuçları önemli ölçüde etkileyebilmektedir. TÜİK'in 2010 senesine kadar yayımladığı ancak daha sonra AB istatistiklerine uyum sağlamak adına bıraktığı mutlak yoksulluk sınırı ve buna dayanan mutlak yoksulluk ölçümleri Türkiye gibi halen önemli ölçüde mutlak yoksulluğa ev sahipliği yaptığı düşünülen gelişmekte olan ülkeler için önemlidir. Bu nedenle bu çalışmada TÜİK'in son olarak 2010 senesinde yayımlanmış olduğu ulusal düzeydeki mutlak yoksulluk sınırı, bölgesel fiyat farklılıkları göz önünde bulundurularak İBBS-2 düzeyinde her bölge için ayrı ayrı türetilmiştir. Daha sonra, elde edilen bölgesel mutlak yoksulluk sınırları tüketici fiyat endeksi kullanılarak sonraki yıllar için fiyat düzeyi artışlarına göre güncellenmiştir. Bölgesel yoksulluk ölçümleri için TÜİK'in Gelir ve Yaşam Koşulları anketinde yer alan hane geliri verisi kullanılmıştır. Bu anketin 2014 senesinden itibaren bölgesel düzeyde olması ve gelir verisinin bir yıl gecikmeli olması nedeniyle yoksulluk ölçümleri 2013 ile 2019 yılları arasındaki dönem için gerçekleştirilmiştir. Sonuçlara göre ülkenin Doğu ile Batı kesimleri arasında mutlak yoksulluk açısından ciddi bir ayrışma olduğu açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Özellikle TRC2 (Şanlıurfa alt bölgesi), TRB2 (Van alt bölgesi), TRC3 (Mardin alt bölgesi) ve TRA2 (Ağrı alt bölgesi) bölgelerinde mutlak yoksulluk oranı oldukça yüksek (bazı bölgeler için bazı yıllarda %50'ye yakın) seyrederken, ülkenin Batı kesimlerinde bu oranlar genellikle %10'un altında kalmaktadır. Yoksulluk trendleri incelendiğinde genel olarak yoksulluk oranlarının azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. Çalışmanın devamında yoksulluğun olası sebepleri analiz edilmektedir. Bu bağlamda, ilk kısımda ölçülen bölgesel mutlak yoksulluk oranları ile bölgesel düzeyde doğurganlık hızı, işsizlik oranı, eğitim düzeyi ve finansal kapsayıcılık gibi literatürde yoksullukla ilişkili olabileceği ileri sürülen faktörler arasındaki ilişkiler 2014 ile 2019 yılları arasındaki dönem için geleneksel panel veri analizi yöntemi ve ayrıca mekânsal modeller ile incelenmektedir. Elde edilen ön bulgulara göre işsizlik oranı ve doğurganlık hızı ile yoksulluk oranı arasında pozitif yönlü ilişkiler bulunurken, eğitim düzeyi ve finansal kapsayıcılık arttıkça yoksulluğun azaldığı görülmektedir.

Anahtar kelimeler: *Mutlak Yoksulluk Ölçümleri, Bölgesel Yoksulluk, Yoksulluğun Nedenleri*

¹ Marmara Üniversitesi, İktisat Bölümü, Araştırma görevlisi ve doktora öğrencisi, gizem.acet@marmara.edu.tr

BÖLGESEL DÜZEYDEKİ ÜST KADEME MEKANSAL PLANLARIN NÜFUS HESAPLAMA YÖNTEMLERİ KAPSAMINDA SORGULANMASI

Ersin TÜRK¹, Gökhan Hüseyin ERKAN², Aygün ERDOĞAN³

Özet

Bölgesel, kentsel veya kırsal düzeyde yerleşmelere yönelik her tür ve ölçekte mekânsal planlama çalışmasında nüfus verisi temel belirleyicilerdendir. Planlama kararlarını biçimlendiren ve yönlendiren ana faktörler arasında planlama alanında erim yılı itibarı ile yaşayacak nüfus miktarı gelmektedir. Konut politikaları, donatı alanları ve dağılımı, istihdam miktarı, işgücünün sektörel dağılımı, ulaşım ağı ve toplu taşıma modları, teknik altyapı tesisleri, doğal kaynakların koruma-kullanma dengesi gibi birçok plan kararı gelecekteki nüfus miktarına göre alınmaktadır. Dolayısıyla kentsel işlevlerin optimum dağılımı ve kıt kaynakların dengeli kullanımı açısından nüfusun doğru tespiti çok önemlidir. Planlamada bölge ve alt bölge nüfus projeksiyonlarına yönelik hesaplamalarda genellikle iki standart yöntem uygulanmaktadır. Görece uzun vadeli tahminlerde kuşak-bileşenleri yöntemi sık kullanılan yöntemlerden biridir. Daha kısa dönemli projeksiyonları da içeren yaygın teknikler arasında nüfusun geçmiş gözlemlerine dayanan zaman serisi verilerinin kullanıldığı regresyonlar yer alır. Bu iki yöntemden hangisi seçilirse seçilsin gelecekteki nüfusun tespit edilmesi iki aşamalı bir işlemdir. Birinci aşamada geçmişten itibaren yaşanan nüfus değişiminin istatistiksel hesaplaması sonucunda gelecekteki nüfus miktarının belirlendiği nüfus projeksiyonu vardır. İkinci aşamada, planlama ekibinin dışsal etkenleri ve plan kararlarını yorumlayarak elde ettiği ve planlama çalışmasında esas aldığı nüfus kabulü vardır.

Özellikle üst ölçekli mekânsal planların hazırlanmasında, nüfus projeksiyonu ve kabulü, hata payının en az tutulması gereken kritik işlemlerdir. Planların kademeli birliği ilkesi gereği, bölgesel düzeyde hazırlanan üst ölçekli planlarda verilen her tür karar gibi nüfus kararları da alt ölçekli planlama çalışmalarını büyük oranda belirlemektedir. Bu makalede mekânsal plan kararlarının temel belirleyicileri arasında yer alan “gelecekteki nüfusun projeksiyonuna ve kabulüne” yönelik planlama işlemleri, ülkemizde fiilen mevcut en üst kademe plan olan Çevre Düzeni Planları üzerinden sorgulanmıştır. Bu amaçla, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın onayladığı ve 2022 yılı itibarı ile halen yürürlükte olan toplam yirmi adet 1/100 bin ölçekli çevredüzeni planının kapsadığı toplam 62 ilin nüfus kararları plan araştırma raporları üzerinden; (1) nüfus tahmin ve kabulleri, (2) yıllık ortalama nüfus artış hızı hesaplamaları ve (3) nüfus büyüklükleri kapsamında incelenmiş ve kıyaslanmıştır.

Sorgulama sonucunda istisnasız tüm çevre düzeni planlarında nüfus projeksiyonları ve kabullerine dair işlemlerde önemli hatalar tespit edilmiştir. Genel olarak, aşırı yüksek nüfus kabullerinin yapıldığı, nüfus projeksiyonlarının istatistik bilimi açısından uygun olmayan biçimlerde ve hatalı yapıldığı; kabullerinin projeksiyonlardan büyük oranda bağımsızlaştığı, gözlenen nüfus ile kabul edilen nüfus arasında çok ciddi farklar olduğu bulunmuştur. Çalışma, çevre düzeni planlarındaki nüfus kabulü işlemlerinin acilen düzeltilmesi, buna bağlı olarak planların arazi kullanım kararlarının revize edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, tek kurumun yetkisinde olmasına karşın çevre düzeni planlarındaki nüfus hesaplama yöntemlerinin birbirinden çok farklılaşmasının yarattığı sorunların önüne geçebilmek için ortak ve planlama açısından uygun bir nüfus hesaplama yöntemlerinin önemine dikkat çekilmektedir.

¹ Karadeniz Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Doç. Dr., ersinturk@ktu.edu.tr ; ersinturk24@gmail.com

² Karadeniz Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Dr. Öğr. Üyesi, erkangokhan@gmail.com

³ Karadeniz Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Doç. Dr., aygun@ktu.edu.tr

Geçmişte planlamadan sorumlu farklı kurumların (mülga DPT, ve İller Bankası vb.) bu konuda bazı teknik rapor ve hesaplama yöntemleri bulunsa da bu birikim günümüzde kaybedilmiş gibi durmaktadır. Son olarak, mevzuatta yer almasına karşın henüz herhangi bir örneği yürürlükte olmayan mekansal strateji planlarının yakın zamanda hazırlanmasının beklendiğine, bu durumun çevre düzeni planlarının revize edilmesi için bir fırsat oluşturduğuna işaret edilmektedir.

Anahtar kelimeler: *Çevre Düzeni Planı, Nüfus Tahmini, Nüfus Kabulü*

BÖLGESEL GELİR EŞİTSİZLİĞİNE İÇ GÖÇ FAKTÖRÜ İLE BİR BAKIŞ: TÜRKİYE’DE İLLER ARASI GELİR YAKINSAMASI VAR MI?

Seda Senem ALPAYKUT BAYRAK¹

Özet

Neoklasik Büyüme Kuramı’ndan beslenen Yakınsama Hipotezi; işgücüne göre sermaye getirisi düşük olan ülkelerin daha yüksek ülkelere kıyasla ekonomik büyüme hızları daha yüksek olduğu için ülkelerin ekonomilerinin birbirine yaklaşarak aralarındaki eşitsizliklerin azaldığını savunur. Ülkeler arası yakınsamanın sınırdığı ampirik çalışmaların (Barro ve Sala-i Martin, 1991; 1992, Mankiw ve diğerleri, 1992) yanı sıra bölgesel ölçekte de gelir yakınsaması sınırlanmaktadır. Bu konuda Türkiye için çok sayıda çalışmanın neredeyse tamamı 2000 öncesini incelemektedir (Filiztekin, 1998; Berber vd. 2000; Erk vd., 2000; Doğruel ve Doğruel, 2003; Karaca, 2004; Gezici ve Hewings, 2004; Erlat 2005; Aldan ve Gaygısız 2006; Kılıçaslan ve Özatağan, 2007; Yeşilyurt, 2011). Bunun yanı sıra, Türkiye yakınsama çalışmalarında insan hareketliliğine nadiren yer verilmiştir. Bölgesel gelir eşitsizliği ile iç göç hareketleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların (Filiztekin, 1998; Yamak ve Yamak, 1999; Kırdar ve Saracoğlu, 2006; 2008; 2012; Kılıçaslan ve Özatağan, 2007) arasında; yazında ilk defa Filiztekin (1998) göç bileşenlerinin etkilerini inceleme girişiminde bulunmuş ve göç niteliklerinin büyüme üzerinde farklı etkilerinin olduğu sonucuna varmıştır.

Bu çalışma ile Türkiye’de 2000 sonrasında iller arasındaki gelir yakınsamasının incelenmesi amaçlanmıştır. Filiztekin (1998)’e referansla, çalışmanın özgün yanı iç göç bileşenlerinin -yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyi- gelir yakınsamasını nasıl etkilediğinin ortaya konmasıdır. İller arası göç bileşenlerinin, illerin ekonomik büyüme oranlarını ne yönde etkilediği araştırmanın ana sorusudur. Bu ilişkiyi araştırmak için, ekonomik büyümenin temel bileşeni olarak sanayi üretimine ve kalifiye işgücüne ilişkin bağımsız değişkenler seçilmiştir. Çalışma kapsamında ayrıca 2008-2021 yılları arası iller ve bölgeler arası iç göç miktarının hacmi, yönü ve niteliğine (yaş, cinsiyet ve eğitim durumu), 2004-2020 yılları arasındaki kişi başına Gayrisafi Yurtiçi Hasıla’nın hangi bölgelerde yoğunlaştığına ve bu sermaye odaklarının zaman içindeki değişimine ilişkin tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır.

Niceliksel yöntemle kurgulanan bu çalışmada ekonometrik analizler; Küresel ve Yerel Moran-I testi, Pearson korelasyon katsayısı, En küçük kareler kukla değişken panel regresyonu (LSDV), Gürbüz lagrange çarpanı ve Mekânsal durbin model kullanılmıştır. Çalışma sonunda, Türkiye’nin illeri ve bölgeleri arasında gelir eşitsizliğinin var olduğu fakat bu eşitsizliğin azalma eğiliminde olduğu, yani bölgelerin birbirine yakınsadığı ve iç göçün bölgesel gelir eşitsizliğini azalttığı ortaya konmaktadır. Çalışma 2000 sonrası i) gelir eşitsizliğinin değişimini, ii) iç göç (ve kompozisyonunun) hareketliliğinin doğrultusu ve hacmini, iii) göçün gelir eşitsizliği üzerindeki farklılaşan etkilerini ortaya koyarak Türkiye bölgesel gelir eşitsizliği yazınına katkı sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: *İller ve Bölgeler Arası Gelir Eşitsizliği, İç Göç, Mekânsal Ekonometrik Analiz*

¹ Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Arş. Gör. Dr., alpaykuts@gmail.com – seda.alpaykutbayrak@ibu.edu.tr

HATAY'DA GÖÇ VE İKLİM KRİZİNE ÜST ÖLÇEKLİ PLANLARDAN BAKIŞ

Zehra GÜNGÖRDÜ¹, Buket Ayşegül ÖZBAKIR²

Özet

Çağımızın en sık tartışılan iki konusu olan göç ve iklim krizi konuları pek çok boyutuyla karşımızda durmakta ve bilimsel olarak çözüm üretilmesi gereken konuların başında gelmektedir. Özellikle iklim krizinin en çok etkileneceği bölge olan Doğu Akdeniz bölgesinde yer alan Hatay ili aynı zamanda Suriye ile sınır komşusu olduğu için “Göç” ve “İklim Krizi” konularının bir arada ele alındığı yaklaşımlarla bir planlamaya ihtiyaç duymaktadır. TÜİK verilerine göre Hatay’ın nüfusu 1.670.712 kişidir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2022 verilerine göre ise Hatay’da bulunan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli nüfusu 433.083 kişidir. Yani Hatay’da bu veriler ışığında toplamda 2.103.795 kişi yaşamaktadır. Oysa ki 2017 yılında hazırlanmış 2041 yılına göre üretilmiş Çevre Düzeni Planı’nda ön görülen projeksiyon aralıkları 2.598.000- 3.035.000 kişi olup, projeksiyon hesaplarına göçmen nüfusun katılmadığı özellikle ilçe bazında yapılan projeksiyon nüfuslara bakıldığında bazı ilçelerin şimdiden o nüfusa ulaştığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda bu çalışma Hatay için üretilmiş olan üst ölçekli planlar olan Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı tarafından üretilmiş 2014-2023 Bölge Planı, Hatay Büyükşehir Belediyesi tarafından üretilmiş Çevre Düzeni Planı, Sera Gazı Emisyon Azaltım Planı ve İklim Değişikliği Eylem Planları’nı inceleyerek, birbirinden ayrı düşünülemez “Göç” ve “İklim Krizi” konularının planlarda nasıl ele alındığını ortaya koymayı; planlama sürecinin ihtiyaç duyduğu politik çerçeveyi tartışmayı hedeflemektedir. Çalışmanın en önemli bulgusu öngörülemez bir nüfusla kentin nasıl planlanacağı ve iklim krizi gibi bir sorunla nasıl mücadele edileceğine dair kavramsal bir çerçeve ortaya koymaktır.

Anahtar kelimeler: *İklim Krizi, Göç, Hatay*

¹ Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Dr. Araştırma Görevlisi, zehragungordu@gmail.com

² Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Prof. Dr., buket98@yahoo.com

2. OTURUM | A: BÖLGELER VE YERLEŞME SİSTEMLERİ

KENTSEL YERLEŞİM SİSTEMLERİ ÖRÜNTÜSÜNÜ TANIMLAMADA YENİ BİR YÖNTEM ARAYIŞI

Cansu GÜLLER¹, Çiğdem VAROL ÖZDEN²

Özet

Günümüzde, özellikle büyük şehirlerin, çok sayıda etkileşimi içeren ve bu etkileşimler tarafından yönlendirilen karmaşık sistem özellikleri gösterdiği kabul edilmektedir. Karmaşık sistemlerde sistemi oluşturan elemanlar arasında doğrusal olmayan ilişkilerin bulunması, yolculukların ve faaliyet alanlarının çeşitlilik göstermesi sebebiyle Christaller'in tek merkezli şehir hiyerarşisi kentsel mekânsal örgütlenmeyi açıklamada yetersiz kalmıştır. Geçmişte nüfus büyüklüğüne dayalı eşik ve en fazla mesafeye bağlı etki alanı arasındaki hiyerarşik ilişkiye göre tanımlanan tek merkezli kent modelleri yerine bir alanda birden fazla merkezin varlığını ifade eden çok merkezli kent modelleri kentsel çalışmaların temel ilgi odağı haline gelmiştir. Bu çalışma, günümüz kentsel mekânsal örüntüsünü açıklamak için güncel kavramsal ve yöntemsel yaklaşımları değerlendirerek yeni bir mekânsal örüntü yaklaşımını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaçla çalışmada, uluslararası akademik yaklaşımların yanı sıra ülkemizdeki yerleşim sistemi örüntüsünün tanımlanmasında güncel uygulama örneklerinden olan Türkiye'de Kentsel Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması (Yer-Sis) ele alınarak tartışmaya açılmaktadır. Sonuç olarak, kentsel sistemlerin mekânsal organizasyonunu tanımlamak için kentsel alanların büyüklüğünü, dağılımını belirleyen kentsel form göstergelerinin ve bu alanlar arasındaki akış ve işbirliğine dayanan ilişkisel unsurların birlikte değerlendirilmesi gerektiği ortaya konulmaktadır. Kentsel mekânsal örgütlenmeyi tanımlamak için merkezi yerler kuramı ve ağlar kuramının bir arada kullanıldığı hibrit bir model önerisinde bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Kentsel Örüntü, Morfoloji, İlişkisel Ağlar*

¹ Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Araştırma Görevlisi
cansu.gllr@gmail.com

² Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Prof. Dr., cvarol@gazi.edu.tr

FRAKTAL ANALİZ YÖNTEMİ İLE İZMİR'İN BÖLGELEŞME EĞİLİMLERİ

Sıla ÖZDEMİR¹, Emine YETİŞKUL ŞENBİL²

Özet

Günümüzde geleneksel kır-kent sınırlarının ortadan kalktığı, kentselliğin ise ağ ve düğümler vasıtasıyla gezegen ölçeğinde gerçekleştiği kabulleri ortaya çıkmıştır. Kentler ve yerleşim sistemleri fen bilimlerine bağlı sosyal bilimlerin epistemolojisindeki değişimler doğrultusunda kendini organize eden, açık sistemler olarak tanımlanmaktadır. Dinamik, doğrusal olmayan, sürekli değişen ve kendini uyumlandıran karmaşık sistemler olarak görülen yerleşmelerin gelişmesi de bu ontolojik kabuller doğrultusunda ele alınmaktadır (Derleme için bakınız: Yetişkul, 2017). Kaotik bir yapıya sahip doğrusal olmayan, saçaklanan ve Öklid geometrisine indirgenemeyen yerleşme yapısının nasıl temsil edileceği de literatürde önemli bir çalışma alanı olarak görülmektedir. Kenti karmaşık bir sistem olarak ele alan yaklaşımlar arasında yer alan fraktal analiz, düzensiz, parçalı, kırıklı formları düşünmek, betimlemek ve hesaplamak için kullanılmaktadır. Newton fiziğinin ve Öklid geometrisi ürünü olan birinci, ikinci ve üçüncü boyutlardan farklı olarak sistemin her ölçekte karmaşıklık seviyesini temsil eden buçuklu boyutları ifade etmektedir (Özdemir, 2021). Buradan hareketle neden-sonuç ilişkilerinin aksine sistemlerin gelişiminde aynı nedenlerin farklı sonuçlara yol açabileceği ve bu sürecin farklı olasılıkların bulunduğu kırılma noktalarını içeren bir süreç olduğu tartışılmaktadır.

Bu çalışmada farklı zaman ve mekan ölçeklerinde hesaplanan fraktal boyutlar karşılaştırılarak İzmir'in yerleşme örüntüsünün değişimi ve bölgeleşme eğilimleri 1950'li yıllardan günümüze kadar dönemsel olarak incelenmiştir. İzmir'in morfolojik yapısındaki değişimler, fraktal analizlerle araştırılırken kent-bölge, il ve ilçe nüfus ve fraktal boyut hesaplamalarında doğrudan idari veya hizmet sınırları kullanılarak bu sınırların tanımladığı yerleşmeler birbiriyle karşılaştırılmıştır. Karayolları Genel Müdürlüğünden elde edilen 1953–2018 yılları arasındaki karayolu haritaları kullanılarak İzmir'in komşu illerle birlikte kent-bölge ölçeğindeki fraktal boyutu; ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Harita Genel Müdürlüğünden temin edilen 1/25.000 ölçekli halihazır haritalar kullanılarak İzmir'in il ve ilçe ölçeğindeki fraktal boyutu karayolu ağı üzerinden hesaplanmıştır. 'Fractalyse' programında 'Free-box' kutu sayma yöntemi kullanılmıştır. Her dönem için hem İzmir kent-bölge hem de il bütünü ve ilçe özelinde hesaplanan fraktal boyutlar nüfus verisi ile incelenmiştir. Araştırma bulguları, fraktal boyutun kent-bölge ölçeğinde 1953 yılından itibaren yükseldiğini ve karmaşıklığın arttığını, dolayısıyla yerleşimler arasında etkileşim arttığını göstermektedir. Fraktal boyut katsayısı ile nüfus arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. I. dönemde (1959-1964) kırsal örüntü, il bütünü ve merkez karmaşıklığından yüksek bir karmaşıklık ortaya koymaktadır. II. dönemde (1976-1980) bütünün karmaşıklığı tüm ilçelerden yüksektir ve en yüksek fraktal boyutlar İzmir merkez ile Karşıyaka ve Bayraklı ilçelerinde görülmüştür. Bütünün karmaşıklığı, parçaların karmaşıklığını en çok III. dönemde (1996-2000) aşmıştır. Kuzeyden güneye yüksek bir fraktal boyut omurgası ortaya çıkmaya başlamıştır. Son dönemde (2012-2017) ise İzmir bütününde ve ilçe ortalamasında fraktal değerlerin düştüğü gözlenmiştir ve Körfez çevresindeki ilçelerde de bir düşüş bulunmuştur. kendine benzeyen süreçleri ortaya çıkaran kendini kopyalayan verilerle ilgili olan fraktal geometri, İzmir bölgesinde de süreçlerden ortaya çıkan makro kalıpları ve örüntüleri tespit etmek için bu çalışmada kullanılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Karmaşık Yerleşme Sistemleri, Bölgeleşme, Nüfus ve Fraktal Boyut Değişimi, İzmir*

¹ Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Uzman, Dr., sila1299@gmail.com

² Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Prof. Dr., yetiskul@metu.edu.tr

TÜRKİYE YERLEŞİM SİSTEMİNİN YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI PERSPEKTİFİNDEN İNCELENMESİ

Eda YÜCESOY ¹, Aslı ULUBAŞ HAMURCU ²

Özet

20.yüzyılın başında, mekanın bir üretim ve yönetim sistemi olarak örgütlenebilmesi için gerekli görülen kentsel alanlar arasındaki örüntü ve kademelenme, günümüzde mevcut teorik kalıpların dışına çıkarak, yeni teoriler, yöntemler geliştirmeyi, iyice karmaşıklaşan kentsel yapıların mekansal örüntüsünü detaylı bir şekilde analiz etmeyi gerektirmektedir. Türkiye’de kentsel bölgelerin oluşumu, bölgesel odakların ve hiyerarşilerin oluşumu, özellikle sanayi kümelerinin yapısı, yenilikçi kapasiteleri, rekabetçilik ve küresel sistemdeki rolleri çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Türkiye kentleşmesinin önemli bir ayağı 1990lı yıllarla birlikte özellikle yükseköğretim kurumlarının merkezden çepere yayılmasıdır. Son yıllarda yüksek öğretimin bilgi örgütlenmesi mekansal örgütlenmeye de yansımış, başta sanayi-üniversite işbirliği gibi ekonomik büyüme için olmazsa olmaz yenilikçiliğin temel taşlarından biri haline gelmiştir.

Türkiye’de yüksek öğretimin mekansal örgütlenmesi üzerine de çalışmalar oldukça kısıtlıdır. 1980lerin başında 14 şehirde 19 üniversiteden günümüzde hemen hemen tüm şehirlere yayılan, merkezden çepere yerleşen, ancak aynı zamanda da büyükşehirlerin merkez ilçelerinde de önemli yığılmalar gösteren tamamen farklılaşmış bir mekansal dağılım karşımıza çıkmaktadır. Bu bildiri kapsamında Türkiye yükseköğretim peyzajına dair yürütülen projenin ilk sonuçları tartışmaya açılacaktır. Veri madenciliği ile derlenen 2019 yılında dair tüm Türkiye yükseköğretim verileri üzerinden Türkiye yükseköğretim “alanı”nı ilçeler itibarıyla betimlenmesine çalışılacaktır. Yükseköğretim kurumlarının farklı özellikleri üzerinden mekansal ve niteliksel tipolojilerin belirlenmesi, fakülte ve meslek yüksek okulu bazında mekansal tabakalaşma, ulusal ölçekte yükseköğretimde uzmanlaşmanın mekansal temsili ve kurum tipleri (vakıf ve kamu) ve anabilim dalı ve öğrenci sayıları itibarıyla yoğunluklar incelenecektir.

Anahtar kelimeler: *Kentleşme, Mekansal Kademelenme, Yükseköğretim Peyzajı*

¹ İstanbul Teknik Üniversitesi, Doç. Dr., edayucesoy@itu.edu.tr

² İstanbul Teknik Üniversitesi, Dr., asulubas@gmail.com

2. OTURUM | B: BÖLGESEL REKABET

EKONOMİK KARMAŞIKLIK VE SEKTÖREL İŞGÜCÜ VERİMLİLİĞİNİN MEKÂNSAL BOYUTLARI: DÜZEY-2 BÖLGELERİ İÇİN BİR ANALİZ

İbrahim Tuğrul ÇINAR¹, İlhan KORKMAZ², Tüzin BAYCAN³

Özet

İktisatçılar geçtiğimiz yüzyıl içerisinde ülkelerin kalkınma serüvenlerinin altında yatan etkenleri açıklamaya yönelik olarak pek çok unsuru incelemiş ve kalkınmanın potansiyel kaynaklarını açıklamaya çalışmışlardır. Hidalgo ve Hausmann (2007) tarafından ortaya konulan ekonomik karmaşıklık yaklaşımı ise bu alanda yeni bir bakış açısı ortaya koymuştur. Ülkelerin ekonomik kalkınma süreçlerinin sahip oldukları üretken kabiliyetlere bağlı olduğunu vurgulayan ekonomik karmaşıklık yaklaşımı, doğrusal hesaplama yöntemi nedeniyle eleştirilere maruz kalmış ve doğrusal olmayan yeni bir hesaplama yöntemi olarak ekonomik seçim (economic fitness) ölçütünün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ekonomik karmaşıklık ile ekonomik büyüme, gelir dağılımı, işgücü verimliliği ve orta gelir tuzağı gibi çeşitli ekonomik faktörler arasındaki ilişki hem ülkeler hem de bölgesel düzeyde pek çok araştırmaya konu olmuştur. Fakat, bu araştırmalarda ekonomik karmaşıklığın mekânsal bağımlılığı ve sektörel boyutları büyük ölçüde göz ardı edilmiştir. Bu çalışma, Türkiye’de 26 Düzey-2 bölgesi bazında ekonomik seçim ölçütü kullanılarak hesaplanan ekonomik karmaşıklığın tarım ve sanayi sektörü ayırımında işgücü verimliliğine etkisini ve bunun mekânsal bağımlılığını araştırmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda 2009-2020 yılları arasını kapsayan dönem için 26 Düzey-2 bölgesinin ekonomik seçim endeksi hesaplanmış ve bölgesel ekonomik seçim değerlerinin sektörel işgücü verimliliği üzerine etkisi Mekânsal Durbin, Mekânsal Otokorelasyon ve Mekânsal Gecikme modelleri yardımıyla analiz edilmiştir. Buna göre Türkiye’de ekonomik seçim ile sanayi sektörü işgücü verimliliği arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır (doğrudan etki). Buna ilave olarak, bir bölgenin komşularının ekonomik seçim değerinin artması, o bölgenin sanayi sektörü işgücü verimliliğini de artırmaktadır (dolaylı etki). Fakat, tarım sektörü için ekonomik seçim ve işgücü verimliliği arasında ne doğrudan ne de dolaylı bir etki bulunmaktadır.

¹ Anadolu Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü, Dr., itcinar@anadolu.edu.tr

² Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Dr. Öğr. Üyesi

³ İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü, Prof. Dr.

COVID-19 KRİZİNİN KOBİ'LER ÜZERİNDE ETKİSİNİN SEKTÖREL ÖLÇEKTE ANALİZİ: ANTALYA ÖRNEĞİ

Mehmet Tahsin ŞAHİN¹, Mustafa ERTÜRK², Selim ÇAĞATAY³, Çiğdem VAROL ÖZDEN⁴,
Tanyel ÖZELÇİ ECERAL⁵

Özet

Kısa zamanda tüm dünyayı etkisi altına alan Korona virüs (Covid-19) salgını, etkisi açısından benzeri görülmemiş bir olaydır. Covid-19 salgını sadece sağlık alanında değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik olarak da tüm dünyayı olumsuz olarak etkilemiştir. Ekonomik anlamda Covid-19 krizi geniş bir kapsamda düşünülse de bu durumdan en çok etkilenen Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) olmuş, çoğu hızlı bir şekilde gelir düşüşü yaşamış veya kapanmıştır. Özellikle KOBİ'lerin bu krizden en çok etkilenen işletmeler olduğu ve tüm dünyada Covid-19 krizinin KOBİ firmaları üzerinde doğrudan etkisinin varlığını kanıtlamış çalışmalar mevcuttur (Sansa, 2020; Ruiz, vd. 2020; Aderemi, vd. 2020; Bartik vd., 2020; Cao ve Leung, 2020; Cepel, vd., 2020; Dai vd., 2020; Le, vd., 2020; Lu, vd., 2020; Mahajan, 2020; Omar ARC, 2020; Ozcan, vd., 2020; Qamruzzaman, 2020; Razumovskaia, vd., 2020; Shafi, vd., 2020; Shen, vd., 2020; Warsame, 2020; Zeidy, 2020). Covid-19 krizi etkisi bakımından küresel ölçekte değerlendirilmesine rağmen, problem tespiti ve çözüm önerileri bakımından bölgesel düşünmeyi gerektirmektedir. Bu bağlamda projenin amacı, Türkiye'de vakanın ilk görüldüğü Mart 2020 tarihinden bugüne geçen süreçte Antalya kentinde Covid-19 krizinin KOBİ ölçeğinde etkilerini sektörel ölçekte analiz etmektir. Bu amaç doğrultusunda araştırma sorusu; Antalya kenti, Nace Rev.2 kodu 2 basamaklı ekonomik faaliyetlere göre dört dönem (Kasım 2017- Kasım 2020) baz alındığında Covid-19 krizine karşı hangi sektörler daha dayanıklı hangi sektörler daha kırılgan bir özellik göstermiştir?

Bu amaç ve araştırma soruları kapsamında Antalya kent ölçeğinde KOBİ çerçevesinde iki basamaklı Nace Rev.2 kodlu 2 digitli ekonomik faaliyet kollarına göre hangi sektörün Covid-19 krizine karşı dayanıklı, hangi sektörlerin kırılgan olduğu analiz edilerek Antalya ekonomisinin esneklik kapasitesi ortaya konulacaktır. KOBİ'leri sektörel olarak esneklik kapasitesini ortaya koymak için (sektörel uzmanlaşma ve çeşitlenme) öncelikli olarak Yeni Ekonomik Coğrafya teorisine göre bölgesel uzmanlaşma endeksi değerini hesaplamamıza yardımcı olacak olan Lokasyon Katsayısı tekniği kullanılacaktır. Lokasyon katsayısı bir sektörün yerleşkedeki görece konsantrasyonun bir ölçütüdür (Çubukçu, 2008:64; Şahin, 2019:275). Bu analiz sayesinde Antalya kentinde uzmanlaşma gösteren sektörler tespit edilerek literatürde vurgulanan Covid-19 krizinden en çok etkilenen sektörler ile karşılaştırma fırsatı elde edilecektir. Covid-19 krizi yapısı itibari ile her sektörde aynı etkiyi göstermemiştir. Havacılık, turizm, seyahatle ilgili endüstriler, oteller, restoranlar, Covid-19 krizinden en çok etkilenen sektörler arasında yer alırken, temel mal üreticisi, market, sağlık hizmetleri, ilaç ve tarım şirketleri nispeten daha az etkilenmişlerdir (OECD, 2020; Segal ve Gerstel, 2020). Bu kapsamda benzer nitelikteki kentler ve uluslararası çapta farkındalık yaratacak bir çıktı hedeflenmektedir.

Anahtar kelimeler: Covid-19 Krizi; KOBİ; Sektörel Dayanıklılık; Antalya

¹ Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dr. Öğr. Üyesi, tahsinsahin@akdeniz.edu.tr

² Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Prof. Dr., merturk19@hotmail.com

³ Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, selimcagatay@akdeniz.edu.tr

⁴ Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Prof. Dr., cigdemv@gmail.com

⁵ Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Prof. Dr., tozelci@gmail.com

TÜRKİYE'DE BULUNAN DÜZEY 3 BÖLGELERİNİN FİNANSAL DİRENÇLİLİK POTANSİYELİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA (2009-2021)

Serdar YETİŞEN¹, Murat Ali DULUPÇU²

Özet

Dirençlilik kavramı, 19. yüzyıl itibariyle farklı disiplinler tarafından incelemeye tabi tutulmuştur. Eski kaynaklar kapsamında kavram; mekanik, cerrahi, fizik, anatomi (1859), üretim (1930), çocuk psikolojisi, antropoloji, sosyal araştırmalar (1950) alanları tarafından araştırılmıştır. Literatürde, kavramın Holling (1973) tarafından ilk kez ekoloji alanında kullanıldığı bilgisi yer almaktadır. Daha sonra ise; sosyo-ekonomik sistem dirençliliği (1980), sürdürülebilirlik-dirençlilik ilişkisi (1990) ve kentsel dirençlilik açısından araştırmalar yapılmıştır.

Kavram; bölgesel açıdan, 2006-2015 yıllarında yoğun olarak teorik incelemeye konu olmuştur. 2010 yılı itibariyle kavrama yönelik ekonometrik/istatistiksel uygulama denemeleri başlamıştır. Bu denemeler incelendiğinde; kavramın bölgesel açıdan üzerinde uzlaşmış bir ölçüm yöntemine sahip olmadığı söylenebilmektedir. New Economics Foundation 2013 ve 2015 yıllarında finansal dirençlilik üzerine teorik çerçevede rapor hazırlamış ve kavramın finansal açıdan sorgulanmaya başlamasını sağlamıştır.

Literatür araştırmaları sonucunda, iflas verisinin, finansal dirençlilik açısından gösterge olarak kullanıldığı görülmüş ve bu doğrultuda; 2009-2021 dönemini kapsayan yıllık kurulan şirket sayısı, tasarruf mevduatı (pozitif uyaranlar), karşılıksız işlemi yapılan çek sayısı, karşılıksız işlemi yapılan çek tutarı, karşılıksız işlemi yapılan kişi sayısı, tasfiye edilen şirket sayısı, kapanan şirket sayısı ve takipteki alacak (negatif uyaranlar) verileri Türkiye Bankalar Birliği veri sisteminden derlenmiştir. Söz konusu veriler, literatürde yer alan formül hesaplamaları kullanılarak, elde edilen sonuçlara göre değerlendirilmiştir. Bu formüller, literatürde, herhangi bir bölgenin yaşanan krizlere verdiği tepkiyi ölçmek amacıyla kullanıldığı için değerlendirme 2012 yılında Avrupa'da derinleşen EURO bölgesi krizi (uluslararası), 2016 yılında Türkiye'de yaşanan kalkışma girişimi (ulusal), 2018 yılında Türkiye'de yaşanan döviz krizi (ulusal) ve 2019 yılı sonu itibariyle ortaya çıkan ve halen devam eden pandemi (uluslararası) kapsamında yapılacaktır.

Çalışmanın motivasyonu, Regional Studies vb. dergilerde yer alan ve dirençlilik konusunu araştıran çalışmalardan sağlanmaktadır. Çalışmada; Türkiye'de bulunan düzey 3 bölgelerine yönelik bir araştırma yapılması amaçlanmaktadır. Çalışmanın yöntemini, daha önce Avrupa Birliği ülkeleri için uygulanmış formül hesaplamaları oluşturmakta ve bu hesaplamalar ısı haritaları ile görselleştirilerek desteklenmektedir. Çalışmada kullanılan veriler ilgili veri tabanında 2009 yılından başladığı için ve formül uygulamasında yıl eksiltme söz konusu olduğu için 2008 krizinin etkilerine yönelik inceleme yapılamamış olması ve teorik çerçeve oluşturulurken İngilizce kaynaklardan yararlanılması çalışmanın kısıtlılığını oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Düzyer 3 Bölgeleri, Finansal Dirençlilik, Krizler*

¹ Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Gönen Meslek Yüksekokulu Finans Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, Öğretim Görevlisi, serdaryetisen@gmail.com

² Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, İktisadi Gelişme Ve Uluslararası İktisat Anabilim Dalı, Prof. Dr., muratdulupcu@sdu.edu.tr

3. OTURUM | A: EŞİTSİZLİKLER VE SOSYAL ADALET

EKONOMİK COĞRAFYADA İHMAL EDİLMİŞ BİR ALAN: FEMİNİST EKONOMİK COĞRAFYA¹

Gunay ALMAMMADLI², Fatih ALTUĞ³

Özet

1789 Fransız İhtilali sonrasında yayınlanan insan ve yurttaş hakları bildirgesi genel haklardan bahsetmesine rağmen elde edilen hakların erkekler için olduğu ve kadınları dışladığı fark edilmiştir. Toplumun yarısını oluşturan kadınların yok sayılmasına karşılık tepkiler yükselmeye başlamıştır. Bunun üzerine daha sonra feminizm olarak adlandırılacak olan kadın hakları konusu gündeme gelmiş ve kadın hakları savunucuları bu duruma dikkat çekmek için 1792’de Kadın Hakları Bildirgesini yayınlamışlardır. Feodalizmin yerini kapitalizme bıraktığı İngiltere’de gelişen kadın hakları fikri toplumsal yaşamın bütün alanlarında ortak bir söylem olarak yerini almaya başlamıştır. Bu alanlardan biri de coğrafyadır. 1970’lerden itibaren diğer sosyal bilimlerde etkisini göstermeye başlayan feminist söylemler ve bakış açıları coğrafyada da karşılık bulmuştur. Feminist coğrafya, cinsiyetlendirilmiş insanların eylemlerine ve anlamlarına, tarihlerine, kişiliklerine ve biyografilerine, onlar için yerlerin anlamlarına, mekanların cinsiyetlendirilme biçimlerine ve bunun insanların kendilerini kadın veya erkek olarak anlamalarını nasıl etkilediğine bakmak anlamına gelmektedir. Feminist coğrafyanın çalışmaya başladığı ilk zamanlardan itibaren kadın ve erkeklerin dünyada farklı konumlandıkları ve bu nedenle yaşadıkları yerle ilişkilerinin de farklı olduğu tartışılmıştır. Coğrafya ana kollarından biri olan ekonomik coğrafyada feminist söylemlerin 1980’lerden sonra geliştiğini söyleyebiliriz. Feminist epistemolojilerin daha geniş bir alana yayılmasından esinlenen feminist ekonomik coğrafya, feminist siyasetle bağlantılıdır. Cinsiyetin toplumsal yapısını bir farklılık kategorisi olarak merkeze alır. Feminizm ekonomik coğrafyada merkezi bir konumda olmasa da ekonomik yeniden yapılanma, adil olmayan kalkınma ve göç gibi konulara farklı bir perspektif kazandırmaya çalışmıştır. Ataerkil bir disiplinde kadının statüsünü de tartışma konusu yapan feminist ekonomik coğrafyacılar, bütün çabalarına rağmen disiplin içinde istedikleri konuma bir türlü gelememişlerdir. Halbuki ekonomik verilerin cinsiyete göre ayrıştırılması, işsizlik, mesleki statülerde cinsiyetçi farklılaşmalar gibi iş gücünün heterojenliği; cinsiyet, ırk, etnisite, yaş, cinsellik ve ekonomik güç ve kimlik gibi sosyal ayrışmaların ekonomik mekandaki yansımaları ve mekandaki eşitsiz gelişmeye etkileri gibi toplumu ilgilendiren konularda ontolojik; görüşmeler, katılımcı gözlem ve kişilerin kendi anlatıları gibi nitel yaklaşımlar ile kadınların yaşamlarının ölçülebilir yönlerini tanımlayan ve araştıran, mekansal ilişkileri analiz eden mekansal ve zamansal eşitsizlikleri öğrenmemizi sağlayan nicel yöntemlerle etkili bir şekilde birleştirerek metodolojik olarak da katkıda bulunabilen feminist ekonomik coğrafya, mekansal ve toplumsal farklılıkların giderek daha da derinleştiği küresel dünyanın problemlerinin çözümü için alternatifler üretme potansiyeline sahiptir. Bu bağlamda çalışmamız, coğrafyada ihmal edilmiş ya da yeteri kadar ilgi görmemiş olan feminist ekonomik coğrafyaya dikkat çekmek ve özellikle mekansal ilişkileri anlamak ve anlamlandırmak için araştırmacılara farklı bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır. Literatür değerlendirmesine dayalı olan çalışmamız hem bilim insanlarının hem de politika yapımcıların dikkatlerini çekmeyi hedeflemektedir.

Anahtar kelimeler: *Ekonomik Coğrafya, Feminist Ekonomik Coğrafya, Feminizm*

¹ Bu çalışma Günay Almamadlı’nın Fatih Altuğ danışmanlığında yürüttüğü yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi, gunayalmmadli1997@gmail.com

³ altugxtr@hotmail.com

KENTSEL YEŞİL ALANLARA ERİŞİLEBİLİRLİĞİN YEŞİL EŞİTSİZLİK VE ÇEVRESEL ADALET KAVRAMLARI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Meryem KAYA¹, N. Aydan SAT²

Özet

Kentsel yeşil alanlar bir kentin estetik ve mimari formunun güçlü bir elemanı ve ekolojik olarak önemli olmalarının dışında, sosyal birlikteliği sağlama, toplumsal gelişmeyi, ekonomik amaç ve aktiviteleri destekleme gibi kent ve kentli için pek çok işlevi barındırmaktadır. Özellikle son iki yıldır içerisinde bulunduğumuz pandemi süreci ile birlikte, kentsel açık yeşil alanların önemi fiziksel ve sosyal sağlığımızı destekleyen bir çok fayda sağladığı için vazgeçilmez bir rolü temsil etmektedir. Bu nedenle kentsel açık yeşil alanlar tüm kentsel çevrenin ve yaşamın çok önemli bir parçasıdır.

Tüm toplumsal hareketlerin ortak özelliği; bir toplumsal ‘adaletsizlik’ duygusundan, yani ahlaki bir duygudan yola çıkılarak insanların harekete geçirilmesidir. Yeni toplumsal hareketler içinde yer alan ‘çevresel adalet’ kavramıyla insanları bir araya getiren ahlaki duygu ise çevreye ve çevrenin kullanımına yönelik olan ‘adaletsizlik’ ya da ‘adalet eksikliği’ duygusudur. Çevresel adalet fikri genel olarak zengin veya yoksul insan ayrımı gözetmeksizin; insanların yaşam alanlarına ve doğal kaynaklara erişimi veya erişim eşitsizliğinin giderilmesi olarak ele alınmaktadır. ABD’de sivil haklar ve çevre hareketlerini takiben sosyal bir hareket olarak çıkan çevresel adalet kavramı, aktivistler, politikacılar ve akademisyenler için bir ilham kaynağı olarak yayılmıştır.

Son yıllarda konuyla ilgili dünyada farklı kentlerde pek çok çalışma yapılmakta ve çevresel adaletsizliği yaratan nedenler araştırılmaktadır. Örneğin Berlin’de yapılan bir çalışmada göçme statüsü ve yaş gibi demografik özelliklere göre (65 yaş üstü gibi) açık ve yeşil alanlara erişimde farklılıkların mevcut olduğu tespit edilmiştir. Meksida’da yapılan bir diğer çalışmada ise çevresel adalet ve yeşil ‘eşitsizlik’ kavramının önerdiği gibi Meksida’daki yeşil alan dağılımında hangi sosyo-demografik özelliklerin etkili olduğu incelenmiştir. Söz konusu çalışma kentsel risklerin ve faydaların dağılımının beyaz olmayan azınlıklara (çevresel ırkçılık) ve düşük sosyo-ekonomik gruptaki sınıfa karşı orantısız olarak dağıldığını tespit etmiştir.

Bu noktadan hareketle, bu bildiride kentlerde var olan sosyal adaletsizliği, eşitsizliği ve ayrışmaları daha belirgin hale getiren ve planlama süreçlerinde de ihmal edilen ‘yeşil alanlara eşit erişim’ kavramını ve bir çevresel adaletsizlik vakası olarak ‘yeşil eşitsizlik’ kavramını nicel ve nitel boyutlarıyla incelemeyi amaçlamaktadır.

Bildiride dünyadaki farklı yerleşim alanlarına yönelik yapılmış çalışmalardan hareketle cevap aranacak sorular aşağıda verilmektedir.

- Yeşil ‘eşitsizlikte’ sosyo-ekonomik gelişmişlik farklılıklarının etkisi nedir?
- Yeşil ‘eşitsizlik’ göçmen statüsü ve yaş gibi demografik özelliklere göre farklılık göstermekte midir?
- Kapalı konut sitelerinin kentsel ‘yeşil eşitsizlik’ üzerindeki etkisi nedir?

Bildirinin ilk bölümünde, çalışmanın çıkış noktasını oluşturan ‘çevresel adalet’ ve ‘yeşil eşitsizlik’ kavramları tartışılmakta, kent ve bölge planlama perspektifinden bu kavramların önemi ortaya koyulmaktadır. Ardından ikinci bölümde, kentsel açık yeşil alanların tanımı, tipolojileri ve nitelikleri aktarılmakta ve bu alanlara erişime yönelik ulusal ve uluslararası yazın irdelemesi yapılmaktadır.

¹ Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi,

meryemkaya094@gmail.com

² Gazi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Prof. Dr., bnecibe@gazi.edu.tr

Üçüncü bölümde kentsel açık yeşil alanlara erişim konusu “çevresel adalet” ve “yeşil eşitsizlik” kavramları üzerinden incelenmekte ve dünyadaki farklı yerleşim alanlarında konuya yönelik yapılan çıkarımlar aktarılmaktadır. Çalışmanın dördüncü ve son bölümü genel değerlendirmeler ve son tartışmaları içermektedir.

Bildiri sonucunda elde edilen bulgular kentsel açık yeşil alanlara erişimde özellikle gelir dağılımının temel etken olduğunu ortaya koymaktadır. Ardından sosyo-demografik özelliklerin, etnik statülerin yanında farklı planlama yaklaşımlarının da çevresel adalet ve yeşil eşitsizlik konusunda etken olduğunu göstermektedir.

Anahtar kelimeler: *Çevresel Adalet, Yeşil Eşitsizlik, Yeşil Alanlara Erişilebilirlik*

ÜLKELERİN GELİŞİMİŞLİK DÜZEYİNE GÖRE FİNANSMANA ERİŞİMİNİN KURUMSAL YAPISI

Ecem BALABAN¹, Suat TUYSUZ²

Özet

İktisadi açıdan düşünüldüğünde güven ya da güvensizlik iktisadi düzeni bozan önemli bir tehdit unsuru olarak algılanmaktadır. Ekonominin işleyişinde en önemli unsurlardan biri olan güven hususu, iki şekilde işlemektedir. Bunlardan ilki, toplumun kurumlara ve organizasyonlara güvenmesi; ikincisi ise toplumun kendi içinde güven inşa etmesidir. İlki daha çok formel kurumlara olan güvene işaret ederken; ikincisi enformel kurumlar aracılığıyla yaratılan güvene işaret etmektedir. Hem toplumun kurumlara güveni hem de toplumun kendi içinde yarattığı güven, kalkınma çalışmalarında son zamanlarda sıklıkla işlenen bir konu haline gelmiştir. Bu çerçevede hem formel hem de enformel kurumların güçlü olduğu bölgelerin ya da ülkelerin kalkınmış ekonomiler olduğuna yönelik hatırı sayılır bir literatür oluşmuş durumdadır. Öyle ki Acemoğlu'nun 'dar koridor' şeklindeki kavramsallaştırmasında formel ve enformel kurumların birlikteliğine vurgu yapılarak her ikisinin dozunun iyi ayarlanması gerektiğine işaret edilmektedir. Buradan hareketle bu araştırma, finansmana erişim konusunda formel ve enformel kurumların kullanılma düzeyi ile ülkelerin gelişmişlik durumu arasındaki ilişkiye odaklanmaktadır. Bu çerçevede bireylerin finansmana erişim aracı olarak kullandıkları mekanizmalara ilişkin Dünya Bankası'ndan elde edilen ülke ölçeğindeki veriler kullanılmıştır. Bireylerin finansmana erişim mekanizmaları formel ve enformel kurumlar olarak sınıflandırılmıştır. Finansal kurumlardan borç alma formel kurum olarak tanımlanmış iken; aile, akraba ve tasarruf kulüplerinden borç alma ise enformel kurum olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla bireylerin finansal kurumlar üzerinden finansmana erişimi toplumun formel kurumlara formel kurumların da topluma olan güvenine işaret ederken; aile, akraba ve tasarruf kulüplerinden borç alması ise enformel kurumlar üzerinden yaratılan güven ortamına işaret etmektedir. Buradan hareketle çalışmanın üç amacı bulunmaktadır. Birincisi finansmana erişim mekanizması ile ülkelerin gelişmişlik durumu arasındaki ilişkiyi anlamak, ikincisi ise söz konusu formel ve enformel mekanizmaları kullanmanın ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre anlamlı bir farklılaşma gösterip göstermediğini ortaya koymak, sonuncusu ise söz konusu finansman kurumlarına erişimin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını ülkelerin gelişmişlik düzeyiyle ilişkilendirerek anlamaya çalışmaktır. Bahsedilen veriler üzerinden ülkelerin kişi başına gelir düzeyi ile formel ve enformel kurumları kullanma oranı arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için korelasyon analizi yapılmıştır. Ülkelerin gelir sınıflaması ile söz konusu mekanizmaları kullanma oranlarının anlamlı bir farklılaşma gösterip göstermediğini ortaya koymak için ise ANOVA testi yapılmıştır. Araştırmanın korelasyon analizine dayalı ön bulguları, ülkelerin kişi başına gelir düzeyi arttıkça formel kurumları, gelir düzeyi düştükçe ise enformel kurumları finansman kaynağı olarak kullanma oranının arttığını göstermektedir. ANOVA testi sonuçları ise formel ve enformel kurumları kullanma oranı ile ülkelerin gelişmişlik durumu arasında anlamlı bir farklılaşma olduğunu ortaya koymaktadır. Formel kurumların gelişmiş ekonomilerde daha fazla kullanılıyor olduğuna dair bulgularımız, formel kurumları kullanmanın ve söz konusu kurumlara güvenin enformel kurumlara olan güvenden daha önemli olduğunu göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Kurumlar, Sosyal Sermaye, Kalkınma

¹ Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, ecem.blbn@gmail.com

² Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Dr. Öğr. Üyesi, suattuysuz@gmail.com

3. OTURUM | B: YENİLİKÇİLİK, GİRİŞİMCİLİK VE BÖLGESEL GELİŞME

YENİLİKÇİLİK: FİRMA VE MEKÂN

Burhan Can KARAHASAN¹

Özet

Teknolojik gelişme ve yenilikçilik iktisadi büyümenin temel yapı taşlarından biri olarak bilinmektedir. Benzer şekilde bölgesel farklılıklar ve büyümenin analizinde yenilikçi faaliyetlerin nasıl dağıldığı önemli bir tartışma konusu olarak karşımıza çıkacaktır. Bu açıdan yeniliğin bölgesel olarak dağılımının analizi kalıcı ve sürdürülebilir bir bölgesel büyümenin anlaşılabilmesi için bir gereklilik olmaktadır. ARGE, altyapı yatırımları, nitelikli insani sermayenin gelişimi, yığın ekonomilerinin varlığı, bölgesel uzmanlaşma, iş gücü piyasaları gelişmeleri gibi temel sosyo-ekonomik faktörlerin yenilikçiliğin gelişmesinde önemli pay sahibi olduğu vurgulanmaktadır. Bu tartışmalar içinde yığın ekonomileri özelinde bölgesel iktisadi aktivitenin yenilik üstündeki etkisi kavramsallaştırılsa da, bölgesel dışsallıklar ve ortaya çıkabilecek mekânsal ilişkiler kapsamlı bir biçimde ele alınmamıştır. Bu çalışma yeniliğin bölgesel dağılımı üzerinde dışsallıkların etkilerini Türkiye için analiz edecektir. Bu amaca yönelik olarak yenilikçiliği ölçmek için İstatistikî Bölge Birim Sınıflandırması (İBBS) Düzey 3 seviyesinde patent başvurusu verileri kullanılacak ve üç hipotez sınanacaktır. (i) Açılan yeni firmaların oluşturduğu yığın ekonomileri ve iktisadi dışsallıklar bölgesel yenilikçiliği artıracaktır, (ii) Çevre bölgelerde açılan yeni firmalar ile ölçülen mekânsal iktisadi dışsallıkları bölgesel yeniliği artıracaktır, (iii) Çevre bölgelerdeki patent sayıları ile ölçülen mekânsal yenilikçilik dışsallıkları bölgesel yeniliği artıracaktır. Sabit etki panel veri yöntemi kullanılarak 1997-2020 dönemi için gerçekleştirilen analizler yeni firma oluşumunun daha yüksek olduğu bölgelerde patent başvuru sayılarının yüksek olduğunu göstermektedir. Bu açıdan iktisadi dışsallıklar yenilikçiliği artıran bir etkiye sahiptir. Öte yandan mekânsal dışsallıkların da belli düzeyde işlediği tespit edilmektedir. Mekânsal sabit etki panel veri yöntemi ile gerçekleştirilen analizler, çevre bölgelerde açılan yeni firmaların ve diğer bölgelerdeki yenilikçi uygulamaların bölge düzeyinde yenilikçiliği artıran bir etkiye sahip olduğu göstermektedir. Bu sonuçlar mekânsal dışsallıkların yeniliği artıran bir etkisi olduğuna işaret etmektedir. Bununla birlikte bölgelerin farklı iktisadi ve sosyal yapılarını kontrol eden koşullu modeller tahmin edildiğinde mekânsal dışsallıkların önemini yitirmeye başladı ancak iktisadi dışsallıkların yenilikçiliği açıklama açısından önemini koruduğu görülmektedir. Bu nedenle bölgesel yenilikçiliğin geliştirilmesi için öncelikle o bölgelerdeki iktisadi yapının iyileştirilmesi gerektiği ve bu sağlanmadan mekânsal dışsallıkların çalışmasının daha güç olacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: *Yenilikçilik, Açılan Firmalar, Mekânsal Bağlar*

¹ Piri Reis Üniversitesi, Doç. Dr., bckarahasan@gmail.com

YENİ FİRMALAR, İSTİHDAM VE İKTİSADİ AKTİVİTE: TÜRKİYE İÇİN PANEL VAR ANALİZİ

Yasin Enes AKSU¹, Burhan Can KARAHASAN²

Özet

Yeni firma oluşumu, bölgesel iktisadi aktivite ve dolayısıyla bölgesel kalkınma için önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Bu doğrultuda, yeni firma oluşumu ile ilgili geçmiş literatür nüfus yoğunluğu, işgücü kapasitesi, beşerî sermaye, düşük ve yüksek teknolojiye sahip sektörlerin bölgesel dağılımı gibi faktörler ile yeni firma oluşumunun bölgesel farklılıklarını açıklamaya odaklanmıştır (Fritsch, 1997; Armington vd., 2002; Sutaria vd., 2004; Tamasy vd., 2006; Karahasan, 2015). Diğer taraftan, yeni firma oluşumunun, büyüme ve istihdam artışı arasındaki karşılıklı dinamik ilişkinin incelenmesi veri kısıtları gibi sebeplerle birkaç çalışma haricinde (Baptista vd. 2011, Konstantinos, 2015, Skopelitis, 2017) literatürde kendine fazla yer bulamamıştır. Bu bağlamda, çalışmada panel eşbütünleşme ve vektör otoregresyon metodolojisi çerçevesinde, Türkiye’de aylık olarak 2009 – 2021 yılları arasında kapsayan ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) ve Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) ‘dan derlenen verilerle bölgesel yeni firma oluşumu, istihdam ve aylık sunumu olmayan bölgesel gelir yerine enerji tüketimi arasındaki eşanlı dinamikleri incelemek amaçlanmıştır.

Buna ek olarak kurulan endojen yapı içinde mekânsal bağların da olası etkilerinin analiz edilmesi amacıyla bölgesel yeni açılan firma, istihdam ve elektrik tüketimi verilerinin mekânsal gecikmeleri hesaplanarak bölgelerin çevrelerinin yaratacağı dışsallıklar da değerlendirmeye alınmıştır. Çalışmanın ön bulguları açılan firmalar ve yerel iktisadi aktivite (istihdam ve enerji tüketimi) arasında çok yönlü ilişkiler olduğuna işaret etmektedir. Bununla birlikte yeni açılan firmalar, bölgesel istihdam ve enerji tüketiminde mekânsal otokorelasyonun var olduğu da görülmektedir. Bu açıdan ortaya çıkan mekânsal dışsallıkların da kontrol edildiği modellerde endojen ilişkilerin mekânsal gecikmeli değişkenler üzerinden de çalıştığı anlaşılmaktadır. Sonuçlar bölgesel kalkınma özelinde yeni firma oluşumu ve bölgesel iktisadi aktivite arasındaki ilişkilerin çok boyutlu olduğunu ve mekânsal etkilerin göz ardı edilemeyeceğini işaret etmektedir.

Anahtar kelimeler: *Yeni Firma Oluşumu, Panel VAR-VECM, Mekânsal Dışsallık*

¹ Piri Reis Üniversitesi, Arş. Gör., yeaksu@pirireis.edu.tr

² Piri Reis Üniversitesi, Doç. Dr., bckarahasan@pirireis.edu.tr

TÜRKİYE'DE NACE REV. 2 KODLU SEKTÖRLER KAPSAMINDA KÜMELENME-REKABET İLİŞKİSİ

İbrahim KAVAK¹, Bilge ARMATLI KÖROĞLU²

Özet

Kümelenme kapsamında yapılmış birçok araştırma kümelenmelerin rekabetçiliği arttırdığı yönündedir. Fakat bu kümelenme rekabet ilişkisi sektör bazlı değerlendirmeler ve karşılaştırmalar ile ortaya konmamıştır. “Hangi sektörlerdeki kümelenmeler rekabetçilik oluşturmaktadır? Hangi sektörler rekabetçi olmak için kümelenmelere ihtiyaç duymamaktadır?” sorularından hareketle başlatılan bu çalışmada Türkiye’de NACE Rev. 2 kodlu (tekli dijit) sektörler çalışma kapsamına alınmıştır. Bu kapsamda İBBS3 düzeyinde rekabetçi sektörlerin belirlenmesi için Türkiye’de il bazında NACE Rev.2 göre 2010-2016 yılları ciro değerleri kullanılmıştır. Burada rekabetçi sektörleri belirlemek için evrimselci yaklaşımla konuyu ele alabilmek bağlamında shift share analizi kullanılmıştır. Yine aynı düzeyde ve aynı sektörel kapsamda kümelenmelerin belirlenmesinde girişim sayıları kullanılarak üç yıldız yöntemi ile analiz yapılmıştır. Bu çalışmanın veri seti Türkiye, İBBS3 düzeyinde, TÜİK Veri Araştırma Merkezi’nde birinci yazarın doktora tezi (2021) kapsamında hazırlanmıştır. İlgili analizler de bu merkezde yapılmıştır. Kullanılan veri seti TÜİK tarafından 2018 yılında ilk kez idari kayıtlara dayalı olarak 2009-2019 yılları için üretilmiş tam sayı sonuçlarını içermektedir. Bu özelliği ile tam sayı sonuçlarını kullanan ilk çalışmalar arasındadır. Kümelenmeler ile rekabetçilik arasındaki ilişkiler Türkiye coğrafyası üzerinden 16 sektör için ayrı ayrı incelenmiştir. Sonuç olarak; literatürde çok sayıda çalışmanın dayandığı “kümelenmelerin rekabetçiliği desteklediği” durum, Türkiye’de NACE Rev.2 kapsamında tüm sektörlerde benzer etkiyi göstermemektedir. Kümelenmelerin rekabetçilikteki rolü sektör türlerine göre farklılık göstermektedir. Ayrıca Türkiye’de NACE Rev.2 kapsamında sektörel kümelenmelerin rekabetçiliğe dönüşmediği yönünde bir eğilim söz konusudur. Türkiye’de sektörel kümelenme ve rekabetçilik arasındaki ilişki seviyesi zayıf ve orta düzeyde yoğunlaştığı ortaya konulmuştur. Bölgesel değerlendirmeler de göstermiştir ki; kümelenmelerin rekabetçiliğe dönüştüğü alanlar Türkiye coğrafyası üzerinde farklılık göstermektedir ve belirli odaklar ile sınırlı kalmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Sektörel Rekabet, Sektörel Kümelenme, Shift-Share Analizi, Üç Yıldız Modeli*

¹ Amasya Üniversitesi, Arş. Gör., Dr., ibrahmkavak@amasya.edu.tr

² Gazi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Prof. Dr., armatli@gazi.edu.tr

BÖLGESEL KALKINMADA GİRİŞİMCİLİK SÖYLEMİNİN NEOLİBERAL YÖNETİMSELLİK BAĞLAMINDA ELEŞTİREL BİR İNCELEMESİ

Fatma ÖNDER ÖZŞEKER¹

Özet

Günümüz kapitalizminin yeniden yapılanma sürecinin önemli bir vechesini ‘bölgesel kalkınma’, ‘rekabetçilik’, ‘devlet-piyasa işbirliği’ ve ‘girişimcilik’ nosyonları etrafında üretilen politika stratejileri oluştururken; Bölgesel Kalkınma Ajansları da bu kavramsal repertuarı hayata geçirecek kurumsal aktörler olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye’de küresel ekonomiye entegrasyonun temel koşullarından birisi ‘bölgesel kalkınma’ olarak belirlenirken; etkin birer ekonomik-politik aktör olarak kalkınma ajansları da devletin bu süreçte mekânsal-iktisadi olarak ‘yeniden ölçeklenmesinin’ (Brenner, 2004) önemli bir gösterenidir. Bölgesel kalkınma ve bölgesel rekabet gücünün artırılması söyleminin önemli bir bileşeni ise yerel kalkınma bağlamında girişimciliğin artırılması, genişletilmesi ve çeşitlendirilmesi söylemidir. Bu devlet-ekonomi-toplum/vatandaş ilişkilerinde önemli bir değişimi imlemektedir.

Pierre Dardot ve Christian Laval (2018, s. 8), Michel Foucault’nun ‘yönetimsellik’ kavramı üzerinden, neoliberalizmin ‘öncelikle ve temel olarak bir akılsallık’ olduğunu; sadece yönetimi değil; yönetilenlerin tutumlarını da yapılandırıp örgütleyen bir ‘yönetimsel akılsallık’ olduğunu savunurlar. Yönetimi de bir kurumdan ziyade bir ‘etkinlik’ olarak gören Foucault düşüncesi, yönetim nosyonunu bir ‘tutumları yönlendirme’ teknikleri olarak ele alır. Foucault (2015) neoliberalizmin klasik liberalizmden farklılaşan prensipleri benimsediğini öne sürer. Buna göre, klasik liberalizmin ‘bırakınız yapsınlar’ anlayışının aksine, neoliberalizm piyasaya müdahalenin gereksiz ve hatta yanlış olduğu kanısını paylaşmaz. Neoliberalerler esasen devlet müdahalesini kaçınılmaz ve gerekli görürler ancak onlar için esas tartışma, bu müdahalenin nasıl, nereye ve hangi araçlarla yapılacağı sorusudur. Yönetim piyasa mekanizmasının kendisine değil ama ordoliberalerlerin ‘çerçeve’ olarak adlandırdıkları ‘piyasanın varoluş koşullarına’ (Foucault, 2018, s. 121) yönelik olmalıdır. Çerçeveye yapılacak ‘doğru’ yönetimsel müdahalelerin öncelikli hedefi ‘nüfus’ olacaktır (age). ‘Neoliberal yönetim tüm kapsamıyla toplumun kendisine müdahale etmelidir’ (age, s. 126). Bu bağlamda neoliberalizm, rekabet mekanizmalarının toplumun tüm kesimlerinde düzenleyici rol oynayabilmesini hedefler. Toplumsal politika, böylece yeni bir anlam kazanmıştır. ‘Piyasa düzenlemesini, toplumun düzenleyici ilkesi olarak öne çıkarmak’ için ‘özelleştirilmiş toplumsal politika’ araçlarına başvurulur. Foucault’ya göre, ‘neoliberalerlerin tahayyül ettiği piyasa üzerine kurulu toplumda düzenleyici esası oluşturan rekabet mekanizmalarıdır’. Foucault, hedeflenenin, ‘supermarket toplumu değil, şirketler toplumu olduğunu, yaratılmak istenenin homo economicus, mübadele, alışveriş, tüketim insanı değil; şirket, girişim ve üretim insanı’ olduğunu öne sürer (age, s. 128). Böylece, rekabet mekanizmalarına uygun hareket eden, girişimci bir birey fikri, neoliberal yönetim sanatıyla uyumlu yeni bir öznellik biçimi olarak doğmaktadır. Buna göre, birey yaşamı bir yatırım, girişim gibi ele alınmalı ve birey, etkin tercihlerde bulunarak bir piyasa aktörü gibi hareket ederek, kendi yaşamının sorumluluğunu üstlenmelidir.

Bu çerçevede bu çalışma bölgesel kalkınma stratejileri ve çeşitli örnekler üzerinden kalkınma ajanslarının girişimcilik programlarının eleştirel bir analizini yapmayı amaçlamakta; pozitif bir strateji olarak doğallaştırılan girişimcilik söyleminin yerel gelişme, yoksulluğun azaltılması vb. hedeflerden ziyade bunları bireylerin sorumluluğuna bırakan neoliberal akılsallığın bir parçası olarak okumaktadır. Girişimciliğin özellikle son on yılda nasıl konumlandırıldığı ve çerçvelendiğini incelemek için kalkınma ajanslarının girişimcilik üzerine politika dökümanları yanında ulusal bölgesel gelişme strateji belgeleri incelenerek söylem analizi yapılacaktır.

Anahtar kelimeler: *Girişimcilik, Bölgesel Kalkınma, Neoliberalizm, Yönetimsellik.*

¹ Kırklareli Üniversitesi, Arş. Gör., fatmaonderozseker@klu.edu.tr

4. OTURUM | A: GIDA GÜVENLİĞİ VE TARIM

COVID-19 PANDEMİSİNİN TÜRKİYE’NİN GIDA GÜVENLİĞİNE ETKİSİNE YÖNELİK BİR DEĞERLENDİRME

Duygu YILDIZ KARAKOÇ¹, Müge MANGA²

Özet

Herkesin yeterli ve sağlıklı gıdaya kesintisiz fiziksel ve ekonomik erişimi olarak tanımlanan gıda güvenliği, Covid-19 pandemisinden sonra daha endişe verici hale gelmiştir. Ne yazık ki bugün gıda güvenliği olmayan milyonlarca insanın olduğu bilinen bir gerçektir ve önümüzdeki yıllarda pandemi nedeniyle daha fazla insan gıda güvensizliğiyle karşı karşıya kalacaktır. Gıda güvensizliğinin tek nedeni elbette pandemi değildir. Gıda güvensizliğini belirleyen uluslararası ticaret, gelir, enflasyon, istihdam, tarımsal politikalar, altyapı, kentleşme gibi birçok makro-ekonomik faktör ve iklim değişikliği ile daha sık görülen aşırı hava olayları, kuraklık gibi iklim faktörleri bulunmaktadır. Ancak Covid-19 pandemisi, gıda güvenliği için önemli bir tehdit oluşturmaktadır ve dahası bir gıda krizinin oluşmasında potansiyel bir etkisi söz konusudur. FAO (Gıda ve Tarım Örgütü) ve WFP (Dünya Gıda Programı) gibi kuruluşlar, hükümetleri Covid-19 pandemisinin neden olduğu gıda krizinden etkilenecek milyonlarca insan olduğu konusunda uyarılmaktadır. Covid-19 pandemisi bir yandan küresel gıda arzında daralmaya ve küresel gıda tedarik zincirinin bozulmasına neden olarak gıda fiyatlarını artırmış, diğer yandan ekonomik daralmaya, yüksek enflasyona ve iş kayıplarına neden olmuştur. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin ve yoksullar, kadınlar, dezavantajlı gruplar gibi kesimlerin gıda güvenliğine karşı daha kırılgan olduğu ve Covid-19 sürecindeki olumsuzluklardan daha fazla etkilendiği bilinmektedir. Her kesimi farklı biçimde etkilemekle birlikte Türkiye’de genel olarak pandemi sürecinde gıda güvenliğine yönelik bazı olumsuzlukların olduğu gözlenmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, Covid-19 pandemi sürecinin Türkiye’deki gıda güvenliğine yönelik ortaya çıkardığı etkileri saptamaktır. Pandemi sürecinin etkisinin daha açık ve net bir biçimde ortaya konulması amacıyla araştırılması planlanan dönem olarak Covid-19 pandemi süreci öncesi (2018-2019 yılları arası) ve sonrası (2020-2021 yılları arası) dönem olarak belirlenmiştir. Bu amaç kapsamında satın alınabilirlik, sağlanılabilirlik, nitelik ve güvenilirlik ile doğal kaynaklar ve dirençlilik boyutlarıyla birlikte gıda güvenliğine yönelik “Küresel Gıda Güvenliği İndeksi” (Global Food Security Index) Türkiye dahil bazı ülkeler için geliştirilmiştir. Bu indeksin verileri temel alınarak Türkiye’deki milli gelir, gıda enflasyonu ve istihdam parametreleri üzerinden Covid-19 döneminin gıda güvenliğine olan etkisi analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda Covid-19 pandemisinin Türkiye’de gıda krizi yaratmadığı ancak diğer parametrelerle birlikte değerlendirildiğinde gıda güvenliğine yönelik olumsuz etkilerinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Covid-19 Pandemisi, Gıda Güvenliği, Türkiye

¹ Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Arş. Gör. Dr., dyildiz@erzincan.edu.tr

² Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Doç.Dr., mmanga@erzincan.edu.tr

İSTANBUL GIDA PERAKENDE SEKTÖRÜNÜN PANDEMİ KOŞULLARINA UYUM STRATEJİLERİ VE GELECEK ÖNGÖRÜLERİ

Ferhan GEZİCİ KORTEN¹, Dilay ÇELEBİ², İsra HATIPOĞLU³, Dilşad EVCİ⁴, Fatma SELÇUK⁵

Özet

Gıda perakende sektörü temel gıda ürünlerini tüketiciyle buluşturan kritik bir sektör olarak kent ve bölge çalışmalarına konu olmaktadır. Yapılan çalışmalar gıda perakendenin, COVID-19 pandemisinin ilk aşamasında diğer sektörlerden farklı şekilde etkilendiğini göstermektedir. Zira pandemi, diğer krizlerden farklı olarak hem bir talep şokuna ve aynı zamanda arz şokuna neden olmuştur. Dolayısıyla, sektörün dayanıklılığı ve rekabetçiliğinde değişen koşullara uyum önem kazanmıştır. Bu çalışma, gıda perakende sektörünün COVID-19 pandemisi karşısında geliştirdikleri uyum stratejilerini ve sektörün geleceğine ilişkin öngörülerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma, Temmuz-Aralık 2020 tarihleri arasında İstanbul'da yer alan organize gıda perakende firmaları içinden belirlenen örnekleme göre 22 firma ile yapılan derinlemesine görüşmeler ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın temel sorularından biri, üç farklı kategorideki (ulusal zincir, indirim ve yerel market) organize gıda perakende firmaları arasında gerek uyum stratejileri gerekse geleceğe ilişkin öngörülerini açısından nasıl farklılıklar olduğudur. Araştırmanın öne çıkan bulguları, özellikle çevrimiçi talebin pandemi ile hızlanması nedeniyle sektördeki dijitalleşmenin artması yönündedir. Ancak dijital kanallar, görece küçük ölçekli olan ve daha geleneksel müşteri profiline hizmet veren firmalar tarafından kısa vadede kriz yönetimi stratejisi olarak tanımlanırken, diğerleri, bu kanalları sektörün geleceğinde var olmak için zorunlu bir girişim olarak belirtilmektedir. Dolayısıyla, bu değişimin kalıcılığı, gıda perakende firma kategorilerine göre farklılık göstermektedir. Bununla birlikte, dijitalleşme ile sektörde hem yapısal hem de mekânsal olarak değişim ihtiyacının ortaya çıktığı da görülmektedir. Aynı zamanda, gıda perakendede diğer perakende sektörlerine göre çevrimiçi alışverişin payının çok yükselmeyeceği ve sektörün geleceğinde hem fiziksel hem de sanal mağazacılığın yer alacağı anlaşılmaktadır. Türkiye'de gıda tedarik zincirinin görece iyi yönetilmesi öne çıkan bir diğer bulgudur. Pandemi sırasında öngörülemeyen koşulların yarattığı ani talep değişikliği, gıda tedarikinde kısa dönemli sorunlar yaratmış, ancak bu sorunlar farklı stratejilerle de olsa hızlıca çözülebilmiştir. Gıdanın üretiminin, işlenmesinin ve dağıtımının büyük ölçüde ülke sınırları içinde gerçekleşmesi bu başarının temel sebebi olarak görülmesine karşın son dönemde izlenen politikaların Türkiye'nin bu avantajını kaybetmesine neden olacağı ihtimali değerlendirilmelidir.

Anahtar kelimeler: Covid-19, Gıda Perakende, İstanbul

¹ İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Prof. Dr., ferhangezici@gmail.com

² İstanbul Teknik Üniversitesi, İşletme Mühendisliği Bölümü, Prof. Dr. celebid@itu.edu.tr

³ İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Arş. Gör., israhatipoglu@gmail.com

⁴ dcelebi@gmail.com

⁵ fselcuk32@gmail.com

İKLİM, PANDEMİ VE SAVAŞIN GÖLGESİNDE GIDA KRİZİ VE KENT-BÖLGE GIDA SİSTEMLERİ

Cansu İLHAN¹, Ebru KERİMOĞLU²

Özet

2008 yılında küresel gıda fiyatlarının yükselmesi ile şiddetlenen gıda krizi; bugün iklim, pandemi ve savaşın etkisiyle günden güne artmaya devam etmektedir. Geçtiğimiz yüzyılda Yeşil Devrim'in ortaya çıkardığı bilimsel ve teknolojik gelişmeler gıda üretim kapasitesini artırarak fiyatların bir süre için düşmesini sağlayabilmiş olsa da, artan üretime rağmen bugün küresel gıda fiyatları yükselme eğilimini sürdürmektedir. Artan gıda fiyatlarının yanı sıra, son dönemdeki krizler ve ilişkili tedarik problemleri gıda sistemlerinin kırılgan yapısını çarpıcı bir şekilde ortaya koymuştur. Dünya Tarım ve Gıda Örgütü'nün (FAO) verilerine göre COVID-19 pandemisinin başladığı 2020 yılında, 2019 yılı verilerine kıyasla, açlıkla mücadele eden insan sayısı 161 milyon kişi artış göstermiştir (FAO, 2021). Yine aynı yıl pandemi öncesine göre yeterli gıdaya erişemeyenlerin sayısı 320 milyon kişi artarak 2,37 milyar insana ulaşmıştır. Geride bıraktığımız Şubat ayı itibarıyla ise, başlayan Rusya-Ukrayna savaşı ile birlikte FAO, gıda fiyatlarında % 20'lik bir artışın ve buna bağlı olarak da gıda güvencesizliğinin artabileceğine yönelik projeksiyonlar yapmaktadır. Mevcut küresel gıda sistemi; hem iklim krizinin sebebi, hem de iklim krizinin neden olduğu kuraklık ve aşırı hava olayları nedeniyle de en çok etkilediği faaliyet alanı olması sebebiyle sistemin ekolojik olarak da sürdürülemeyeceğini göstermektedir. FAO pandemiyi ortaya çıktığı ilk haftalarda (24 Mart 2020) yayımladığı geçici raporda hükümetlere gıda dayanıklılıklarını artırmak üzere yerel gıda üretimini desteklemeleri yönünde tavsiyelerde, son dönemde ise savaş ile ortaya çıkabilecek tedarik krizine önlem olarak da ülkelere ihracat kısıtlamaları yapmaları konusunda önerilerde bulunmuştur (FAO, 2022). Diğer yandan pek çok alanda şiddetle etkisini göstermeye başlayan iklim krizi ile birlikte gıda sistemlerinde; kısa tedarik zincirlerine, yerelleşmeye ve kent-bölge gıda sistemlerine yönelik çalışmalar ve uygulamalar artmıştır. Yine geçtiğimiz yıl, 23 Eylül'de gerçekleşen BM Gıda Sistemleri Zirvesi'nde (UN Food Systems Summit 2021) gıda sisteminin daha üretken, dayanıklı, sürdürülebilir ve sağlıklı olacak şekilde yeniden organize edilmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Dolayısıyla, gıda sistemlerinin tüm boyutları ile birlikte yeniden organize edilmesi gerekliliği tartışmasız ortadadır. Özellikle uluslararası kurumların yayınlamış olduğu çalışmalar, raporlar ve politika belgeleri ile küresel ölçekte konunun dikkate değer önemi sıklıkla vurgulanırken, bu durum akademik çalışmaların yanı sıra ülke politikalarının da önceliği haline gelmiş durumdadır.

Bu çalışma, krizlere karşı dirençli ve sürdürülebilir kent-bölge gıda sistemlerine ilişkin yaklaşımları Türkiye coğrafyası üzerinden tartışmayı amaçlamaktadır. Çalışma; kent-bölge gıda sistemlerinin ne olduğunu, ne tür bileşenler içerdiğini özetledikten sonra kent-bölge gıda sistemleri planlamasındaki yaklaşımları ortaya koyacak ve Türkiye'deki uygulanabilirliğini politikalar ve kurumlar bağlamında tartışacaktır.

Anahtar kelimeler: *Kent-Bölge Gıda Sistemi, Gıda Güvencesi, Gıda Krizi, Türkiye*

¹ İstanbul Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, ilhancan@itu.edu.tr

² İstanbul Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, kerimoglu@itu.edu.tr

İKLİM ADAPTASYONU VE EKONOMİK DÖNÜŞÜM MODELİ ÖNERİSİ OLARAK TOPLULUK DESTEKLİ KENTSEL TARIM MODELLERİ

Pelin USTA¹, Erhan KURTARIR²

Özet

21. yy da artan nüfus ve kentleşme, kentin hem çeperinde hem de kent merkezinde mekânsal talepleri arttırırken; ortaya çıkan doğa tahribi, ekolojik kriz temelli kentsel baskıları arttırmakta ve dolayısıyla güvenli gıdaya erişimi zorlaştırmaktadır.

Günümüzde dünya nüfusunun yarısından fazlasının şehirlerde ikamet ettiği ve BM verilerine göre bu oranın 2050 yılında %70 düzeyine ulaşması beklendiği için iklim değişimine uyum, sürdürülebilir enerji yönetimi ihtiyacı ve yaşam kalitesini artırma hedefleri için “kentsel tarım”ın sürdürülebilir eylem planlarında kullanılabilecek bir araç olmasına dönük ekonomik kentsel tarım stratejilerine ilgi artmaktadır.

Özellikle, 2019’da başlayan pandemi ve pandemi sonrası dönemde, karantina sebebi uluslararası ticaretin durması gıdaya teminatını da engellenmiş ve gıda güvenliği meselesinin önemi de kavranmıştır. 2021 yılında yayımlanan “The State of Food Security and Nutrition in the World (SOFI)” (Dünya Gıda Güvenliği ve Beslenme Durumu) raporu, salgın döneminde yetersiz beslenmenin ilk küresel değerlendirmesini özetlemiş ve 2030 yılına kadar açlık ve yetersiz beslenmenin nasıl görüneceğine dair bazı veriler sunduğu gözlemlenmiştir.

Bu durumda özellikle dış girdilere olan ihtiyacı azaltacak sürdürülebilir gelişme ve kalkınma hedeflerinin oluşturulması gerekmektedir. Kentsel tarımın kentlere entegre edilmesi yeni kentsel planlama yaklaşımlarında yer bulurken (Philips, 2013); kentsel gıda sistemleri sayesinde; açlık ile mücadele edebilen, sürdürülebilir üretim modeline sahip, toplumsal farkındalığı ve ekolojik bilinci yüksek, toplumsal dayanışma ağları güçlü, yerel ekonomide kalkınmayı destekleyen bireyler ve dolayısıyla kentler yaratmak mümkündür. Ekonomik kalkınma hedefleri ve politikaları, kentsel tarımın gelişimi için yeni finansman araçları oluşturabilir (Menteş, 2019, s.81).

Ekonomik kentsel tarım stratejilerinin, 21. da yaşanan iklim değişiminde ekim yapılan tarım alanlarında beklenen verimlerin alınmaması, gıda erişiminde yaşanan sorunlar gibi etkilerden ortaya çıkan ekonomik krizlerle mücadele için metropol kentlerde yöntem olarak kullanılabileceği bu makalenin konusunu oluşturmaktadır. Çalışmada “kentsel yaşam kalitesi”ni iyileştirmek amacıyla kullanılan yöntemlerden birisi olan “kentsel tarım”ın, sürdürülebilir kentsel sistemler yaratılmasına ve kendine yetebilen kentsel ekosistemler üretilebilmesine katkısı araştırılmış; metropollerin “kentsel yaşam kalitesi”ni iyileştirmeye yönelik global düzeyde faaliyet gösteren Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), BM Kalkınma Programı (UNDP) ve BM Çevre Programı (UNEP)’nin kentsel tarım çalışmaları incelenmiş; Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD), Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), BM Dünya Gıda Programı (WFP) ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından yayımlan bilimsel raporlardan ve verilerden faydalanılmıştır.

Yapılan araştırmalar doğrultusunda, kentsel tarım hareketlerinde halkın kapsamlı planlamaya yaklaşımını benimsemesi ve ekolojik farkındalık kazanmaları konusunda yerel yönetim mekanizmalarına büyük görevler düşmektedir. Ekonomileri zayıf, yerel yönetimleri yetersiz, politika

¹ Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Kentsel Dönüşüm ve Planlama Tezli Yüksek Lisans Programı, Yüksek Lisans Öğrencisi, pelinusta18@gmail.com

² Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Dr. Öğr. Üyesi

uygulama stratejileri yetersiz kentlerde gıda üretimi faaliyetlerinin kente entegrasyonu, yönetimi ve sürdürülebilirliği mevcut düzenlemeler çerçevesinde zor görülmektedir (Menteş, 2019, s.81).

Ancak, Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) "İklim Değişikliği 2022: Etkiler, Uyum ve Kırılma" başlıklı yeni raporu gibi yerleşimin sera gazlarının etkisiyle ısınması sonucu iklim felaketlerinin gün geçtikçe arttığına dair bilimsel verilere dayalı veriler bulunmakta; yerel yönetim mekanizmalarının karbon nötr uygulamalarına geçmesi için global çağrı yapılmaktadır.

Ayrıca, bazı akademik araştırmalar ve pratikte gerçekleşen kentsel tarım uygulamalarında henüz kendi kendine yeten bir şehir örneği kurulamadığı da belirtilmektedir (Bonelli, 2018). Bunun nedeni olarak da metropollerde yaşayan nüfusu besleyecek gıda üretimi için gereken arazi büyüklüğünün teorik olarak mümkün olmaması gösterilmektedir (Mogeout, 1994; Bonelli, 2018). Ancak, metropol kentlerde kentsel tarım arazilerinin yönetim ve uygulama planlarının iyi kurgulanabildiği takdirde, kentsel tarımın, büyük şehirlerde özellikle yoksul nüfusun büyük bir kısmına istihdam ve rahatlama sağlayabileceği de öngörülmektedir (Mougeot, 2000; Bonelli, 2018).

Bu çalışmada yöntem olarak metropol kentlerin katılımcı "kentsel tarım üretim modeli" yaratma potansiyelleri; dünyadaki uygulamalar üzerinden örneklendirilmiştir. Örneklemeler üzerinden tartışılan kentsel tarım uygulamaları ve politikaları ile Türkiye için uyarlanabilir modeller olup olmadığı konusunda farkındalık yaratmak amaçlanmaktadır; sürdürülebilirlik ve kendi kendine yeterli ilkelerine katkısı kriz dönemlerinde kullanılan devlet politikaları üzerinden değerlendirilmektedir. Sorunun çözümüne yönelik yöntemlerin değerlendirilmesi sayesinde bu modellerin ekolojik kriz ile belirginleşen gıda sorununa karşı nasıl "katılım esaslı alternatif bir kalkınma stratejisi" oluşturduğu gösterilecektir.

Bu anlamda, çalışma kapsamında öncelikli olarak gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yerel yönetimleri ile tarım örgütlerinin işbirliği içinde geliştirdikleri "*Topluluk Destekli Kentsel Tarım*" modellerine örnekler sunulacaktır; daha sonra kentsel tarımın sürdürülebilirlik ve kendi kendine yeterli ilkelerine katkısı kriz dönemlerinde kullanılan devlet politikaları üzerinden tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Topluluk Destekli Kentsel Tarım, Sürdürülebilirlik, İklim krizi, Yeşil Ekonomi*

4. OTURUM | B: ULAŞIM, LOJİSTİK, HAREKETLİLİK

MEKANSAL PLANLAMA VE BÖLGESEL GELİŞME BAĞLAMINDA LOJİSTİK PLANLARININ YERİNİN İRDELENMESİ

Hülagü KAPLAN¹

Özet

Bu bildiri ile, lojistik faaliyetlerin ve bu faaliyetler ile ilgili yer seçiminin, mekânsal planlama ve bölgesel gelişmedeki yerinin irdelenmesi amaçlanmaktadır.

Türkiye’de yürürlükteki uygulama “mekânsal plan” olarak, 3194 sayılı İmar Kanunu uyarınca hazırlanan, kapsadıkları alan ve amaçları açısından üst kademedен alt kademeye doğru sırasıyla; mekânsal strateji planı, çevre düzeni planı, nazım imar ve uygulama imar planlarını tanımlamaktadır. Bu tanıma göre, bir kentin belli kesimini kapsayan bir planlama eylemi olan koruma planlaması kapsamında elde edilen koruma planı, mekânsal planlar içinde imar planlaması kapsamındadır. Buna karşılık, bir kentin tamamını ilgilendiren bir konu olan kentsel ulaşımın planlanması eylemi, mekana yönelik önemli kararlar içermesine rağmen, “mekânsal” planlar dan birisi olarak kabul edilmemektedir. Kentsel lojistik ise, hiçbir biçimde ayrı bir planlama eylemi olarak tanımlanmamaktadır. Buna karşılık, ülkemizde kentsel lojistik ana planları elde edilmekte ve uygulaması yapılmaktadır. Dahası, tüm ülke lojistik faaliyetleri ve gelişmesini plan kararlarına bağlayan bir ülke lojistik ana planı, “Türkiye Lojistik Master Planı” olarak, üretilmiş ve onaylanmıştır. Bunu takiben, daha önce yapılmış olan Ulusal Ulaştırma Ana Planı’nın, yukarıda adı geçen plan ile bütünleştirilmesi ve Ulusal Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı elde edilmesi, Ulusal Ulaştırma Ana Planı’nın revizyonu bağlamında tamamlanmıştır.

Bildiri bu bağlamda, birinci bölümünde, ülke mekânsal planlama yasal mevzuatının, ulaşım ve lojistik planlamasının yapılmasına göre incelemesini; ikinci bölümünde de, “bölge planlaması” anlam, tanımı ve bugün “bölge planı” elde edilme süreci çerçevesinde ulaşım ve lojistik konularının yerini irdelemektedir. Bu irdelemede master plan, ana plan , nazım plan gibi, anlam ve içerik yönünden birbirleri ile örtüşen ve fakat, uygulamada, kullanım farklılıkları gösteren planlama kavramları yanında, mekânsal planlama yasal çerçevesinde tanımlanan lojistik bölge, lojistik alan, lojistik merkez, lojistik merkez alanları gibi kavramların birbirleri ile anlam çelişkisi oluşturabilen kavramlar da, gündeme getirilerek, uygulamadaki yasal planlama süreci ilişkin, yorumlanmaktadır. Bu bağlamda, planlama sürecine ilişkin inceleme, lojistik faaliyet ve lojistik yerleşim yer seçimi odaklı olarak yapılmaktadır.

Çalışma yöntemi, kısaca, iki ardışık kısımdan oluşan irdeleme; bunun sonucunda elde edilen bulguların yorumlanması; buradan, belli önermelere varılması olarak tanımlanabilir. İlk kısımda, terimlerin tanımlanması ve bunların yasal mevzuatta yerinin ve planlama süreci aktörleri ve paydaşlarının yerinin belirlenerek irdelenmesi yapılmaktadır. İkinci kısımda, yukarıda adı geçen ulusal planlar ve bu planlar öncesinde elde edilmiş kentsel lojistik ana planları, birinci kısımda elde edilen bulgulara göre, bölgesel planlama ve bölge planlaması yönünden irdelenmektedir.

Çalışma ile elde edilen bulgular iki grupta toplanmaktadır. Bunlar, sırası ile, tanım ve kademelenme ilişkin bulgular ve planlama sürecine ilişkin, bulgularıdır.

Anahtar kavramlar: *Mekansal Planlama, Ulaşım Ve Lojistik Planlaması, Bölgesel Gelişme*

¹ Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Prof. Dr., hukaplan@gmail.com

TÜRKİYE’DE LOJİSTİK GELİŞMESİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE YEŞİL LOJİSTİK KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Hülagü KAPLAN¹, Ertan ÖNER²

Özet

Ülke gayrisafı milli hasılasında önemli payı bulunan lojistik faaliyetlerin sürdürülebilirlik ve bu kapsamda yeşil lojistik bağlamında, stratejik planlama açısından değerlendirilmesi, bildirinin amacını oluşturmaktadır. Ülkemizde ulaşım ve lojistikte sürdürülebilirlik konularında, akademik kuramsal çalışmaların yanında mekânsal bağlamda da değerlendirme çalışmaları bulunmaktadır. Yeşil paketleme, yeşil dağıtım, yeşil geri dönüşüm, tersine lojistik gibi kavramları içeren yeşil lojistik, bu bildiri, anahtar kelimeleri kapsamında irdelenmekte ve belli çıkarsamalar elde edilmektedir.

Sürdürülebilir gelişme ile doğrudan ilişkili olan yeşil lojistik konusunda belli önermeler kuramsal anlamda getirilmiş; alınan belli kurumsal önlemler sonucunda da, lojistik faaliyetlerde, buna yönelim artan uygulamalarla kendini göstermiştir. Akademik ve sektör çalışmaları sürdürülürken, Türkiye aynı zamanda ardışık olarak lojistikle ilgili ülkesel planlar üretmiştir. Bu planlar sırasıyla lojistik çalışması ve kararlar kısmı da içeren “Ulusal Ulaştırma Ana Planı”; “Türkiye Lojistik Master Planı”; “UUAP Revizyonu/Ulusal Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı ”dır. Son adı geçen plan 2021 yılının sonunda tamamlanmıştır. Bu planlarda akademik çalışmaların da yol göstericiliği bağlamında sürdürülebilirlik ve yeşil lojistik teknik şartname içeriği çerçevesinde çalışılmıştır. Bu planlar öncesinde özellikle büyük şehirlerimizin bazıları için lojistik ana planları yapılmıştır. Bu konu, bildiriye de ülkesel plan yönlendiriciliği gerekliliğinin vurgulanması yönünden, ele alınmaktadır.

AB adayı bir ülke olunması da göz önünde bulundurularak, Türkiye’ye örnek teşkil edecek düzeyde başarılı bir ulusal lojistik stratejisi ve bu kapsamda sürdürülebilirlik önlemleri oluşturan ve uygulama örneği sergileyen altı ülke, bu bildiriye de değerlendirilmektedir. Lojistik Performans Endeksi (LPI) kapsamında seçilen Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık Güney Kore, İtalya, İspanya bu bildiri kapsamında Türkiye ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilmektedir.

Yöntemi

1. Temel kavramların tanımlanması (lojistik, ulaşım, sürdürülebilirlik, yeşil lojistik, lojistik merkez, koridorlar)
2. Literatür taraması (uluslararası literatürde yayınlanmış makaleler/araştırma raporları, küresel/bölgesel ölçekte çalışmalar yapan kuruluşların -Dünya Bankası, Avrupa Birliği, Eurostat- yayınladığı istatistikler ve raporlar
3. Sürdürülebilir ve yeşil lojistik kapsamında karşılaştırma (karşılaştırılan ülkelerin raporları, varsa lojistikle ilgili onaylı master planları)
4. Bulgular ve değerlendirme

Yukarıda belirtilen değerlendirme için kullanılan karşılaştırma başlıkları şunlardır:

Lojistik Performans İndeksi, Lojistik politikaları ve alınan önlemler Yasal çerçevede sürdürülebilirlik ve yeşil lojistik için değişiklikler, Taşıma türlerindeki fiyatlandırma politikaları, Ulaştırma ve lojistik hizmetleri değişiklikleri Lojistik merkez, köy veya üslerin yer seçim kriterlerinde uygulanan modeller,

Lojistik faaliyet alanları seçimi ve altyapısı,

Beklenen Bulgular

¹ Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Profesör Doktor, hukaplan@gmail.com

² ertanoner@gmail.com

AB Ülkeleri, özellikle AB'nin Yönetimi denetiminde yönlendirici ve kural koyucu “Beyaz Kitap” ve diğer raporlarıyla lojistikte sürdürülebilirlik ve yeşil lojistik konusunda belli ilerlemeler kaydetmiştir. Kyoto Antlaşması, Paris Antlaşması gibi konularla da doğrudan ilgili olan lojistiğin hem taşımacılık, depolama, elleçleme faaliyetinde iklim değişikliğine, bunun yanında hava kirliliğinin kontrolüne önem veren önlemler ve uygulamalar yol gösterici olabilmektedir. Yukarıda öz anlamda belirtilen ülkeler karşılaştırması, lojistik faaliyetler konusunda sürdürülebilirlik bağlamında yönlendirici bulgular ortaya koymaktadır.

Bu kapsamda bildiri AB önlemler bütünü ve deneyimine göre yeşil lojistik konusunda Türkiye'nin konumunun belirlenmesi çalışmasında AB ülkeleri konumuna erişebilmek; çevresine duyarlı lojistik için neler yapılması gerektiği konusunda önermelerde bulunacaktır.

Anahtar kelimeler: *Lojistik Performans Endeksi, Sürdürülebilirlik, Yeşil lojistik*

MARMARAY HATTININ ERİŞİLEBİLİRLİK VE İKAMET YER SEÇİMİNE ETKİSİNİN ARAŞTIRILMASI: GEBZE TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Dila ÇELİK¹, Muhammed Ziya PAKÖZ²

Özet

Ulaşım, tarihin ilk dönemlerinden günümüze kadar insanların en önemli faaliyet alanlarından birisi olagelmıştır. Dünya nüfusundaki hızlı artış ve kentleşme eğilimleri, ulaşımı günlük hayatın vazgeçilmez bir unsuru yapmıştır. Bu durum, kullanıcı gereksinimlerine göre toplu ulaşım araçlarının kullanımını gündeme getirmiş ve yüksek kapasiteli bir toplu taşıma sistemi olan raylı ulaşım sistemine geçişi zorunlu hale getirmiştir. Özellikle gelişmiş ülkelerde kent içi toplu ulaşımında öne çıkan raylı sistem projeleri, son yıllarda Türkiye’de de yaygınlaşmaya başlamıştır. Marmaray, hem güzergâh hem hat uzunluğu açısından Türkiye’de ve İstanbul’daki en önemli kent içi raylı sistem projelerinden biridir.

Marmaray hattı, Avrupa Yakası’nda Halkalı’dan başlayarak Anadolu Yakası’nda Gebze’ye kadar 76,6 km uzunluğunda bir güzergâhta işletilmektedir. Hattın duraklarından birisi de Gebze Teknik Üniversitesi kampüsü içerisinde bulunmakta ve üniversitenin Gebze, Darıca, Tuzla, Pendik, Kartal, Maltepe, Kadıköy, Üsküdar, Fatih, Zeytinburnu, Bakırköy ve Küçükçekmece ilçelerine aktarmasız bağlantısını sağlamaktadır. Bu bildiri, Marmaray hattının Gebze Teknik Üniversitesi öğrencilerinin seyahat davranışları ve ikamet yer seçimi tercihleri üzerindeki etkisini araştırmayı amaçlamaktadır.

Bildiride, üniversite kampüsündeki öğrencilerin ulaşım kararlarını etkileyen faktörleri ve kriterleri belirlemek, günlük kampüse gidiş-dönüş modellerini Marmaray Hattı üzerinden araştırmak, ikamet yer seçiminde Marmaray hattının herhangi bir etkisinin olup olmadığını tespit etmek hedeflenmektedir. Bu kapsamda Gebze Teknik Üniversitesinde öğrenime devam eden 263 öğrenci ile 11 Mayıs - 15 Mayıs 2022 tarihleri arasında çevrimiçi bir anket gerçekleştirilmiştir. Yapılan anket çalışması sonucunda; ; Marmaray hattının açılması ile birlikte öğrencilerin Gebze Teknik Üniversitesi’ne ulaşım tercihlerinde değişiklikler gözlenmiştir. Gebze Teknik Üniversitesi’ne ulaşımında daha çok Marmaray Hattı tercih edilmektedir. İkamet yer seçimlerinde ise Marmaray’a yakınlık bir kriter olarak görülmemektedir. Sonuç olarak Marmaray Hattının seyahat modellerini doğrudan etkilediği, ikamet yer seçiminde ise bir etkisinin olmadığı; bunlara ilaveten, Marmaray hattı açıldıktan sonra GTÜ’yü tercih eden öğrencilerin tercih kriterlerinde “ulaşım imkânları” ve “coğrafi konum” kriterlerinin ağırlığının anlamlı düzeyde arttığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Marmaray Hattı, Erişilebilirlik, İkamet Yer Seçimi*

¹ Gebze Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi, d.celik2019@gtu.edu.tr

² Gebze Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Doktor, mzpakoz@gtu.edu.tr

KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ BÖLGESİ'NDE LİMANLARIN VE ROTALARIN AĞ ANALİZİ KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Burcu DEĞERLİ ÇİFÇİ¹, Tüzin BAYCAN²

Özet

Bu çalışmanın amacı, Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) Bölgesi'ndeki: (i) deniz ticaretinin rolünü araştırmak; (ii) limanların temel özelliklerini ve birbirleri ile ilişkilerini ortaya koymak; (iii) uluslararası ölçekte hizmet veren limanların havza içerisinde sahip olduğu rotaları haritalamak ve bölgedeki uluslararası ulaştırma koridorları (TEN-T, TRACECA, TITR, CTC) ile ilişkileri kapsamında analiz etmek; ve son olarak (iv) uluslararası ölçekte hizmet veren limanların etkinliği, önemi, birbirleri ile olan ilişkisi ve bu ilişkilerin potansiyellerini Sosyal Ağ Analizi kapsamında ortaya koymak ve değerlendirmektir. Bu kapsamda, KEİ'ye üye 12 ülkenin (Gürcistan, Ukrayna, Rusya Federasyonu, Türkiye, Romanya, Bulgaristan, Azerbaycan, Moldova, Ermenistan, Sırbistan, Arnavutluk, Yunanistan) nüfus, gayrisafı milli hâsıla, kişi başı gayrisafı milli hâsıla, ithalat, ihracat, sektörel dağılım gibi temel ekonomik göstergeleri Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü veri setleri kullanılarak analiz edilmiştir. Uluslararası ölçekte hizmet veren limanların havza içerisinde sahip oldukları rotalar Vesselfinder ve Marinetraffic programlarının GIS tabanlı verileri kullanılarak belirlenmiş ve rota haritaları oluşturulmuştur. Uluslararası ölçekte hizmet veren limanların havza içerisinde sahip olduğu ağlar ile limanların etkinliği, önemi, birbirleri ile olan ilişkisi ve bu ilişkilerin potansiyelleri ise Sosyal Ağ Analizi yöntemi ve Gephi programı kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan analizler, KEİ Bölgesi'nin ithalat (%46,1) ve ihracat (%41,4) oranlarının dünya ortalamasının üzerinde olduğunu göstermektedir. Yük elleçleme kapasitesinin en yüksek olduğu limanlar; Rusya Federasyonu - Novorossiysk Limanı ile Romanya - Köstence Limanı olarak ortaya çıkmaktadır. Uluslararası ulaştırma projelerinde yer almaları nedeniyle ise Romanya - Köstence, Bulgaristan - Varna ve Burgaz, Türkiye - Samsunport, Gürcistan - Batum ve Poti ile Ukrayna - Chornomorsk Limanları öne çıkmaktadır. Türkiye ve Ukrayna, toplam rota sayısının sırasıyla %29'unu ve %26'sını oluşturması nedeniyle KEİ bölgesindeki baskın ülkeler konumundadır. Sosyal ağ analizi sonuçları ise; bölgede güçlü bir ağ yapısı olduğunu ve Rusya - Novorossiysk, Gürcistan - Batum, Romanya - Köstence, Türkiye - Samsunport, Ukrayna - Chornomorsk ve Odessa Limanlarının öne çıktığını göstermektedir. Bölge; jeopolitik açıdan önem taşıması, uluslararası ulaşım koridorları bakımından öne çıkması, ithalat ve ihracat oranlarının dünya ortalamasının üzerinde olması, limanlar açısından zengin olması ve limanlarda her türlü yük elleçlenebilmesi gibi avantajları ile deniz ticareti açısından büyük bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Limanlar bölgede hem dış ticareti yönlendirme ve ivmelendirme, hem de ülkeler arasındaki ekonomik işbirliğini geliştirmede önemli bir rol oynamaktadır ve tam kapasite ile çalışmalarını sağlandığı takdirde KEİ bölgesinde uluslararası ticaret ve deniz ticaretine, dolayısıyla bölgesel gelişmeye büyük katkı sağlayacaklardır.

Anahtar kelimeler: Karadeniz Ekonomik İşbirliği, Deniz Ticareti, Limanlar, Sosyal Ağ Analizi

¹ İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Araştırma Görevlisi, burcudegerli@iyte.edu.tr

² İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Profesör Doktor, tbaycan@itu.edu.tr

5. OTURUM | A: SEKTÖREL ÇALIŞMALAR, MEKANSAL YANSIMALAR

TÜRKİYE’DEKİ TURİZM GELİŞME ALANLARININ COĞRAFYASI¹

Esra SALT²

Özet

Türkiye’de kendine özgü doğal, kültürel ve tarihi değerlere sahip olan 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu uyarınca ilan edilmiş birçok turizm gelişme alanı (kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri / turizm merkezleri) bulunmakta olup bu alanların ilan edilmesi, bölgeler için çekici bir etki yaratmaktadır. Çalışmada, Türkiye’nin coğrafi olarak birçok bölgesinde bulunan kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ile turizm merkezlerinin bütüncül bir yaklaşım ile ortaya konulması amaçlanmış ve bu alanlara ilişkin genel bir perspektif çizilmiştir. Bu kapsamda turizm gelişme alanlarının coğrafi olarak dağılımı şemalaştırılmış, alansal ve sayısal büyüklükleri, alan ilan süreçleri ve üst politika belgelerinde turizm gelişme alanlarına yönelik geliştirilen kararlar ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Çalışma kapsamında öncelikle kapsamlı bir literatür taramasıyla birlikte ilgili mevzuat ve üst ölçekli politika belgeleri detaylı olarak ele alınmıştır. Turizm gelişme bölgelerinin ilanına ilişkin karar örnekleri, yapılan Resmi Gazete taramaları ile tespit edilmiştir.

Yapılan incelemelerin neticesinde Türkiye’de kıyı turizmi temalı ilan alanlarının gerek alansal büyüklük gerekse sayıca yoğunluklu olduğu tespit edilmiştir. İlgili mevzuat incelendiğinde alan ilanlarına ilişkin belirli bir ölçek ve büyüklüğün belirtilmediği görülmüştür. Yapılan arşiv taramaları neticesinde özellikle son 5 yıl içerisinde birçok turizm gelişme alanının iptal edildiği, sınırlarının yeniden belirlendiği ve isim – statülerinin değiştiği görülmüştür. Sıklıkla değişimlerin yaşandığı bu konuda ilgili paydaşların da görüşlerinin alınmasının önemli olduğuna dikkat çekmek gereklidir. Bununla birlikte alan ilan sürecinde özellikle korunan alanların bulunduğu bölgelerde, turizmin bölge için yaratacağı çekim etkisinin dikkate alınarak etki değerlendirmesi analizlerinin ayrıntılı olarak yapılması ve alanın özelliklerinin kayıt altına alınmasını sağlayacak bir envanter raporunun oluşturulması önemli bir ihtiyaçtır.

Turizm gelişme alanlarının çeşitli temalarda coğrafi olarak birçok bölgeye yayılmış olması; üst ölçekli politika belgelerinde belirtilen turizm sektörünün çeşitlendirilmesi, turizm potansiyellerinin değerlendirilmesi ve bölgeler açısından önemli fırsatların değerlendirilmesi hususlarında olumlu olarak değerlendirilmiştir. Ancak bu potansiyel günümüze kadar genellikle kitle turizmine ağırlık verilmesi nedeniyle yeterince değerlendirilememiştir. Covid-19 pandemisinin etkisi ile pandemi sonrasında turizm eğilimlerinde yaşanabilecek değişimleri araştıran birçok çalışmada; ilerleyen dönemlerde turizm arz ve taleplerinde değişimlerin olabileceği, turizmde yerellik ve özgünlük anlayışının artabileceği ve kitle turizmi yerine alternatif turizm türlerinin daha çok tercih edileceği öngörülmüştür. Üst ölçekli politikalarda benimsenen ilkeler gereğince alternatif turizm türlerinin ülke genelinde etkinliğinin artırılması için teşviklerin bu yönde yapılması gereklidir. Aynı zamanda bu politikaların mekânsal olarak da karşılığını bulabilmesi için uygulama araçlarının belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri, Turizm Gelişme Alanları, Turizmi Teşvik Kanunu*

¹ Çalışma, Ocak 2022 tarihli “Türkiye’deki Turizm Gelişme Alanlarında Mekânsal Planlama: Bodrum Yarımadası Turizm Merkezleri Örneği” isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Tez, MSGSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü’ne teslim edilmiş ve uygun görülmüştür. Yayın sürecindedir.

² Yüksek Şehir Plancısı, saltesra5@gmail.com

SERBEST BÖLGELERİN YER SEÇİMİNİ ETKİLEYEN DİNAMİKLERİN BELİRLENMESİ: MERSİN SERBEST BÖLGESİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Dilan MAKAL¹, Mehmet Ali YÜZER²

Özet

Ülke ekonomilerinin merkezinde yer alan ticaret kavramı, en az insanlık tarihi kadar köklü sayılabilecek bir geçmişe sahiptir. İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılama gereksinimiyle ortaya çıkmış, toplumsal ilişkilerin kurulmaya başladığı ilk zamanlardan bugüne varlığını sürdürmüştür. Takas ile başlayan ticaret eylemi zaman içerisinde uğradığı değişimler sonucunda daha kapsamlı bir yapılanmaya evrilmiştir. 21. Yüzyılın dünyasında ticaretin konumu tartışılmaz bir noktada olmakla beraber ticaretten elde edilebilecek faydalar tarih boyunca merak konusu olmuş, hep daha avantajlı sistemler geliştirilmiştir. “Serbest Bölgeler”de bu arayışlar neticesinde ortaya çıkmıştır. Çıkış noktaları her ne kadar ticaretten en verimli şekilde faydalanmak olsa da bugünkü popülerlikleri küreselleşme sürecinin yarattığı etkilerden kaynaklanmaktadır. Özellikle 1980’lerden sonra etkisini göstermeye başlayan küreselleşme süreci, uluslararası sınırların şeffaflaşması, yoğun ticari ilişkilerin kurulması, ülkeler arası ticari duvarların yıkılması ve dolayısıyla da rekabetin artması gibi durumları beraberinde getirmiştir. Bu faktörlere giderek artan dünya kaynaklarının kıtlaşması sorunu eklendiğinde, alternatif kalkınma yolları arayışı kaçınılmaz hâl almıştır. Serbest bölgeler de bu süreçte bir çözüm aracı olarak yeniden gündeme gelmiştir. Ulusal ekonomilerin küresel ekonomiye adapte olmasını sağlayacakları, kuruldukları ülkelere yabancı yatırımları çekecekleri, teknoloji transferini sağlayacakları, uluslararası piyasada ticari rekabet edebilirliği kolaylaştıracakları düşünüldükçe, “Serbest Bölgelere” kuruldukları bölgelere avantaj sağlama ve buldukları bölgenin kalkınmasına öncülük etme gibi stratejik roller biçilmiştir.

İlk serbest bölge olan Shanon serbest bölgesinde ve daha sonrasında Panama, Tayvan, Güney Kore gibi bazı serbest bölgelerde başarı sağlanması, diğer bölgelerinde benimsenmelerini ve yaygınlaşmalarını hızlandırmıştır. Bu durum akademik çalışmalara da yansımıştır. Özellikle son 20 yılda serbest bölgeleri ekonomik ve sosyal yönden detaylıca inceleyen pek çok çalışma tamamlanmıştır. Serbest bölgeleri ele alan çalışmalara bakıldığında farklı başlıklarla geniş bir perspektiften sıkça ele alındığı ancak bu bölgelerin yer seçim sürecine ve yer seçimini etkileyen kriterler üzerine yeterince yoğunlaşmadığı görülmüştür. Oysaki ekonomik faydaları yalnızca uzun vadede gözlemlenebilen bu bölgelerin beklenen etkinliği sağlayabilmelerindeki en temel etken, bölgenin yer seçiminin doğru yapılmış olmasıdır. Dünya genelinde 3000’in üzerinde, Türkiye’de 3’ü kapanmış olmakla birlikte toplamda 21 adet serbest bölgenin kurulduğu ancak bölgelere ve bu bölgeleri inceleyen çalışmalara bakıldığında genel kabul görmüş, tanımlanmış serbest bölge yer seçim kriterlerinin bulunmadığı görülmektedir. Bu çalışmada serbest bölgelerin yer seçimlerinin hangi kriterlere dayanılarak yapıldığı, kriterlerin öncelik durumlarının bölgelere yada ülkelere göre değişim gösterip göstermediği merak edilmiş; literatürden elde edilen kriter ile mevcut uygulamalardaki kriterler arasında ne gibi farklılıkların olduğu araştırma sorusu olarak belirlenmiştir. Çalışma kapsamında Çin, Güney Kore, ABD ve daha bir çok başarılı dünya ülkelerinde kurulan bölgelerin yer seçim sürecini araştıran çalışmalar ile Dünya Bankası, OECD ve UNCTAD gibi kurumların raporları detaylı olarak incelenmiş; incelemeler neticesinde temelde serbest bölgelerin yer seçimini etkileyen 8 kriter (Doğal Kaynaklar/Konum, Ulaşım/Bağlantılar, İnsan Kaynakları, Altyapı ve Tesisler, Teşvik ve Politikalar, Endüstriyel Uygunluk, Pazar Yönelimi ve Erişim, Çevresel

¹ İstanbul Teknik Üniversitesi, Öğrenci, dilanmakal1@gmail.com

² İTÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü, Doç. Dr., yuzerm@itu.edu.tr

Sürdürülebilirlik Durumu) ve bir dizi alt faktör belirlenmiştir. Literatürden elde edilen kriterlerin, uygulamadaki karşılığının incelenmesi noktasında, Türkiye’de kurulmuş ilk serbest bölge olan Mersin Serbest Bölgesi ele alınmıştır.

Yaklaşık 600 firmanın yer aldığı bölgede mülakat niteliğinde görüşmeler yapılarak, bölgenin ekonomik durumu, ticari ilişki ağı, kullanıcıların serbest bölgeyi ve Mersin ilini tercih etme sebepleri analiz edilmeye çalışılmıştır. Kriterler ile alandaki firmaların bölgeyi tercih etme sebepleri karşılaştırıldığında ortak faktörlerin olduğu görülmüş çıkan sonuçlardan hareketle de Mersin Serbest Bölgesi özelinde değerlendirmelerde bulunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Ticaret, Serbest Bölgeler, Yer Seçim Kriterleri, Mersin Serbest Bölgesi*

KAMU SAĞLIK TESİSLERİ YER SEÇİMİ İÇİN HİYERARŞİK YER SEÇİMİ MODELİ: BURSA ÖRNEĞİ

Gökçen GÜR SOY¹ Mehmet Ali YÜZER²

Özet

Kentsel nüfusun artışı, yapılı çevrenin hızla büyümesi ve erişilebilirlik gibi unsurlar, kullanıcıların kamu tarafından sunulan sağlık hizmetine erişimini zorlaştırmaktadır. Mekânsal etkenler dışında ayrıca kullanıcıların demografik ve ekonomik yapıları, sunulan hizmetlerin kapsamı gibi diğer faktörler sağlık hizmetine erişimi etkilemekte ve kullanıcıların sağlık sektöründe hizmet veren kurum veya kuruluşlardan hizmet alma seçeneklerini farklılaştırmaktadır.

Bu çalışma Bursa ili merkezinde yer alacak sağlık tesislerinin yer seçimini etkileyecek faktörlerin belirlenmesi, hasta talebinin hesaplanması ve geleceğe yönelik sağlık sisteminin mekânsal dağılımının nasıl olması gerektiğine dair öngörülere erişmeye odaklanmaktadır. Çalışma alanı talep ölçümü yapılacak alt bölgeleri tanımlamak için ilçe ve mahalle sınırları baz alınarak zonlara ayrılmıştır. Bu kapsamda yataklı tedavi hizmeti veren genel hastane statüsündeki tesisler için mevcut sağlık mevzuatları çerçevesinde bir tesis hiyerarşisi kurgulanmıştır. Hiyerarşide yer alan tesislerin yer seçimleri için talep ölçümü demografik, ekonomik ve mekânsal olmak üzere üç konuda detaylandırılmıştır. Kurgulanan hiyerarşik sistem yalnızca kamu sağlık tesislerini kapsadığından talebin özel veya kamu hastanelerine yönelik olması konusunda ekonomik veriler belirleyici olacaktır. Bu nedenle alt bölgelerdeki özel sağlık sigortası ve tamamlayıcı sağlık sigortası sahipliği oranları ekonomi temelli talep ölçümünde parametre olarak belirlenmiştir. Demografik yapı temelli talep ölçümünde yataklı tedavi gören hastaların yaş ve cinsiyet dağılımı ve alt bölgelerin nüfus özellikleri kullanılırken mekânsal veri temelli ölçümde alt bölgelerin birbirine olan mesafeleri, toplu taşıma ile ulaşım olanakları ve tahmini hasta sayıları üzerinden bir ulaşılabilirlik endeksi hesaplanmıştır.

Bu bildiriye, yaş ve cinsiyete, özel sağlık ve tamamlayıcı sigorta sahipliğine ve ulaşımına bağlı talep ölçümleri neticesinde yataklı tedavi hizmeti veren genel hastaneler için geliştirilen hiyerarşik yer seçimi modelinin genel kurgusu açıklanacaktır.

Anahtar kelimeler: *Hiyerarşik Yer Seçimi Modeli, Sağlık, Hasta Talebi*

¹ İstanbul Teknik Üniversitesi Şehir Planlama Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, gursoyg20@itu.edu.tr

² İTÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Doç. Dr., yuzerm@itu.edu.tr

HALK SAĞLIĞI VE ŞEHİRLER: BULAŞICI OLMAYAN HASTALIKLARIN MEKÂNSAL DAĞILIMI ÜZERİNE AMPİRİK BİR ÇALIŞMA

Burcu H. ÖZÜDURU¹, Z. Aslı GÜREL², Ayten YİĞİTER³, Esra BAYTEKİN⁴, B. Hilal KUTLU AYDIN⁵, Sibel SERTOK⁶, Vesile ŞİMŞEKOĞLU⁷

Özet

Bu bildiride Ankara anakent mahallelerindeki yerleşme içi ilişkiler halk sağlığı ve yapı çevre özellikleri üzerinden ampirik olarak analiz edilmektedir. Bildirinin amacı, kaliteli, aktif ve halk sağlığını destekleyici, yaşanabilir çevrelere ulaşmak için gerekli olan kentsel planlama ve tasarım ilkelerini tartışmak ve bulaşıcı olmayan hastalıkların (BOH) Ankara mahallelerinde mekânsal dağılımını ampirik olarak analiz etmektir. Halk sağlığı açısından BOH'lar, kardiyovasküler hastalıklar, solunum yolu hastalıkları (kronik obstrüktif akciğer hastalığı), diyabet (Tip II) ve bazı kanser türleri (kolon, meme, trakea gibi) olmak üzere 4 ana gruba ayrılmaktadır. Ruh sağlığı sorunları da bu hastalıkların beşinci grubu olarak sınıflandırılabilir. DSÖ'nün çalışmalarına göre, 2021 yılında 41 milyon ölümden BOH'lar sorumludur; bu tüm ölümlerin %71'ini temsil etmekte; BOH kaynaklı bu ölümlerin oranının %77'si (yaklaşık 31.4 milyonu) gelişmekte olan ülkelerde görülmektedir⁸.

Bu hastalıkların ortaya çıkmasının başlıca nedenleri, tütün kullanımı, alkol kötüye kullanımı, sağlıksız beslenme, fiziksel hareketsizlik ve düşük hava kalitesidir. Sağlığın sosyal belirleyicilerinin yanı sıra yapı çevrenin kalitesi de bu hastalıkların ortaya çıkmasında etkilidir. Bazı yapı çevreler fiziksel aktiviteyi teşvik eder ve egzersiz, yürüyüş ve bisiklete binme için yeterli alan ve nitelikler sunarken, bazı ortamlar kişileri bu aktivitelerden alkoymaktadır. Kentsel planlama ve tasarım açısından bu özellikler, geniş açık ve yeşil kamusal alanlar, karma arazi kullanımları, fiziksel hareketi destekleyen sokak düzenleri ve tasarımı ile ortak yaşama alanlarının sosyal etkileşime imkan veren şekilde planlanmasıyla katılımı destekler. Morfolojik olarak konut yoğunluğu, yapı çevredeki doluluk/boşluk oranları, bina yükseklikleri ve binalar arasındaki mesafe, yürüyüş alanlarının özellikleri (kaldırım, yaya yollarının kalitesi, ağaç varlığı vb.) önemli özellikler olarak görülmektedir. Bu özellikler Ankara'nın merkezi yerleşim alanları için geçmiş ve güncel eğilimler ile kentsel kamu politikası genelinde incelenerek, eşit ve sağlıklı şehir planlaması ve tasarımı için bir çerçeve öne sürmekte kullanılabilir. Bu göstergelerin yanı sıra, bulaşıcı olmayan hastalıkların mekânsal dağılımını gözlemlemek, yapı çevrelerin bu hastalıkların ortaya çıkmasında nasıl merkezi bir rol oynadığına dair bir çıkarım sağlanmasında kullanılabilir.

Bu çalışmada, Ankara anakent mahallelerinde BOH'ların mekânsal dağılımı tematik haritalarla incelenerek, mahallelerdeki mekânsal bağımlılıklar ortaya konulmaya çalışılmış; farklı yerleşme içi yöntem ve modeller ile mekânsal örüntülerin boyutları açıklanmaya çalışılmıştır. İlk olarak, ilgili nüfus ve yaş gruplarına göre BOH oranları hesaplanmış, ardından mekânsal bir veri tabanı oluşturulmuş ve

¹ Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ankara: bozuduru@gazi.edu.tr

² Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ankara: zagurel@gazi.edu.tr

³ Hacettepe Üniversitesi, Fen Fakültesi Fakültesi, İstatistik Bölümü, Ankara: yigiter@hacettepe.edu.tr

⁴ Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ankara: esrabaytekin@gmail.com

⁵ Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ankara: hilalk14@gmail.com

⁶ Ankara Üniversitesi, Fen Fakültesi Fakültesi, İstatistik Bölümü, Ankara: sibelsertok@gmail.com

⁷ Konya Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Konya: vesileozen@gmail.com

⁸ [https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/noncommunicable-diseases#:~:text=The%20main%20types%20of%20NCD,disease%20and%20asthma\)%20and%20diabetes](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/noncommunicable-diseases#:~:text=The%20main%20types%20of%20NCD,disease%20and%20asthma)%20and%20diabetes) (erişim tarihi 01/04/2022).

Ankara merkez ilçelerindeki mahalleler arasındaki kümelenme seviyesi analiz edilmiştir. Daha sonra, bazı BOH endeksleri geliştirilmiş ve ortaya çıkma düzeyini değerlendirmek için karşılaştırmalı analizler yapılmıştır. Özellikle LISA (Mekânsal Otokorelasyonun Yerel Göstergeleri) haritaları ile yapılı çevre niteliklerinin BOH'ların ortaya çıkmasında rol oynayıp, oynamadığı; her bir BOH grubunun farklı yapılı çevre nitelikleri ve setleriyle ilişkilendirilebileceği bir model oluşturularak analiz edilmektedir. Örneğin, diyabet, sosyo-ekonomik koşullarla güçlü bir şekilde bağlantılı olabilir ve gelir durumunun mekânsal dağılımını takip edebilir, ancak kronik akciğer hastalıkları, endüstriyel bölge çalışanları ve konumlarıyla ilişkilendirilebilecek düşük hava kalitesi ve sağlıksız yaşam koşullarına bağlanabilir. Bu tür çıkarımlar, şehirlerdeki halk sağlığı koşullarını tanımlamak için çok önemli bir temel oluşturarak, gelecekteki arazi kullanım kararları ve kentsel büyüme eğilimlerinin analizi için önemli bir rol oynayabilir. Bu çalışma prensipte, Ankara'da sağlıklı şehir planlaması ve yaşam ortamlarının (yapılı çevre ve altyapı) tasarımı ilkelerini tartışarak halk sağlığı sorunlarını azaltmak için bir yöntem ortaya koymaktadır. Bu göstergeleri Ankara ili anakent mahalleleri üzerinden inceleyerek, kentlerin geçmiş/güncel mekânsal, sosyal, ekonomik, demografik özelliklerini ve kentsel gelişme ve halk sağlığı açısından erişilebilirlik düzeylerini ve kent sağlığının bileşenlerini belirlemek planlama ilkelerinin geliştirilmesinde özellikle yerel yönetimlerin önemli bir aracı olarak öne çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Halk Sağlığı, Bulaşıcı Olmayan Hastalıklar, Yapılı Çevre, Ankara*

5. OTURUM | B: KENTSEL VE BÖLGESEL PROJELER

DANIŞIKLI DÖNÜŞÜM; FİKİRTEPE KENTSEL DÖNÜŞÜM ALANI'NDA OLUŞAN RANTIN PAYLAŞIM SÜRECİ VE PAYDAŞLARIN RANT İLE KURDUKLARI İLİŞKİ BİÇİMLERİ

Fatma Gözde KÖSEOĞLU¹, Nihan ÖZDEMİR SÖNMEZ²

Özet

Bu çalışma ile; Fikirtepe'de Kentsel Dönüşüm Süreci'nde meydana gelen kentsel arazi rantının dönüşüm sürecinin aktörlerince paylaşımı açıklanmış, ayrıca dönüşüm sürecinde oluşan rantın paydaşlarının rant ile kurdukları ilişki biçimleri incelenmiştir. Çalışmanın hedefleri arasında meydana gelen taşınmaz rantının paylaşım sürecine açıklık getirilmesinin yanı sıra, rantın bölüşümü esnasında sahneye çıkan aktörlerin beklentileri ve tutumlarının incelenmesi yer almaktadır. Çalışma kapsamında öncelikle; hak sahiplerinin proje öncesi sahip oldukları köhnemiş yapılar göz ardı edilirse elde ettikleri toplam taşınmaz rantı ile hak sahiplerinin proje öncesi sahip oldukları yapılar dikkate alınırsa elde ettikleri toplam taşınmaz rantı ayrı ayrı hesaplanmıştır. Ardından kentsel dönüşüm sürecinde rol alan aktörler tanımlanmış olup, iki farklı durum için hesaplanmış olan taşınmaz rantının her iki durumda paydaşlar tarafından hangi oranlarda paylaşıldığı açıklanmıştır. Son aşamada ise paydaşların arazi rantının meydana geliş sürecini nasıl algıladıkları, kentsel dönüşüm sürecinde meydana gelen arazi rantından beklentileri, taşınmaz rantı ile kurdukları ilişki biçimleri ve süreç içindeki tutumları tartışılmıştır. Araştırma verileri; Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Alanı'nda meydana gelen rantın paylaşım sürecine ilişkin dikkat çekici sonuçlar ortaya koymaktadır: i) Kentsel Dönüşüm Alanı'nda meydana gelen rantın paydaşlarını hak sahipleri ile geliştiricinin yanı sıra manipülatörler ve emlak aracılarının oluşturduğu anlaşılmış olup, meydana gelen rantın söz konusu paydaşlar tarafından hangi oranlarda paylaşıldığı hesaplanmıştır ii) Hak sahipleri kendi paylarına düşen arazi rantının bir kısmını diğer aktörler olan manipülatörler, taşınmaz alıp satanlar ve emlak aracılara aktarmışlardır iii) Geliştiricinin bir gayrimenkul projesindeki makul kar oranının toplam maliyetin % 25-% 35'i olmasına rağmen Fikirtepe'de geliştirici karı maliyet tutarının üzerinde gerçekleşmiştir. Özetlemek gerekirse, Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Süreci'nin bir rant savaşına sahne olduğu ve sürecin tüm aktörlerinin meydana gelen yüksek oranda taşınmaz rantından memnun oldukları anlaşılmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Kentsel Dönüşüm, Kentsel Arazi Rantı, Rantın Bölüşüm Süreci*

¹ İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Dr. Şehir Plancısı, gozdekoseoglu@gmail.com

² Prof. Dr., nihansonmez@gmail.com

KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJELERİNE HİBRİTSEL YAKLAŞIM: KENTSEL DÖNÜŞÜM STRATEJİ BELGESİ ÖRNEĞİ

İhsan TUTUK¹, Şeyma AY²

Özet

Bu çalışma, küresel krizlerin yoğunlaştığı bir dönemde, yerel ve bölgesel kalkınmaya destekleyici bir model olabileceği öngörülen kentsel dönüşüm olgusunun, hibrit bir çerçevede uygulanabilirliğini ortaya çıkararak, gelecek dönüşüm uygulamalarına örnek teşkil etmek amacıyla hazırlanmıştır. Araştırmanın dayandırıldığı temel odak noktası, kentsel dönüşüm kavramının kentsel kalkınma arayışlarındaki rolünün, kentin tüm dinamikleri eşliğinde değerlendirilmesi ve bu doğrultuda Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının tanımlamış olduğu “Kentsel Dönüşüm Strateji Belgesi” nin ulusal/uluslararası literatürdeki stratejik plan yaklaşımları ile karşılaştırmalı olarak analiz edilmesidir. Bu sayede, Türkiye’de bugüne kadar uygulanmış olan kentsel dönüşüm projelerindeki sosyo-kültürel açıdan ortaya çıkan belirsizliklerin ve sorunların giderilerek, çözüm için gerekli stratejik çerçevenin oluşturulması amaçlanmıştır.

Son yıllarda kentsel alanlarda, ekonomiden siyasete politikadan kültürel değişime kadar farklı birçok çatışmanın ve sorunların yaşanması araştırmacıları, kent bilimine dair yeni bir ivmenin arayışına itmiştir. Bu arayış sonucunda kentlerin geleceğini şimdiden tasarlamak, daha adil, dayanıklı ve sürdürülebilir şehirler yaratmak için önemli bir değişim ve dönüşüm fırsatının meydana geldiği düşünülmektedir. Bu değişim ve dönüşüm sürecinin karmaşık yapısı, kentsel planlamadaki paradigmalardan ekonomik, sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik temalı entegrasyonuna imkân tanımıştır. Ülkemizde ise uzun yıllar boyunca uygulanan tek tip ve parçacı mekansal dönüşümlerdeki belirsizliklerin halen sürdürülmeye çalışıldığı, farklı kurumların uyum içerisinde hareket edebildikleri ve rasyonel bir hukuki-kurumsal altyapı ile desteklenen bir dönüşüm politikasının kurgulanmadığı düşünülmektedir. Bu noktada, dönüşüm projelerine ışık tutması amacıyla Bakanlık tarafından ilgili idarelerce hazırlanması zorunlu kılınan kentsel dönüşüm strateji belgesinin, içeriğindeki sosyal-kültürel değer analizlerinin görece yetersiz kalması sonucunda mevcut sorunlara bütüncül çözümlerin üretilmediği görülmektedir. Strateji belgesinin bu çerçevede değerlendirilmesi ile sosyal değerlerin ön plana çıkarıldığı, tüm stratejik ve düzenleyici planlama sistemlerinin entegre halinde uygulandığı hibrit bir yaklaşımın uygulanması önem arz etmektedir. Araştırma kapsamında bu durum, bir boşluk olarak değerlendirilmiş ve kentsel dönüşüm stratejik belgesine yönelik geliştirilecek olan öneriler ile bu boşluğun giderebileceği düşünülmüştür.

Araştırmada başlıca şu sorulara cevap aranmaktadır: (1) Kentsel dönüşüm, küresel krizlerin yoğunlaştığı bir dönemde, sosyo-ekonomik çıkış için rol üstlenebilir mi? (2) Kentsel dönüşüm, yerel ve bölgesel kalkınma modellerine alternatif bir uygulama aracı olabilir mi? (3) Kentsel dönüşüm stratejik belgesi ile kentin fiziki-sosyal-kültürel-tarihi dinamiklerini tümünden kapsayan ve politika ile strateji tabanlı bir rönesans gerçekleştirmek mümkün mü? Araştırmada, yöneltilen sorulara sosyo-kültürel odaklı yaklaşımla genel bir değerlendirme yapılmış ve öneri stratejilerle geliştirileceği öngörülmüştür.

¹ Gebze Teknik Üniversitesi- Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi,
ihsantutuk42@gmail.com

² Karadeniz Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi,
seymaay4707@gmail.com

Kentsel Dönüşüm Strateji Belgesi Hazırlanmasına İlişkin İlke ve Esaslarda “Kent Bütünü Analizi ve Verilerin Toplanması” adlı başlık altında kentsel sosyal etkiyi ölçebilmek için:

- Kent Bütünü Analizi
- Sosyal ve Ekonomik Yapının Analizlerinin yapılması istenmiştir.

Fakat bu analizler, mevcut yaşam standartları ve sosyo-ekonomik duruma ilişkin bilgilerin değerlendirilmesi ve nüfusun beklentilerine yönelik anketler yapılmasıyla sınırlı kalmıştır. Bu durum, ileriki dönemlere yönelik yapılaşma ve kentleşme sorunları ile birlikte toplumsal sorunlarında yaşanmasına sebep olmaktadır. Toplumsal odaklı dönüşümün sağlanabilmesi için bölge insanının beklentisini, ihtiyacını, yapısını, kültürünü, hassasiyetini, aidiyetliğini vb. değerleri göz önünde bulunduran derinlemesine analizlerin yapılması önem arz etmektedir. Bu bağlamda, ilgili idarece hazırlanmış, Çevre Şehircilik ve İklim Bakanlığı tarafından onaylanmış ve çalışma çerçevesinde belirlenecek örnek strateji belgesi ile literatürden seçilen stratejik plan yaklaşımları hibrit bir çerçevede değerlendirilecek, bu değerlendirme sonucunda kentsel dönüşüm strateji belgesi, saptanan eksiklikler doğrultusunda öneri stratejilerle geliştirilecektir.

Anahtar kelimeler: *Kentsel Dönüşüm, Hibritsel Yaklaşım, Kentsel Dönüşüm Strateji Belgesi*

KENT MORFOLOJİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: YENİ BİR PROJENİN GALATA KENT FORMUNA ETKİSİ

Eda COŞKUN¹, Ayşe Sema KUBAT²

Özet

Kent kavramı içerisinde birçok mekanizmaları barındırmaktadır. Kentler gelişim süreci yaşarken mevcut morfolojisini etkileyecek yeni projeler ve kentsel yaklaşımlar planlanmaktadır. Bu çalışma temelinde, yeni kentsel tasarım projelerinin şehir ile etkileşim içinde planlanması ve kent bütünü ile bütünleşmiş bir politika içermesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Kent formu kavramı geçmişten günümüze kadar uzanan kentsel çalışmaları içeren en önemli araştırma konularından biri olmuştur. Bu nedenle, morfolojik analizlerin şehrin şeklini ve yapısını incelemede etkili olan ana yöntemlerden biri olduğu anlaşılmaktadır. Buna ek olarak, şehirler için geliştirilen planlama ve tasarım kararları, şehirlerin tarihini anlamak ve geleceklerini kurgusallaştırmak açısından stratejik bir öneme sahiptir. Bu kararların bir sonucu olarak şehirlerin zaman içinde tanık olduğu mekansal değişiklikler, birçok ölçekte kentsel formunu etkilemektedir. Buna göre, kent morfolojisi, şehirlerin tarihsel karakterlerini anlamak ve bu etkilerin her kentsel ölçekte yansımalarını inceleyerek gelecekteki planlama yaklaşımlarını analiz etmek açısından çok yönlü bir araştırma alanı sağlamaktadır.

Bu çerçevede çalışma alanı olarak Galata bölgesi seçilmiştir. Çalışma alanı, altı kriter temelinde seçilmiştir. İlk olarak, seçilen alan, tarihi ve kültürel açıdan zenginlik içermektedir. İkincisi, belge bulma kolaylığı (pervititch haritaları, tarihi fotoğraflar, hava fotoğrafları, CBS yazılımı vb.) alan seçimi için önemli bir kriterdir. Üçüncü olarak, seçilen çalışma alanı çeşitli kentleşme derecesi içermektedir. Dördüncüsü, seçilen alan, her kentleşme döneminin bir kısmını içeren zengin bir kentsel modeldir. Beşincisi, seçilen alan tarihi gelişim boyunca çok sayıda planlama ve tasarım karardan etkilenmiştir. Son olarak, çalışma alanında planlanan Galataport projesinin, bölgenin özelliklerinin ve etkisinin sorgulanması gerektiren bir durum oluşturduğu düşünülmektedir.

Bu nedenle, çalışmanın amacı öncelikle Galata bölgesinin zaman içindeki değişimini ve gelişimini analiz etmektir. İkinci bir amaç olarak yazar Galataport projesinin hem alan üzerindeki etkisini hemde kıyı şeridinin kullanımına etkisini ortaya koymayı amaçlanmaktadır. Bu noktada incelenen ana iki soru, çalışma alanının planlama kararlarını ve morfolojik unsurlarını dönemsel olarak nasıl geliştiğini ve yeni proje alanının mekansal yapı içinde etkili olup olmadığını sorgulanmaktadır.

Çalışmanın yöntemi olarak çalışma alanını iki farklı morfolojik yaklaşımla analiz etmeyi amaçlanmaktadır. Bunlardan biri Conzen yaklaşımıdır; 1) Bu bölümde, kentin mekansal gelişimi ve planlama kararları, tarihi haritalar ile incelenecek ve değişimler tespit edilecektir. 2) Kenti anlamak için bir diğer önemli araç ise, kentsel morfolojinin gelişim sürecini anlamak ve kentsel mekansal yapılandırmanın karşılaştırmalı analizini sunan mekan dizimi yöntemidir. Bu bölümde, odaklanılan alanın, Galataport projesinin etkisi, 1980 ve günümüz (2020) haritaları aracılığıyla aksiyalite, dışbükeylik, entegrasyon, anlaşılabilirlik ve sinerji kavramı ile karşılaştırmalı olarak açıklanacaktır. Bu nedenle, alanın gelişim ve değişim süreçlerini etkileyen karar ve süreçlerin morfolojik olarak belirtilen iki ölçekte değerlendirilmesi yapılması amaçlanmıştır.

Sonuç olarak, Galata bölgesi olarak ele aldığımızda çalışma alanının kendine özgü mekânsal özellikleri ve tarihsel süreci olduğu görülmektedir. Morfolojik yapı ile birlikte tamamlanan Galataport projesinin çalışma alanında fonksiyonel değişikliklere yol açtığı ve mekânın hem kullanım özelliklerinde hem de morfolojik yapısında farklılıklara neden olduğu görülmektedir. Son olarak, elde edilen sonuçlara göre öneriler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Kent Morfolojisi, Mekân Dizimi Yöntemi, Conzen Yaklaşımı*

¹ Şehir ve Bölge Planlama, Doktora Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul: edayldrm20@gmail.com

² Prof. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, kubat@itu.edu.tr

METROPOLİTEN ALANI YARIŞMALAR ÜZERİNDEN TANIMLAMADA ÖNCÜ BİR ÇABA: ZONGULDAK, KOZLU, KİLİMLİ, ÇATALAĞZI METROPOLİTEN ALAN PLANLAMA (1972) YARIŞMASI

Mehmet Nazım ÖZER¹, Gamze ÖZER²

Özet

1960'lı yıllarda başlayan Planlı dönemde; kentleşme ve kent planlaması, yeni Anayasa ile yeniden şekillenmeye ve bu kapsamda yeni kavramlar üzerinden tartışılmaya başlanmıştır. Kentleşme sorunlarının da boyut değiştirdiği bu planlı dönemde, tek belediye denetimindeki kentlerden, çok sayıda belediyenin yönetimindeki metropoliten alanlara geçiş süreci başlamıştır. Bu süreç kent planlaması ve uygulamalarında, gerek içerik ve kapsam gerekse kullanılan yöntem ve teknikler açısından yeni yaklaşımların geliştirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu dönemde; çağdaş planlama teknikleri kullanan disiplinlerarası ekipler ile bölge planlama çalışmaları ve Metropoliten Planlama Büroları aracılığıyla metropoliten planlama çalışmaları başlamıştır. Bu çalışmaların sonunda özellikle 1960 yılından sonra İller Bankasıyla düzenlenen, kent bütünü planlama yarışmalarının, kapsamı, ölçeği ve yaklaşımı değişikliğe uğramıştır. 1960'lı yıllar öncesinde ilan edilen erken planlama yarışmalarında, İmar Komisyonu Raporu ile kent verileri toplanmaya çalışılarak yarışma süreci yönlendirilmiş iken, değişen dönemle birlikte artık bu komisyon raporları yeterli olmamış, kentin fiziki, demografik ve sosyoekonomik verilerini kapsayan Paris Atlası dikkate alınarak yeni bir yaklaşım ve süreç geliştirilmiştir. Bu dönemde açılan yarışmalar, yeni planlama paradigması ve kent planlama yaklaşımının tartışılması ve yaygınlaştırılmasına öncelik etmiştir. Yeni geliştiren sistem yaklaşımının Türkiye'ye ilk defa Zonguldak, Kozlu, Kilimli, Çatalağzı Metropoliten Alan Planlaması (1971) iki aşamalı yarışması ile girdiğini belirtebiliriz. Yarışma şartnamesinin önsözünde: "Hedefimiz Kuzey-batı Karadeniz Bölgemizin yurt ekonomisinde büyük önemi olan taş kömürü kaynaklarımızın yatağı Zonguldak merkezi ve çevresindeki üç kentin birlikte planlamasını sağlamaktır. Bölgenin özelliği göz önünde tutularak bu kez değişik bir planlama biçimi seçilmiş ve planlamanın sürekliliğini sağlamak için planlama örgütü kurulması ve bu örgütün yerinde çalışması koşulları üzerinde durulmuştur" ifadesi de bu yenilikçi bakışı açığa ortaya koymaktadır. Yarışma şartnamesinde; metropol alan, yakın etki bölgesi, il alt bölgesi olmak üzere yeni bir bakış açısını yansıtan kavramlar tanımlanarak, Zonguldak metropoliten alanının özellikleri üzerinde notlar geliştirilmiştir. Bu kapsamda yarışmacılardan ilk aşamada; yeni planlama sistemi önerisi, seçilen planlama yöntem ve tekniğine göre analizler geliştirilmesi ve bu kapsamda mekânsal düzenleme şemaları (1/100.000, 1/10.000 ölçekli) hazırlanması, ikinci aşamada ise arazi ve yapı mülkiyeti, konut ve yapı sorunlarına değinen mekânsal planlar (1/5000, 1/1000 ölçekli) geliştirilmesi istenmiştir. Yarışma şartnamesinde yarışmacılardan istenenlerde, tasarımdan çok bilgi ölçmeye, planlamayı süreç olarak geliştirmeye, örgütlenmeye yönelik farklı beklentiler olduğunun altı çizilmektedir. Sonuç olarak yarışma; bölgedeki 4 yerleşmenin kömür madenine dayanan temel ekonomileri ve yakın ilişkileri dolayısıyla şehir bütünü olarak adlandırılan yerleşmelerin sorunlarının bütünsellik içerisinde çözülmesi için Zonguldak, Kozlu, Kilimli ve Çatalağzı belediyelerinin planlarının birlikte ele alınması amacıyla çıkarılmıştır. Yarışma, daha önceki yarışmalarda alışlagelen ölçeğin üzerine çıkarak kapsamı, yerleşmeler bütününe ilişkin tüm verileri içerecek biçimde geniş tutularak hazırlanmıştır. Bu nedenle, İrem Acaroğlu, yarışmayı 1973 yılında yazmış olduğu makalesi ile genellikle yapısı ve gelişmişlik düzeyi nedeniyle bu tür gelişmeleri geriden

¹ Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Yüksek Şehir Plancısı, mnazimozer@gmail.com

² Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Yüksek Şehir Plancısı, gamzeo@gmail.com

izleyen Türkiye için devrim niteliğinde bir örnek olarak değerlendirmektedir. Bu çalışma; planlama tarihinde tek ve önemli bir deneyim olan, Zonguldak, Kozlu, Kilimli, Çatalağzı Metropolitan Alan Planlama (1972) iki aşamalı yarışmasında ödül grubuna kalan projeler ve şartname dokümanlarının incelenerek, bu yarışmanın dönemin kentleşme ve metropolitan planlama adına hangi açılardan yeni bir söylem ve pratik ürettiğini sorgulamayı amaçlamaktadır. Bunu yaparken, yarışma sürecine ilişkin tarihsel bağlamda, o dönemi yaşayan ve ödül alan aktörler² ile sözlü mülakat ve yorumlardan yola çıkarak saptamalarda bulunulacak ve bu saptamalar konuya ilişkin daha önce yapılmış literatür çalışmalarından da faydalanarak değerlendirilecektir. Yarışma projeleri ve sonuçları dergi ve benzeri yayınlar ile arşivlenemediği bu nedenle çalışma sonucu yarışmaya ilişkin ödül alan projelerin bir kısmının belgelenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Metropolitan Alan Planlaması; Yarışma; Zonguldak, Kozlu, Kilimli, Çatalağzı.*

6. OTURUM | A: DEĞİŞEN YERLEŞİM TERCİHLERİ

KIRSAL KÜLTÜREL PEYZAJIN SÜRDÜRÜLMESİ SORUNSALI- DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ ÖRNEĞİ

Seda DUMAN¹, Berna DİKÇINAR SEL²

Özet

Kırsal alanlar; insanlığın ve dünyanın gıda ihtiyacının karşılandığı tarımsal üretimin merkezleri olması açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Açlık, iklim krizi ve özellikle gıda güvenliği ve egemenliği tartışmaları hem yerel hem de küresel boyutlarda kırsal alanlara yönelik ilgi giderek artmaktadır. Tarımsal üretimin merkezi olmasının yanı sıra kırsal alanlar doğal değerlerin nasıl kültürel değerlere dönüştüğünü ve değiştiğini ortaya çıkaran mevcut doğal- ekolojik koşullara ve onu işleyen toplumların kültürlerine göre şekillenen kırsal peyzajlar olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, insanoğlu tarımsal ürün ve üretim biçimine bağlı olarak mekânı şekillendirirken kendi kültürünü geliştirmekte ve bu gelişim tekrardan mekânı şekillendirmesini etkilemektedir. Üretilen ürünlerin işlenmesi ve tüketilmesi (üretim ritüelleri), yaşam alışkanlıkları, kurulan sosyal ilişkiler, paylaşılan kültürel değerler açısından bir yaşam kültürü oluşmakta ve kültürel peyzajlar olarak da ele alınmaktadır. Kırsal kültürel peyzajların mutlaka korunması, dayanıklı hale getirilerek sürdürülebilirliğinin sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır.

Tarımsal üretim biçimi, kültür ve mekân arasındaki ilişkili ve etkileşimin özgünlüğü kırsal kültürel peyzaj değerleridir ve bu değerler koruma- dayanıklılık ve sürdürülebilirlik ilişkisi bağlamında önemli olarak görülmektedir. Bu noktadan hareketle çalışmanın amacı; fındık ve çay olmak üzere iki ürün temelinde şekillenen Doğu Karadeniz Bölgesi'nde özellikle tek tarımsal ürün olan fındık, fındık üretimi ve bu üretimin biçimlendirdiği kırsal kültürel peyzajın irdelenmesidir. Kırsal yaşamın ve tarımsal üretimin nasıl olduğu, geçmişten günümüze nasıl değiştiği ve bu değişimlerin mevcut ekonomik, sosyo-kültürel, demografik ve mekânsal etkilerinin ortaya konması hedeflenmektedir.

Bu çalışma "Kırsal Kültürel Peyzajın Sürdürülmesinde Dayanıklılık Yaklaşımları" başlıklı doktora tezi kapsamında 21 Ağustos- 15 Eylül 2021 tarihleri arasında Ordu ili kıyı yerleşme kuşağında yer alan Fatsa, Perşembe, Ünye ilçeleri kırsalında gerçekleştirilen saha araştırması verilerine dayanmaktadır. Derinlemesine görüşmeler ve gözleme dayalı tespitler veri toplama tekniklerini oluşturmaktadır. Görüşme yapılan kişiler, tarımsal üretimin yereldeki en önemli aktörü olan ziraat odaları ile birlikte belirlenmiş olup; görüşmecilerin yaş, cinsiyet ve bölge ile ilişkisi açısından çeşitlilik göstermesine dikkat edilmiştir. Tarımsal üretim yapan 66 kişi ile yapılan derinlemesine görüşmelerde kişinin sosyo-ekonomik yapısı, bölge ile ilişkisi, tarım ve çiftçilik alışkanlıkları, tarımsal ürünlerin pazarlanmasında yaşanan zorlukların neler olduğu ve tüm bunların geçmişten günümüze nasıl değiştiği hakkında veri elde edilmiştir. Elde edilen veriler fındığın neden- nasıl üretildiği ve nasıl pazara sunulduğu olmak üzere üç başlıkta gruplandırılmış, 1980 öncesi ve sonrası olmak üzere iki farklı dönemde fındık üretim süreçlerinde yaşanan teknolojik, ekonomik, politik ve kurumsal değişimlerin kırsal yaşamın ekonomik, sosyal, demografik, mekânsal ve kültürel yapısında yarattığı farklılıklar tespit edilmiştir. Fındık üretimi ile şekillenen kırsal kültürel peyzajın özgün değerleri tanımlanmış ve gelecekteki etkileri (riskler/tehditler veya fırsatlar) açısından tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Kırsal Kültürel Peyzaj, Yerel Özgünlük, Fındık*

¹ Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir Planlama Doktora Programı, seda.duman@std.yildiz.edu.tr

² Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Dr. Öğr. Üyesi., bernasel@gmail.com

6360 SAYILI KANUN KAPSAMINDA “KIRSAL MAHALLEYE DÖNÜŞ SİMÜLASYONU NALLIHAN MODELİ” ÖRNEĞİ

Handan MENGENECİ¹, Nejla KILINÇ²

Özet

Dünya genelinde iklim ve iklim dışı stres faktörleri etkisiyle, güvenli gıdaya ulaşım gün geçtikçe zorlaşmaktadır. İklim dışı stres faktörlerinden; nüfus artışı, küreselleşme, hayvan kaynaklı talepli ürünler, covid-19, gıda tedarik zincirlerindeki enerji tüketimi ve devlet politikaları gıdaya ulaşımı doğrudan etkilemektedir. Örneğin; nüfus artışı ile doğru orantılı olarak taleplerin artması, küreselleşmenin sonucu franchise zincirlerinde artışla birlikte tek tip beslenme ve buna bağlı olarak sağlıksız birey sayısının artması, covid-19 pandemisi ile birlikte küreselleşmenin tam zıttı olarak aşırı yerelleşme ve stoklama isteği, gıda tedarik zincirlerinde sürdürülebilir olmayan ambalaj kullanımı ve zincirin uzunluğu, devlet politikalarından 6360 sayılı kanun ile köylerin mahalle olarak belediyelerin yönetimine dahil edilmesi gibi stres faktörlerinin etkisi, güvenli gıdaya ulaşımı olumsuz etkilemektedir. Güvenli gıdaya ulaşımı olumsuz etkileyen mevcut sorunlar göz önünde bulundurularak çalışma kapsamında, Ankara'nın Nallıhan ilçesinde, 6360 sayılı kanun ile mahalleye dönüştürülen köylerden biri olan Sarıyar mahallesi çalışma alanı olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmada; Nallıhan Belediye Başkanı İsmail ÖNTAŞ'ın köylerin tüzel kişiliğini kaybederek kırsal mahalleye dönüştürülmesi ile ilgili görüşlerinden ve çalışmalarından elde edilen birincil veriler, İlçe Mahalli İdareler Birimi'ndeki Muhtarlar ile yapılan görüşmeler, İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nden elde edilen veriler çalışmanın ana materyalini oluştururken, konu ile ilgili kapsamlı literatür araştırmaları ikincil veri kaynakları olarak belirlenerek çalışmanın yan materyalini oluşturmuştur.

Çalışma kapsamında ilk olarak, 6360 sayılı büyükşehir yasasının kırsal alana olası etkileri, avantajlar ve dezavantajlar şeklinde yorumlanmış, yasal mevzuata öneriler geliştirilmiştir. Geliştirilen öneriler kapsamında; Nallıhan için Kır-Kent Modeli oluşturulmuştur. Oluşturulan Nallıhan Kır-Kent Modeli; çalışma alanı olarak belirlenen Sarıyar Mahallesi'nde simüle edilmiştir. Model simülasyonuna başlamadan önce seçilen mahalle tanıtılmıştır. Kır-Kent Modeli simülasyonu sonunda; bölgeye özgü ve mahallede yalnızca 5 aile tarafından yetiştirilen 'Sarıyar Domatesi' ile “Önce Kendine, Sonra İlçeye, Daha Sonra Kentine Yeten Mahalle” sloganı oluşturulmuştur.

Çalışma sonunda; kırsal alanların tercih edilebilir hale getirilmesi, bölge halkının ekonomik refaha ulaştırılması, üreticiyi destekleyerek üretimin artırılması, tarım-turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi, iş gücü niteliğinin artırılması, gıda tedarik zincirindeki halkları azaltarak üreticiden tüketiciye besin temin edilmesi, tüketen toplumdaki üreten topluma geri dönülmesi önerilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Kırsal Mahalle, Mahalle Simülasyonu, Yerelleşme*

¹ Bursa Teknik Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, handanmengeneci@gmail.com

² Kassel Üniversitesi, Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Bölümü, Dr., nejlayanikkilinc@gmail.com

COVID-19 İLE ARTAN KÜÇÜK KENTTE YAŞAM İSTEĞİ VE DEĞİŞEN KENTSEL TALEPLER

Albeniz Tuğçe EZME GÜRLEK¹

Özet

Pandemi dünya genelinde birçok değişime neden olurken insanların yaşadıkları kentler ve bu kentlerin sunduğu kentsel hizmetler üzerine yeniden düşünmesine neden olmuştur. Büyük kent sakinleri ile küçük kent sakinlerinin pandemi sürecinde yaşadığı deneyimler birçok açıdan farklılıklar göstermektedir. Özellikle erken pandemi döneminde uygulanan sokağa çıkma yasakları, kapanmalar ve artan sağlık kaygısı ile değişen/dönüşen yaşam alışkanlıkları, kentlileri yaşadıkları kentler üzerine yeniden düşünmeye teşvik etmiş ve yıllardır fark etmeden ya da zorunluluktan yaşadıkları kentlerin olağandışı durumlarda nasıl kısıtlayıcı olduğunu keşfetmelerini sağlamıştır. Bu bağlamda, özellikle büyük kentlerde yaşayanların erken pandemi dönemini küçük kentlerde yaşayan kentlilere göre daha zor deneyimlediklerini iddia etmek yanlış olmaz.

Bu varsayım üzerine inşa edilmiş olan bu çalışmada, farklı iki ölçek grubundan, iki metropol alan ile iki küçük Anadolu kenti üzerine bir analiz gerçekleştirilmektedir. İstanbul ve Ankara metropol alanları ile Bilecik ve Kırşehir kent merkezlerinde yaşayan yaklaşık 1500 katılımcıya uygulanan anket çalışması ve 50 kişi ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler üzerinden gerçekleştirilen analizler, pandemi sürecinin yaşanan kent ölçeğine bağlı olarak, yaşamak istenen kent algısının ve talep edilen kentsel hizmetlerin değiştiğini ortaya koymaktadır.

Çalışma kapsamında toplanan veriler analiz edildiğinde, olağan şartlar altında birçok açıdan avantajlı kentsel hizmetler sunan büyük kentlerin, pandemi gibi olağandışı bir süreçte küçük kentler karşısında dezavantajlı duruma geçtiğini, insanların yaşadıkları kentleri değiştirmeye dair daha yoğun düşündüğü bu süreçte küçük kentlerin daha cazip bir seçenek olarak karşımıza çıktığını, insanların kentsel hizmet beklentilerinde değişimler olduğunu işaret etmektedir.

Çalışmada dört farklı kent için elde edilen bulgular, erken pandemi dönemi ile kentsel yaşamda değişim gösteren sekiz temel tespiti ortaya koymaktadır: (1) Yitirilen kentsel bağlılık, (2) Değişen ulaşım alışkanlıkları, (3) Yürünebilir kentsel donatı ihtiyacı, (4) Açık kamusal alanların önemine dair farkındalık artışı, (5) Kentsel dayanışma arzusu, (6) Değişen konut talebi, (7) Açık-hava ticaret akslarında kullanım artışı ve (8) Kentsel yalnızlık korkusuyla güçlenen komşuluk ilişkileri.

Bu tespitler üzerinden ortaya çıkan çalışma, hem kentler arası karşılaştırma imkânı sunması hem de eriştiği katılımcı sayısı ile literatüre önemli bir katkı sunma ve ardından gerçekleştirilecek olan akademik çalışmalara önemli bir kaynak olma potansiyeli taşımaktadır.

Anahtar kelimeler: Covid-19 Pandemisi, Kent Talebi, Kentsel Hizmet Beklentileri, Büyük-Küçük Kent Karşılaştırması.

¹ Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İİBF Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı, Arş. Gör., albenizezme@yahoo.com

6. OTURUM | B: REGIONAL COMPETITIVENESS

FACTORS AFFECTING REGIONAL DISTRIBUTION OF INVESTMENTS WITH REGIONAL INCENTIVES

Gamze MESTAN¹ Aliye Ahu AKGÜN²

Abstract

In the mainstream and parallel economic schools, it was argued that the most effective way of development of underdeveloped regions was to attract investment to these regions. In short, the key to development was considered to be the accumulation of physical capital. However, after a long time, the supporters of the endogenous growth school and parallel schools have put forward that various factors such as human capital, technology, socio-economic development are more effective than physical capital in the development of underdeveloped regions. Today, governments still consider the most important way of regional development as attracting investment. For this purpose investment incentives are one of the most important policy instruments used by governments to ensure regional development. The main purpose of the regional incentive practice developed within the investment incentive system is to reduce interregional inequality by giving more incentives to less developed regions. In Turkey, it is also aimed to attract investment to underdeveloped regions in order to eliminate interregional inequalities and ensure the development of underdeveloped regions.

For this purpose, the regional investment incentive system was introduced in 2009. In the regional incentive system of Turkey, provinces are divided into 6 levels. The most developed provinces are included in the first level, and these provinces are given the lowest incentives. In the sixth level, there are underdeveloped provinces (eastern provinces) and it is aimed to attract investment by giving the highest level of incentives to these provinces. In this context, the aim of this study is to evaluate Turkey's regional incentive policy and effectiveness by determining the factors that affect the distribution of regional incentive investments. In the study, socio-economic factors that are effective in the distribution of regional incentive investments at the NUTS 3 level will be analyzed by empirical analysis method. As a result of the empirical analysis, it is expected that the socio-economic development level of the region significantly affects the amount of incentive investment in that region.

Keywords: *Regional Incentive System, Investment Incentives, Incentive Politics*

¹ İstanbul Teknik Üniversitesi, Araştırma Görevlisi, mestan20@itu.edu.tr

² İTÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Prof. Dr., gulumser@itu.edu.tr

CITY AND REGIONAL DEMAND FOR VACCINES WHOSE SUPPLY ARISES FROM COMPETITION IN A BERTRAND DUOPOLY

Amitrajeet A. BATASYAL¹ Hamid BELADI²

Abstract

We study a one-period model of an aggregate economy composed of cities and regions that demand vaccines designed to fight a pandemic such as Covid-19. The supply of vaccines is the outcome of Bertrand competition between two firms *A* and *B*. The marginal cost of producing the vaccine for both firms is stochastic and drawn from a uniform distribution. In this setting, we perform three tasks. First, we describe the equilibrium pricing strategies of the two firms and then we compute their mean *ex ante* profits. Second, we permit both firms to conduct risky R&D and then determine the conditions under which only one firm engages in R&D and conditions under which both do. Finally, we introduce a way of mimicking the effect of increased competition and then analyze the impact of this increased competition on the incentives to conduct R&D faced by the two firms.

Keywords: *Bertrand Duopoly, City, Innovation, R&D, Region, Vaccine*

¹ Department of Economics, Rochester Institute of Technology, 92 Lomb Memorial Drive, Rochester, NY 14623-5604, USA., aabgsh@rit.edu

² Department of Economics, University of Texas at San Antonio, One UTSA Circle, San Antonio, TX 78249-0631, USA., Hamid.Beladi@utsa.edu

CULTURE INDUSTRIES IN CHINA'S GANSU PROVINCE: REGIONAL GROWTH CHALLENGES

Valentyn VELYCHKO¹

Abstract

The paper contains outlook of growth challenges faced by culture industries in China's Gansu province, badly affected of COVID-19 pandemic starting from 2021. Using theory of regional development, growth analysis instruments, method of comparative analysis on macro- and micro level, author found close and drastic influence of the pandemic to growth of culture industries and decline of market of cultural products. Despite the western province enjoys comparative advantages in culture industries development (birthplace of the Chinese nation and Chinese civilization, the ancient Silk Road, four ancient civilizations of China, India, Greece, and Islam East blend and intersect) in year 2020 added value of the primary industry in Gansu province scored an increase of 7.6%; the secondary (manufacturing) industry + 6.4% over the previous year, while the tertiary (services and culture industries) industry - only + 4.4%. Therefore, the overall business environment for fast development of culture industries might was not so favorable and structure policy of province - did not properly focused on the development of the tertiary industry in general and culture industries.

Within tertiary industry, the output of strategic culture industries (press, radio and TV, film production etc.) increased by 18.8%, while high-tech industries and equipment - by dramatic plus 38.2%. In mean that high-tech industries have achieved better goals then culture industries so far.

Growth of basic living consumption was relatively better in retail sales of daily necessities (such as beverages, grains, oils and foodstuffs) by 26.7%. However, the consumption demand for books, newspapers and magazines, other cultural products supply increased by 9.7% only.

Against the backdrop of the overall regional economy of Gansu province its important culture institution - Gansu Academy of Painting met with financial deficit of its budget and sharp downturn of its financing from the province.

According to the Academy Final Account Statement-2020, the general public budget fiscal expenditure in 2020 has reached only 6,004,200 yuan, a decrease of 2,008,600 yuan or 25.07% compared with the final accounts of the previous year 2019.

However, the public expenditure in 2020 was 206,400 yuan, a decrease of 100,000 yuan or 32.64% compared with the final accounts of the previous year. The use of public funds was reduced, therefore the travel expenses was only 97,000 yuan, maintenance costs - 13,200 yuan, labor costs - 4,900 yuan, labor union funds - 7,200 yuan, welfare fees - 4,000 yuan, official vehicle operation and maintenance costs - 11,600 yuan, the expenditure on goods and services was 6,000 yuan, and the purchase of office equipment was 2,300 yuan. The main reason was that due COVID-19 pandemic, public expenditures were reduced, and expenditure of Gansu Painting Academy was cut as well.

The main reason was that due to the impact of the epidemic, arts exhibitions and promotion events were not held. The cancellations of arts exhibitions and other related activities did not allow the Academy to generate profits from MICE activities, while artists were not able to sell their paintings.

Keywords: *Gansu Province, Regional Development, Tertiary Industry, Culture Industries, Gansu Academy of Painting, Arts Exhibitions, Trade by Culture Products*

¹ National academy of fine arts and architecture, Associate professor, valentyn.velychko@naoma.edu.ua

TAX POLICY AND INTERREGIONAL COMPETITION FOR MOBILE VENTURE CAPITAL BY THE CREATIVE CLASS

Amitrajeet A. BATABYAL¹ Seung Jick YOO²

Abstract

We study how tax policy affects the competition for venture capital by the creative class in two regions A and B . The creative class in each region produces a final good with venture capital and creative capital. Venture capital moves freely between the two regions and the representative creative class member in each region has access to an initial amount of venture capital. Each region taxes venture capital at a particular rate and the tax revenue is paid out as a transfer to the representative creative class member. In this setting, we perform five tasks. We begin by determining the first-best tax rates in the two regions. Second, we solve for the net price of venture capital and then express the objective function that is to be maximized in each region as a function of this price. Third, we compute the first-order necessary conditions that describe the optimal tax rates in the two regions and show that the sign of the tax rate depends on the net exporting position of the region. Fourth, for specific parameter values, we calculate the two tax response functions and discuss their properties. Finally, we compute the two equilibrium taxes as a function of the model's key parameters and show that these taxes must be of opposite signs.

Keywords: *Competition, Creative Class, Region, Tax Policy, Venture Capital*

¹ Department of Economics, Rochester Institute of Technology, 92 Lomb Memorial Drive, Rochester, NY 14623-5604, USA., aabgsh@rit.edu

² Corresponding Author. Department of Climate and Environmental Studies, Sookmyung Women's University, 100 Cheongpa-ro 47-gil, Yongsan-gu, Seoul, Republic of Korea. E-mail: sjyoo@sookmyung.ac.kr

7. OTURUM | A: YEREL VE BÖLGESEL KALKINMADA YENİ YÖNELİMLER

KALKINMA PLANLARININ BÖLGESEL GELİŞME İLE İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Nur Sinem PARTİGÖÇ¹

Özet

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarından günümüze kadar hazırlanan bölge kalkınma planları, bölge kavramına ve bölgesel gelişme politikalarına bakış açısında meydana gelen değişimlerin etkisi altında önemli ölçüde kalmıştır. Devlet Planlama Teşkilatı'nın kurulmasının bölgesel gelişme politikaları açısından milat kabul edildiği Türkiye'de, 1980'lere kadar ulusal kalkınma odaklı politikalara ağırlık verildiği görülürken; 1980'lerden sonra "planlı kalkınma hamlesine" bölgesel kalkınma politikalarının daha fazla hizmet ettiği anlaşılmaktadır. 1923 – 2023 yılları arasında kalan 100 yıllık dönemde toplam 13 adet bölge kalkınma planı hazırlanmıştır. Türkiye'de neredeyse her bölge için kalkınma planı hazırlandığı düşünülürse, temel amacın bölgesel kaynakları ve potansiyelleri kullanarak bölgesel gelişmeyi sağlamak olduğu bölge kalkınma planlarının tamamının başarıyla uygulanabilmesi durumunda, bölgesel eşitsizlik sorununun minimize edilebileceği ve/veya tamamen ortadan kaldırılacağı öngörülmüştür. Ancak bilinmektedir ki, bu planların bir kısmı başarıyla uygulanmış, bir kısmı ise yalnızca kâğıt üzerinde kalmıştır. İşte bu noktadan hareketle bu çalışma, Türkiye'de bölgesel kalkınma planlarının bölgesel gelişme sürecini ne yönde etkilediğini ve özellikle 1960'lı yıllardan günümüze kadar gelen Planlı Kalkınma Dönemi'nde uygulanan bölgesel gelişme politikalarının mekânsal planlama sürecine yansımalarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Nitel karşılaştırma yöntemi kullanılarak kalkınma planlarının amaç, hedef ve stratejilerinin dönemsel farklılıklar baz alınarak ortaya konulması ve bu planların üst ölçekli mekânsal planlama kararlarını bölgeler özelinde ne yönde şekillendirdiği ortaya konulacaktır. Elde edilen bulgular ışığında denilebilir ki, Planlı Kalkınma Dönemi öncesinde etkin bir şekilde uygulanamayan bölge kalkınma planlarının, bu dönem sonrasında uygulamada daha geniş yer tuttuğu ve mekânsal planlama sürecine kritik biçimde yön verdiği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: *Bölgesel Gelişme, Bölge Kalkınma Planları, Mekânsal Planlama, Planlı Kalkınma Dönemi*

¹ Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Doç. Dr., npartigoc@pau.edu.tr / spartigoc@gmail.com

BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARININ YEREL-BÖLGESEL ETKİLERİ: İZMİR KALKINMA AJANSI (İZKA) ve KIRSAL KALKINMA KOOPERATİFLERİ ÖRNEĞİ

Fahriye YAVAŞOĞLU¹, Tanyel Özelçi ECERAL²

Özet

Salt piyasa mekanizmasının işleyişine bırakılan büyük pazarlar eşitsiz büyüme yasasına göre eşitsiz bir gelişme gösterecektir. Bu nedenle bölgesel gelişme politikaları, ekonomik faaliyetlerin yığılma eğilimleri ve bölgeler arası gelişme farklılıklarının giderilmesi konuları çerçevesinde gelişmektedir. Bölgesel politikalar, temelde bölgeler arası eşitsizlik ile bölgesel gelişme problemine odaklanmaktadır. Bu noktada Türkiye’de, Avrupa Birliğine uyum sürecinin gereği olarak kurulan bölgesel kalkınma ajansları, bölgesel gelişme ve bölgesel eşitsizliklerin giderilmesine yönelik politikaların geliştirilmesi ve uygulanmasından sorumlu bölgesel kurumsal yapı olarak faaliyet göstermektedir. Bölgesel kalkınma planları ve programlarının yapılması, hibe ve fon gibi çeşitli akçal kaynakların kullanılması kapsamında görev ve yetkileri bulunan ajanslar, bu çerçevede kalkınma açısından önemli bir role sahiptir. Kalkınma ajansları, bölgelerin sorunlarının niteliklerindeki farklılıklara ve bölgelerin kapasite farklılıklarına göre değişik tür ve ölçeklerde kalkınma planı, kurumsal örgütlenme modelleri, mali destek programları ve çeşitli uygulama programları oluşturabilir. Bu durum, yerel dinamiklerin ve yerel bölgesel aktörlerin, bölgesel farklılıklarının gözetilmesi yaklaşımının ve bu çerçevede bölgesel ve alt bölgesel politikalar oluşturulması zorunluluğunun bir sonucudur. Kalkınma ajansları kalkınma amaçlı projelerin yapıldığı ve desteklerin sağlandığı bölgesel kurum olmasının yanı sıra, bölgesel yenilik sistemlerinin bölge ölçekli uygulamalarının gerçekleştirilmesini ve bölgelerin iç ve dış ilişkilerini değiştirerek ekonomik ve sosyal sermayenin gelişmesini sağlayan ilişkisel ağlar yaratılmasını sağlayan yerel bölgesel aktörlerdir. Özetlenen kapsamda ajans etkinliklerinin yerel ölçekteki dinamikleri harekete geçirerek alt bölgesel ve bölgesel ölçeklere genişleyen bir etkisi bulunmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın amacı, Türkiye’deki ilk iki pilot ajanstan biri olarak kurulan İzmir Kalkınma Ajansının (2006), bölgelerarası eşitsizliklerin giderilmesi ilkesi ile bağıntılı olarak 2010 ve 2021 yılları arasında ilan edilen kırsal alanlara yönelik kalkınma/destek programlarının etkinliğini kırsal kalkınma kooperatifleri üzerinden yerelden yerel-bölgesel ölçeğe etkilerini analiz etmektir. Bu çalışma, İzmir Kalkınma Ajansının, Küçük Menderes Havzasında yer alan kırsal kalkınma kooperatifleri özelinde, ajans projelerine yapılan başvurular üzerinden desteklenen kooperatif projelerinin kapsam ve bütçe bağlamında içerik analizi yapılarak, analiz sonuçları desteklenen kooperatifin hizmet sağladığı alan içerisindeki istihdam artışı, nüfus artışı ile göç artışı ile karşılaştırmalı olarak incelemektedir. İnceleme kapsamında desteklenen kooperatiflerin diğer kooperatiflere örnek teşkil etme durumları ile girişimcilik uygulamalarının, ekonomik ve beşeri sermaye gelişme eğilimlerinin yerelden bölgesel ölçeğe yayılma durumu ile ilişkili olarak kalkınma ajanslarının yerel ekonomik etkileri ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Çalışma sonucunda, yenilikçilik ve girişimcilik uygulamalarının yerel-bölgesel ölçeğe yayılma durumu üzerinden kooperatifler ve yerel diğer aktör etkileşimlerinin artması, kooperatiflerin yerel ve bölgesel ölçekte karar verme mekanizmalarına dahil olma eğilimlerinin artması, yere özgü çok aktörlü yönetim platformları yaratma ve dahil olma durumlarının artması sonuçlarına ulaşılacağı öngörülmektedir. Çalışma kapsamında, ayrıca, kooperatiflerin diğer kooperatifler ve diğer yerel ekonomik aktörler arasındaki ilişkilerinin, Kalkınma Ajansı projelerinden yararlanma hususunda mali ve teknik öncülük etme durumlarına göre merkezileşmesi ve öğrenen bölge olma dinamiğinin başlama noktasını yarattığı, ve ayrıca yerel-bölgesel ortak çıkarlar çerçevesinde çeşitli karar alma platformları meydana getirdiği bilgilerine erişileceği düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: *Kalkınma Ajansları, Kırsal Kalkınma, Yerel Kalkınma, Bölgesel Kalkınma, Kırsal Kalkınma Kooperatifleri, Kooperatifçilik*

¹ Gazi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Arş. Gör. (MsC), fahriyeyavasoglu@gmail.com , fahriyeyavasoglu@gazi.edu.tr

² Gazi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Prof. Dr., tozelci@gazi.edu.tr

DAHA SÜRDÜRÜLEBİLİR TARIMSAL SİSTEMLERE GEÇİŞTE TABANDAN YENİLİKÇİLİK: SEFERİHİSAR DOĞA OKULU VE KARABURUN ZEYTİN OKULU ÖRNEĞİ

Merve YAZAR YILDIZTEKİN¹, Demet EROL²

Özet

Günümüzde tarımsal sistemlerin mücadele ettiği konular arasına; verimlilik ve gelir artışı gibi eski zorlukların yanına gıda güvenliği, iklim değişikliği, doğal kaynakların korunması gibi yeni konular eklenmiş (OECD, 2016) özellikle COVID-19 Pandemisi ile güvenli gıdaya erişim konusu hiç olmadığı kadar önemli bir hale gelmiştir (OECD-FAO, 2021). FAO (2018) ve OECD (2016) gibi küresel organizasyonlar; tarımsal sistemlerin karşı karşıya kaldığı yeni zorluklarla mücadele için sürdürülebilir bir tarımsal sistem inşa edilmesi ve bu amaçla yeniliklerin desteklenerek sürekli hale getirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Turnheim vd.'ye (2015) göre daha sürdürülebilir pratiklere geçiş, çok boyutlu bir süreçtir ve iddialı dönüşümler gerektirmektedir (Turnheim et al., 2015). Çok farklı sistemlerin ve bu sistemler içerisinde de pek çok farklı aşamanın değişimini içerdiği için daha sürdürülebilir pratiklere doğru gerçekleşen değişimler sürdürülebilirlik geçişleri olarak adlandırılmaktadır. Geels (2011) çok düzeyli perspektif ile sürdürülebilirlik geçişlerini; niş (yeniliklerin doğduğu alanlar), sosyo-teknik rejim (mevcut tarımsal sistem) ve bir dışsal çerçeve olarak sosyo-teknik görünüm olmak üzere üç düzeydeki etkileşimlerin bir sonucu olarak ortaya koymaktadır. Goodman vd.'ye (2012) göre sosyal hareketler yeniliğin gerçekleşmesi için önemli kaynaklar olabilmekte; çevre, sağlık, sosyal adalet ve etik gibi konuları toplumun gündemine taşıyarak geniş kitleler üzerinde baskı yaratabilmektedir. Bu baskı içerisinde sivil toplumun rolü sürdürülebilirlik geçişlerinde henüz yeterince yer bulamamakla birlikte önemli potansiyeller taşımaktadır (Seyfang ve Smith, 2007). Sivil toplum geçiş politikalarına destek oluşturarak ve yenilik için koruyucu alanlar sağlayarak geçiş süreçlerini etkileyebilmekte ve toplulukların fikirleri üzerinde etkili olabilmektedir (Köhler vd.,2019). Bu nedenle Seyfang ve Smith (2007) sivil toplum alanında deneyimlenen sosyal yenilikler için “tabandan yenilikler” kavramını geliştirmişlerdir. Bu yenilikler çoğunlukla belirli bir sorunun çözümü amacıyla bağlamsal olarak geliştirilmekte; sosyal pratikleri ve yaşam tarzlarını değiştirmeyi hedeflemektedir. Tabandan yenilikleri diğerlerinden ayıran unsurlar; kolektif olarak üretilmeleri ve ahlaki beklentiler taşımalarıdır (Geels, 2019). İzmir'in Yarımada olarak adlandırılan bölümünde yer alan Seferihisar Doğa Okulu Doğa Derneği'nin yıllar içerisinde edindiği deneyimden de faydalanarak doğa kültürünü gelecek nesillere aktarmak amacıyla 2014 yılında Doğa Derneği tarafından Seferihisar Belediyesinin katkıları ile kurulmuştur. Benzer bir şekilde Zeytin Okulu da teori ile pratiği bir araya getirerek ekolojik farkındalık oluşturmak amacıyla 2017 yılında Zeytin Ekolojik Yaşam Derneği tarafından İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin desteği ile kurulmuştur. Temelde kar amacı gütmeyen ve kaynağını sivil toplum örgütlenmelerinden alan bu iki niş düzeyindeki örneğin örgütsel rutinleri ve ağ ilişkileri ile mevcut tarımsal sistem aktörleri ile nasıl bağlantılar kurduğu ve kitleler üzerinde nasıl baskı yarattığının araştırıldığı çalışmada daha sürdürülebilir pratiklere geçişte sivil toplumun üstlenebileceği rollerin neler olduğunun bir coğrafik ölçekte bulgulara dayanarak ortaya koyulması amaçlanmıştır. Çalışmanın bulgularına göre Doğa Okulu, Doğa Derneğinin zengin ağ ilişkileri ve örgütsel tabanından faydalanarak bilinirliğini arttırmakta ve mevcut tarımsal sistem içerisindeki politik aktörler ve toplum nezdinde popüler aktörler ile bağlantılar kurarak; Zeytin Okulu ise akademik açıdan oldukça etkili aktörleri

¹ Şehir Plancısı, merveyazar@hotmail.com

² Gazi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Doç. Dr., eroldemet@gmail.com

vasıtasıyla yerel, ulusal ve ulus ötesi akademik bağlantılarla ağ ilişkilerini zenginleştirerek geniş kitleler üzerinde baskı unsuru oluşturacak stratejiler izlemektedir. Çalışma ile coğrafi bir ölçekte bulgulara dayanarak daha sürdürülebilir pratiklere geçişte sivil toplumun üstlenebileceği rollerin neler olabileceğine ilişkin bir kavramsallaştırma yapılması ile geçiş yazınına katkı sağlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Sürdürülebilirlik Geçişleri, Çok Düzeyli Perspektif, Tabandan Yenilikçilik*

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE UYUM İÇİN DOĞA TEMELLİ ÇÖZÜMLER: KENTSEL TARIM UYGULAMALARI

Yeter Özlem YAMAN¹, Sevinç Bahar YENİGÜL²

Özet

Geçmişten günümüze insanoğlu doğayı kendi ihtiyaçlarını karşılamak için kullanmış, değiştirmiş, sömürmüş ve yok etmiştir. Günümüzde nüfus artışı, kentleşme, göç, üretim ve tüketim alışkanlıklarının farklılaşması ve artması, ekonomik amaçlı yapılan yatırımlar, sanayileşme, yanlış ve uygun olmayan arazi kullanımları, artan enerji ve hammadde kullanımı doğal sistemlerdeki denge ve uyumu bozmuştur. Yukarıda sıralanan sebeplerden ötürü atmosfere salınan sera gazı miktarı artmış, bu artış küresel ortalama sıcaklıkların artmasına neden olarak doğal çevre üzerinde yağış rejimlerinde değişim, tarımsal üretimde düşüş ve üretimde kalitesizleşme (gıda güvenliği sorunları), su kaynaklarının miktarının azalması ve kalitesinin bozulması, kuraklık, sel vb. doğal afetler başta olmak üzere bir takım olumsuzluklara sebep olmaktadır. İklim değişikliği olarak adlandırılan ve çevresel etkileri başta olmak üzere ekonomik ve sosyal boyutta da etkisi çok geniş olan bu süreç 1980’li yıllardan sonra kentlerde insan faaliyetlerinin artmasıyla etkisini daha da arttırmıştır.

Küresel, ulusal ve bölgesel ölçekte dünya ülkelerinin gündeminde oldukça geniş bir yer tutan iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması ve uyum sürecine katkı sağlayacak yaklaşımlardan biri olarak kabul edilen Doğa Temelli Çözümler (Naturel Based Solutions) yaklaşımı giderek dikkat çekmektedir. Doğa temelli çözümler (NBS), iklim değişikliğine karşı doğadan ve doğal süreçlerden üretilen, bir anlamda doğa ile uyumlu tasarlanmış yenilikçi müdahalelerin genel adıdır. Doğaya dayalı çözümler insan refahı, biyolojik çeşitlilik ve ekosistem hizmetlerinin korunması, toplumsal zorlukları etkin ve uyarlanabilir bir şekilde ele almak, doğal ve değiştirilmiş ekosistemleri korumak ve sürdürülebilir bir şekilde yönetmek için yapılan eylemler bütünüdür. Şemsiye bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram içerisinde yer alan alt uygulama başlıklarından biri ise kentsel tarım faaliyetleridir. Kentsel tarım genel ifade ediliş biçimiyle, kentsel alan içerisinde veya kent çeperinde farklı ölçek ve yöntemlerle zararlı kimyasal kullanımına yer verilmeden yapılan tarımsal ürün üretimini, küçükbaş hayvancılık ve arıcılık faaliyetlerini içeren bir kavramdır. Bu çalışmanın amacı;

- Ulusal ve Uluslararası yazında küresel iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması ve uyum süreci içerisinde doğa temelli çözümlerden biri olarak kabul edilen kentsel tarım kavramının değerlendirilmesi, geçmişten günümüze kadarki süreç içerisinde geçirdiği dönemlerin incelenmesi,
- Kentsel tarım uygulamalarının olumlu ve olumsuz etkilerinin ortaya konması,
- Kentsel tarım faaliyetlerinin gelişimin önündeki engellerin belirlenmesi,
- Kentsel tarım uygulamalarının paydaşlarının belirlenmesi ve kentsel tarım uygulamalarında paydaşların etki düzeyinin saptanması,
- Dünya’da başarılı olmuş kentsel tarım uygulama politikalarının ortaya konulmasıdır.

Bu çalışmanın kapsamı, çevresel, ekonomik ve sosyal olmak üzere çok boyutlu etkileri olan kentsel tarım kavramının, iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması ve bu sürece uyum sürecinde doğaya dayalı etkili bir uygulama olarak tüm yönleriyle ortaya konması ve dünya genelinde yapılan uygulamaların incelenmesini içermektedir. Bu kapsamında çalışma ayrıntılı yazın taramasına yöntemine dayanmaktadır.

Anahtar kelimeler: İklim Değişikliği, Doğa Temelli Çözümler, Kentsel Tarım

¹ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Şehir Plancısı, ozlem.yaman503@hotmail.com

² Gazi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Doç. Dr., yenigul@gazi.edu.tr

7. OTURUM | B: KENTSEL VE BÖLGESEL ALTYAPI

KATI ATIK YÖNETİMİNDE BÖLGESEL FARKLILIKLAR: İZMİR ÖRNEĞİ¹

Emine YETİŞKUL², Onur ALIŞAN³, Ayşenur ÖZUYSAL⁴

Özet

Nüfus artışı, tüketim alışkanlıklarının değişmesi, üretim faaliyetlerinin çeşitlenmesi ve hacminin artmasıyla orantılı olarak üretilen katı atık miktarı da her geçen yıl artmaktadır. Türkiye’de 2020 yılında kişi başına günlük 1,13 kg. ve toplam 34,75 milyon ton atık üretilmiştir. Hacmi giderek artarken türleri de çeşitlenen katı atıkla başa çıkmak toplum sağlığı ve kaynakların verimli kullanımı açısından önem taşımaktadır. Bu noktada katı atık yönetimi karşımıza çıkar. Katı atık yönetimi, uzun bir dönem oldukça dar bir kapsamda ele alınmış ve yalnızca toplama istasyonları ile güzergâhları belirlemekle sınırlı kalmıştır. Son dönemde ise enerji maliyetlerinin artması katı atıkların yeniden kullanımı fikrini ön plana çıkarmış ve maliyetlerin indirgenmesi öncelik kazanmıştır. Ekonomik kaygılara ek olarak katı atığın çevresel boyutu da tartışılmaya başlanmış ve atığın değerlendirilmesine yönelik politikalar yaygınlaşmıştır. Türkiye’de 2015 yılında yayımlanan Atık Yönetimi Yönetmeliği, atıkların oluşumundan bertarafına kadar atık yönetiminin sağlanmasını amaçlamış ve atık yönetiminde belediyelerin sorumluluklarını açıklamıştır. Buna göre büyükşehir ilçe belediyeleri atıkların toplanması ve aktarma merkezlerine getirilmesinden, büyükşehir belediyeleri ise atıkların işlenmesinden/bertarafından sorumludur (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2017). Diğer taraftan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda büyükşehir belediyelerinin görev, yetki ve sorumlulukları arasında katı atık yönetim planı yapmak belirlenmiştir. Yerel hizmetlerin sunumunda üst ölçekli bütüncül planlamayı ve ölçek ekonomilerini hedefleyen 6360 sayılı Kanun ise büyükşehir belediyelerinde sınırları il mülki sınırlar ile tanımlamıştır. Ancak, çeşitli ekonomik, sosyal ve coğrafi özelliklere sahip alt-bölgeler büyükşehir belediyesi yönetiminde birleştirilmiş ve bölgesel farklılıklar göz ardı edilmiştir.

Bu çalışma kapsamında incelenen İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin görev, yetki ve sorumluluk alanı da metropoliten alan, yarımada, kıyı alanları, körfez ve kuşakları, havzalar, turizm alanları ve iç kesimler gibi farklı alt-bölgelerde yer alan 30 ilçeyi kapsayarak yaklaşık 12.000 km²’ye çıkmıştır. Sosyo-ekonomik yapının yanı sıra coğrafi özellikleri de farklılaşan bu alt-bölgelerde üretilen katı atık miktarları ve atığın kompozisyonu da farklılaşmaktadır. 2020 yılında kişi başına günlük ortalama 1,46 kg. ve toplam 2,34 milyon ton atığın üretildiği İzmir’de 1,93 milyon ton atık düzenli depolanmıştır. 0,29 milyon ton geri kazanım işlemlerine tabi tutulmuş ve 0,12 milyon ton ise büyükşehir belediyesi çöplüğünde depolanmıştır. Bu çalışmada İzmir’in 30 ilçesine ait 2018 yılı yaz-kış katı atık miktarları ve kompozisyon değerleri incelenmiştir. Araştırmanın ilk aşamasında ilçeler bazında hanehalkı geliri, hane büyüklüğü ve istihdam sayıları gibi veriler kullanılmış ve alt-bölgelerin sosyo-ekonomik yapısı ile atık üretimi arasındaki ilişki modellenmiştir. İkinci aşamasında ise yaz-kış atık miktarları, biyobozulur atık (organik atık, park ve bahçe atıkları), ambalaj atığı (kağıt-karton, cam, PET, plastik, metal), diğer yanabilir ve diğer yanmayan atıkların oranlarının Global Moran’s I değeri mekansal

¹ Bu çalışma, TÜBİTAK 117K824 kodlu ‘İzmir Örneği ile Türkiye’de Değişen Yerleşme Örüntüsünün Yorumlanması’ başlıklı proje kapsamında gerçekleştirilmiştir.

² Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Prof. Dr., yetiskul@metu.edu.tr

³ Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Arş. Gör., onuralisan@gmail.com

⁴ Dokuz Eylül Üniversitesi, Arş. Gör., ayşenur.bolukbas@deu.edu.tr

otokorelasyonu incelenmiştir. Kümelenme eğilimleri araştırılmıştır. Metropoliten alan ilçelerinin yazlık ve kışlık toplam atık miktarlarına göre yüksek istatistiki anlamlılık düzeylerinde sıcak noktalar olduğu Getis-Ord Gi* istatistiği ile bulunmuştur. Hane bazı değerlerde metropoliten ilçeler soğuk noktalar olurken çeperdeki daha düşük nüfuslara sahip ilçeler ise sıcak noktalar olarak gözlemlenmiştir. ‘Ölçek ekonomisi’ ortaya çıkmıştır. Yazlık hane başı değerlerde ise kıyı ilçe değerlerinin sıcak noktalar oluşturduğu görülmüştür. Coğrafi özelliklere, nüfus yoğunluğuna, ekonomik faaliyetlere, alışkanlıklara ve mevsimlere bağlı olarak katı atık yönetimine esas olan atık miktarları ve kompozisyonu bölgesel farklılıklar göstermektedir.

Anahtar kelimeler: *Büyükşehir Belediyeleri, Alt-Bölgeler, Katı Atık Yönetimi, Yaz-Kış Kompozisyonu*

TÜRKİYE’DE İL BAZINDA ATIK MİKTARI VE EKONOMİK FAALİYETLER

Zühal ÖZBAY DAŞ¹

Özet

Ekonomik büyüme ve çevresel bozulma arasındaki ilişki çok uzun zamandır birçok çalışmanın odağını oluşturmaktadır ve konunun önemi artarak devam etmektedir. Bu kapsamda bu çalışmada Türkiye’de 2008-2020 yılları arasında 81 ilin belediye kişi başı ortalama atık, kişi başı gayrisafı yurtiçi hasıla (GSYİH) ve ortaöğretimde net okullaşma oranı verileri kullanılarak iller bazında benzer bir ilişkinin var olup olmadığı panel veri analizi kullanılarak anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bu verilere ek olarak 2009, 2014 ve 2019 yıllarında mahalli idareler genel seçimiyle belediye yönetim değişiklikleri de analize dahil edilmiştir. Ayrıca bazı yıllarda bazı illerde kişi başı atıklarda keskin düşüşler gözlenmektedir. Bu düşüşlerin belediye ya da merkezi hükümetin altyapı yatırımlarından kaynaklanabileceği dolayısıyla bu yatırım sonrası atık artışlarındaki değişimin de göz önüne alınması gerektiği düşünülmektedir. Dolayısıyla, bu etkileri görebilmek için 2012 yılı ve sonrası da analize zaman kukla değişkeni olarak eklenmiştir. Ön sonuçlar beklendiği gibi insani gelişmişlik, yüksek gelir ve kişi başı atık arasında pozitif bir ilişki olduğuna işaret etmektedir. Muhalif belediyeler ve atık arasında negatif bir ilişki gözlenirse dahi, katsayı istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Buna karşılık ön sonuçlar 2012 yılından sonra katı atık ortalamasının bir önceki döneme göre daha az olduğunu göstermektedir.

¹ Fenerbahçe Üniversitesi, Dr. Öğretim Üyesi, zahal.ozbay@fbu.edu.tr

ÇORUH VADİSİ'NDEKİ BARAJLARIN ETKİLERİNİN YEREL HALKIN GÖZLEMİNE DAYANARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Leman ALBAYRAK¹, Cevdet YILMAZ²

Özet

Büyük barajlar inşa edildikleri sahalarda öngörülmeven veya tahmin edilemeyen köklü değişikliklere neden olabilmektedir. Baraj rezervuarlarının etkilerinden biri de lokal iklim koşullarında değişiklikler meydana getirmeleridir. Herhangi bir yerin iklim şartlarında meydana gelecek küçük bir değişiklik bile o sahada doğal koşullara bağlı olarak gerçekleştirilmekte olan yerel ekonomik faaliyetler üzerinde etkili olabilmektedir. Herhangi bir yerde baraj inşaatlarının tamamlanmasının ardından gelişecek yerel şartlar ise antropojen iklim değişimlerine bağlı olarak yaşanacak yağış, sıcaklık ve nem oranlarındaki değişimin ekonomik ve kültürel yapıya etkisini öngörmeye yardımcı olabilir. Türkiye'nin kuzeydoğusunda yer alan Çoruh nehri vadisinde birden fazla ve büyük barajlar inşa edilmiş, Çoruh havzasında büyük göl alanları ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada, gelecek yıllarda bölge nüfusunu daha fazla etkileyecek olan ve baraj göllerinin etkisiyle ortaya çıkmaya başlayan antropojen iklim değişimlerinden kaynaklanacak muhtemel problemler üzerinde durulmuş, bunun için yerel halkın görüşlerine başvurulmuş, muhtemel değişim ve etkilerin neler olabileceği halkın gözüyle değerlendirilmiştir.

Çalışma, Artvin ilinde inşası tamamlanan barajların çevresindeki kırsal alanı ve burada yaşamını sürdüren yerel halkı kapsamaktadır. Çalışmanın verileri, Artvin il merkezi ve Yusufeli yöresinde 2020 ve 2021 yıllarının yaz döneminde gerçekleştirilen arazi çalışmaları ve mülakatlara dayalıdır. Çalışma kapsamında, yöre halkından 55-84 yaş arasında olan 12 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışma, çevresel sürdürülebilirlik bakımından, yerel halkın geçim tipi ve hayat tarzı üzerinden değerlendirilmektedir.

Çalışma sonucunda, barajların inşa sürecinin ardından yerel halkın gözlemleri sınıflandırılmış ve yorumlanmıştır. Çoruh Nehri ile bölünmüş dağlık topografya ve dar vadilerin mikroklima özelliğinden istifade edilerek doğaya uyumlu arazi kullanımının olduğu üretim ve yerleşme sahası büyük ölçüde baraj rezervuarı altında kalmıştır. Çoruh Vadisinde tarıma ilişkin olarak, zeytincilik ve bağcılık başta olmak üzere tarımsal faaliyetlerde çeşitli sorunlarla karşılaşıldığı ifade edilmiştir.

Artvin ilinde inşa edilen barajlar, vadi içindeki yerleşim yerlerini, özellikle bu kesimde gelişen meyvecilik ve geleneksel arazi kullanım kültürünü büyük ölçüde gözlenemeyecek duruma getirmiştir. Geçmişte vadi tabanı ile yamaçlar boyunca yükselen üst kesimler arasında var olan ve birbirini destekleyen ekonomik ve kültürel yapılar birbirinden ayrılmış, alçak ve yüksek kesimler arasındaki kültürel, sosyal birlik ve idame ettirilen kırsal geçim tarzı barajların inşasıyla bölünmüştür. Vadi tabanlarının devre dışı kalmasıyla ikili ekonomik sistemden vadi içindeki kesim ve yerel ekolojik bilgi unutulmaya yüz tutmuştur. Mevcut durumda yerel halkın geleneksel bilgisi, yeni yerel koşulları tanıma, uyum sağlama, sürdürülebilir yaşam ve doğal çevre için önem arz ettiği sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Barajlar*

¹ 19 Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Coğrafya Bölümü, Dr., eraalbayraklema@gmail.com

² Prof. Dr., cyilmaz@omu.edu.tr

İKİNCİL DÜZEYDE ETKİLENENLER GÖZÜYLE BÜYÜK ÖLÇEKLİ HİDROELEKTRİK ENERJİ YATIRIMLARININ SOSYO-EKONOMİK ETKİLERİ: DERİNER BARAJI ÖRNEĞİ

Serap BAYRAKTUTAN¹, Mehmet KÜÇÜKMEHMETOĞLU²

Özet

Yenilenebilir enerji kaynağı olarak hidroelektrik enerji, artan talebe paralel olarak ülkelerin enerji politikalarında önemli bir yere sahiptir. Türkiye’de de hidroelektrik yatırımlarının son yıllarda artış gösterdiği görülmektedir. Enerji üretiminde önemli bir payı olan hidroelektrik enerji yatırımları, inşa aşamalarında ve faaliyete geçtikten sonra buldukları kent ve bölgelerde, çevrede yaşayanlar üzerinde çevresel, sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan olumlu/olumsuz dışsal etkilere yol açmaktadır. Çalışma kapsamında barajın farklı gruplar üzerindeki etkilerinin ortaya koyulabilmesi amacıyla etkilenenler; *birincil*, *ikincil* ve *üçüncül* düzey olmak üzere üç farklı grupta sınıflandırılmıştır. *Birincil* düzeyde etkilenenler, projenin uygulandığı alanda yaşayan ve yaşam alanlarının kamulaştırılması nedeniyle projeden doğrudan etkilenenlerin oluşturduğu etki grubunu ifade etmektedir ve bu tür gruplar üzerine literatürde çok sayıda araştırma bulunmaktadır. *İkincil* düzeyde etkilenenler, projeden doğrudan etkilenmeyen ancak projenin etki sınırlarının içerisinde yaşayan ve tarım, hayvancılık, turizm gibi sektörlerde gözlenen değişiklikler dolayısıyla sosyo-ekonomik yaşamlarında değişim gözlenen etki grubunu ifade etmektedir. *Üçüncül* düzeyde etkilenenler ise projenin etki sınırlarının dışında yaşayan ancak projenin bölge veya ülke ekonomisinde yarattığı etkiler nedeniyle sosyo-ekonomik açıdan dolaylı etkilenen etki gruplarını ifade etmektedir. Bu çalışmada, büyük ölçekli hidroelektrik yatırımlarının *ikincil* düzeyde etkilenen gruplar üzerindeki sosyo-ekonomik boyutları, etkilenenler gözünden Deriner Barajı örneğinde incelenmektedir. Bu amaçla Deriner Barajı gölünün 5 km yakınında bulunan Artvin Merkezde anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Anketlerden elde edilen sonuçlarda Deriner Barajının hedef kitle olan ikincil düzeyde etkilenenler üzerinde olumlu ve olumsuz sosyo-ekonomik etkilerinin olduğu tespit edilmiştir. Detayda bakıldığında kentte yaşayanların baraja yönelik algısının demografik özelliklerine göre farklılaştığı gözlenmiştir. Ayrıca barajlara olan genel bakış açısı ile yereldeki Deriner Barajına bakış açılarının farklılaştığı anlaşılmaktadır. Memnun olanlarla memnun olmayan katılımcıların yüzde oranlarında büyük bir farklılık olmamakla birlikte, memnun olmadıklarını belirten katılımcıların oransal olarak nispeten daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Son olarak, üzerinde anket yapılan ikincil düzey grup içerisinde, baraj projesinden doğrudan etkilenen yakınlarının bulunup bulunmaması ve bunlara olan yakınlık düzeyleri ile barajdan memnuniyet düzeyleri arasında istatistiki yönden anlamlı bir ilişki olduğu görülmüş ve yakınlık arttıkça olumsuzluğun yükseldiği tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Dışsallık, Sosyo-Ekonomik Etki, Hidroelektrik Enerji Santrali, Deriner Barajı*

¹ Gebze Teknik Üniversitesi, Şehir Plancısı, sbayraktutan@gtu.edu.tr

² Gebze Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Prof. Dr., mkucuk@gtu.edu.tr

8. OTURUM | A: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE ETKİLERİ

İKLİM KRİZİNE HAK TEMELLİ YAKLAŞIM ÖZELİNDE DEĞERLENDİRME

Ezgi KOVANCI (TATGIN)¹

Özet

İklim krizi, yirmi birinci yüzyılda insan haklarını ihlal eden ve bir dizi insan hakkını doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. İklim krizinin etkilerini hafifletmek ve insan hakları üzerindeki olumsuz etkilerini önlemek için devletlerin ayırım gözetmeksizin tüm insanların haklarına saygı gösterme, haklarını koruma ve teşvik etme yükümlülüğü vardır. Şüphesiz ki öngörülebilir ya da öngörülemez uzun vadeli zararlar dahil olmak üzere iklim krizinin neden olduğu insan hakları zararlarının önlenmesi hususunda olumlu önlemlerin alınmaması da bu yükümlülüğü ihlal eden bir unsurdur.

İklim krizinin neden olduğu olumsuz etkiler düşünüldüğünde, meydana çıkan senaryoların iklim krizinin derecesine göre katlanarak kötüleşeceğini öngörebilmek mümkündür. Birbiriyle bağlantılı kirlilik, biyolojik çeşitlilik kaybı ve diğer afetler insan hakları açısından ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. İklim krizinin bilinen olumsuz etkilerinin yanında insanların sağlık, barınma, su ve gıda haklarını da olumsuz etkilediği açıktır. Katlanarak artacağı öngörülen bu etkiler dezavantajlı gruplar, azınlıklar, kadınlar, çocuklar, yerli halklar gibi savunmasız ve kırılgan grupları daha orantısız ve olumsuz şekilde etkileyecektir. Bundan dolayı, iklim krizine karşı küresel haklara dayalı bir müdahalenin yapılması gerektiği kaçınılmazdır. Bu müdahalelerin yapılması ya da gerekli önlemlerin alınması esnasında insan hakları temelli bir yaklaşımla, uluslararası bir çaba ile etkileri mümkün olduğunca aza indirmek niyetiyle harekete geçilmesi gerektiği gözden geçirilmemesi gereken bir konudur.

Bu bağlamda insan hakları temelli bakış açısının çevre yasalarına ve politikalarına entegre edilmesi ve ortaklarla işbirliği yapılması gereklidir. Sivil toplumun çevresel karar alma süreçlerine dahil edilmesi, insan hakları mekanizmalarına yardımcı olmak, hassas ve kırılgan grupların bu süreçte araştırılması önem arz eden diğer konulardır. Çalışmanın temel amacı iklim değişikliğiyle ilgili temel uluslararası hukuki metinlerden yola çıkarak hak temelli yaklaşımın iklim değişikliği rejimindeki önemini ortaya koymaktır. Bu bağlamda çalışmanın yöntemi doküman analizine dayanmaktadır. Çalışmada ilk olarak insan hakları ve iklim değişikliği arasındaki ilişki ortaya konularak, iklim kriziyle mücadelede hak temelli yaklaşımın önemi vurgulanmıştır. Bu bölümdeki kavramsal tartışmalar Birleşmiş Milletler tarafından önerilen ve İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi'nin (OHCHR) öncülüğünde belirlenen iklim krizine insan hakları temelli yaklaşımın uygulanması konusundaki kavramsal sorunlar bağlamında ele alınmıştır. Bunun yanında uluslararası aktörlerin ve kurumların yükümlülükleri ve yetkileri tartışılmıştır. Çalışmanın ikinci temel bölümünde Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nden Paris Anlaşmasına kadar iklim rejimini oluşturan uluslararası temel belgeler hak temelli yaklaşım özelinde analiz edilmiştir. Çalışmada iklim krizine hak temelli yaklaşım temelinde bakmanın iklim rejiminin vazgeçilemez bir ilkesi olması gerektiği ve bu anlayışın giderek iklim rejiminde daha iyi bir temele yerleştiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: İklim Değişikliği, İklim Krizi, Hak Temelli Yaklaşım, Dezavantajlı Gruplar

¹ Adıyaman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Dr. Öğr. Üyesi, ezgi.kovanci@hotmail.com

KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE BAĞLI DENİZ SEVİYESİ YÜKSELMESİNDE KIYI ALANLARI ETKİLENEBİLİRLİK DÜZEYİ; BURSA İLİ ÖRNEĞİ

Ramazan BULDU¹, Tayfun SALİHOĞLU²

Özet

Dünya nüfusunun artışı, kentsel alanların genişlemesi, gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomik büyümenin çoğu zaman düşünülmemeyen mekansal yansımaları gibi süregelen faktörlerin etkisiyle, düşük rakımlı kıyı alanlarında kurulmuş kentlerin ve bölgelerin, iklim değişikliğine bağlı olarak deniz seviyesinin yükselmesi sorunu ile karşılaşacağı son yıllarda çokça ifade edilmektedir.

Bu konudaki farklı senaryolara bağlı kalınarak çeşitli kestirimlerin gerçekleştirilmesiyle, kıyıların etkilenebilirlik düzeyleri ele alınmaktadır. Bu çalışmaların önemli bir bölümü, geleceğe yönelik kestirimleri ele alsa da mevcut verili durumdan yola çıkarak bu kestirimler gerçekleştirilmektedir. İlk başta ve öncelikle mevcut durumu etkiliyor olsa da, kent ve bölge planları ile gelecekteki deniz seviyesi yükselmesi ilişkisinin ortaya koyulması araştırılmayı bekleyen bir konudur.

Bu bağlamda, kıyı alanlarının kara ve deniz kısımlarında barındırdıkları hassas ekosistemlerin kullanımı ve korunmalarında sürdürülebilir bir bakış açısıyla hazırlanan bütünleşik kıyı alanı planları, deniz seviyesi yükselmesi durumunda kıyı duyarlılık düzeylerinin belirlenmesi açısından önem arz etmektedir.

Bu çalışmada Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) tarafından 2007 yılında yayımlanan son değerlendirme raporunda belirtilen deniz seviyesi yükselme oranı verileri kullanılarak, Bursa ili kıyı alanlarında deniz seviyesi yükselmesinin planlar ile tanımlanan kararları da içerecek şekilde muhtemel mekansal sonuçlarının incelenmesi amaçlanmıştır.

Bursa ili Bütünleşik Kıyı Alanı Yönetimi (BKAY) Planı uygulaması kapsamındaki bölgeleri üç boyutlu olarak tanımlayan sayısal yükseklik modeli oluşturularak, deniz yükselmesi sonucunda riskli bölgelerin tespiti ve bu bölgelerde ortaya çıkabilecek çevresel, sosyal, ekonomik, demografik problemlerin coğrafi bilgi sistemleri ile sorgulama ve görüntülemeleri yapılmıştır. Kıyı alanlarındaki duyarlılığın ve çevresel risk düzeylerinin tespit edilmesinde; yükseklik, eğim, bakı, kıyı alanı nüfus yoğunluğu, batimetri, insani gelişmişlik durumu, bitki örtüsü ve arazi kullanımı gibi değişkenler kullanılarak, normalleştirme sistemi ile kıyı alanı duyarlılık indeksi hesaplanmış ve indeks oranlarına göre risk düzeyleri tespit edilmiştir.

Küresel iklim değişikliğine bağlı deniz seviyesi yükselmesi durumundaki etkilerinin veya belirli kıyı alanlarının değişken fiziksel özelliklerine bağlı deniz ve kara alanlarındaki olası risk tespitlerinin yapılması şehir ve bölge planlama uzmanlarına ve yerel yönetimlere karar alma adımlarında bilimsel veri altyapısı sağlayacaktır. Bu bağlamda çevresel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına kıyı duyarlılık analizlerinin mekânsal planlar içerisinde bulundurulmasının hukuksal düzeyde ihtiyaç olduğu ve bu durumun zorunlu hale getirilmesinin yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar kelimeler: *Küresel İklim Değişikliği, Bütünleşik Kıyı Alanı, Kıyı Etkilenebilirlik İndeksi*

¹ Gebze Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi, r_buldu@yahoo.com

² Gebze Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Doç. Dr., tsalihoglu@gtu.edu.tr

TÜRKİYE’NİN KIYI İLLERİNİN CBS İLE HASARGÖREBİLİRLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hilal TULAN İŞILDAR¹, Özge YALÇINER ERCOŞKUN²

Özet

Türkiye’nin kıyı illeri, zengin doğal kaynak potansiyeli ve biyoçeşitlilik barındıran, toplum için önemli ekonomik fırsatlar sunan dinamik coğrafi yerlerdir. Ancak iklim değişikliğinin etkileri ve antropojenik faaliyetlerin artışı kıyı alanları üzerinde baskı oluşturmaktadır. Bu baskılar, doğal sistemlerin ekolojik kalıplarını etkilediği ve bozduğu için, kıyı ortamlarının iklim değişikliğinin olası etkilerini azaltma ve absorbe etme yeteneği azalmaktadır. Bu durum azalan kıyı dirençliliğine katkıda bulunmaktadır. Deniz seviyesi yükselmesi, kıyı erozyonu, sel ve taşkın felaketleri, tatlı su kaynaklarında tuzluluk artışı, doğal afetler gibi ekolojik etmenler kıyı illerinin hasargörebilirliğini her geçen gün arttırmaktadır. Ayrıca hızlı kentleşme sebebiyle artan sanayi ve turizm faaliyetleri, kıyı dolguları, önemli enerji ve ulaşım politikaları sosyal, ekonomik, çevresel ve mekansal sorunlara neden olmaktadır. Yaşanan bu süreç; kıyı dirençliliğinin gelecekteki tüm kalkınma ve altyapı kararlarına rehberlik etmek için birincil tasarım ve planlama ilkesi haline gelmesi gerektiğini göstermektedir. 8333 km’lik kıyı şeridi ve 28 kıyı iline sahip olan Türkiye’deki tüm kıyı illerinin hasar görebilirliğinin belirlenmesi, dirençli mekansal planlama çalışmaları yapılması açısından son derece önemlidir. Bu çalışmada Türkiye’de denize kıyısı olan 28 ilin; hasar görebilirlik analizinin yapılması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) desteği ile ekolojik, ekonomik ve sosyal göstergelerden oluşan kıyı bilgi sistemi oluşturulmuştur. Bu bilgi sistemindeki veriler; CBS ortamında ağırlıklandırılarak sentez gerçekleştirilmiştir. Hasar görebilirliğin yüksek çıktığı illerde kıyı dirençliliği için çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: *Kıyı illeri, hasar görebilirlik analizi, Coğrafi Bilgi Sistemleri*

¹ Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı, Doktora Öğrencisi, tulanhilal@gmail.com

² Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Prof. Dr., ozgeyal@gmail.com

8. OTURUM | B: BÖLGESEL ÜRETİM SİSTEMLERİ VE YENİLİKÇİLİK

TÜRKİYE'DE İLLER ARASI GELİR FARKLILIKLARI VE İL BAZINDA YAKINSAMA ANALİZİ

Başak KARŞIYAKALI¹

Özet

Bu çalışmanın temel amacı Türkiye’de iller arasında var olan gayri safi yurtiçi hasıla (GSYH) farklarının kaynaklarını ve kişi başına gelir bakımından iller arasında bir yakınsamanın gerçekleşip gerçekleşmediği analiz etmektir. Bu konunun ele alınmasının ana nedeni, bir ülkenin illeri/bölgeleri arasında önemli gelir farklılıkları olması halinde geri kalmış bölgelerin ülkenin diğer kesimleriyle bütünleşmesinin tam olarak sağlanamayacak olması, bu farkların sosyal göstergelere de yansarak toplumsal sonuçları beraberinde getirmesi ve kalıcı büyümeyi sağlamanın imkansız olmasıdır.

Bu amaçla, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından il bazında gelir verilerinin açıklandığı 2004-2020 dönemi için öncelikle ülkemizde yaşanan büyümeye il bazında sağlanan katkılar hesaplanmıştır. 2004-2020 döneminde sağlanan % 4,478’lik uzun dönem büyümeye İstanbul 1,542 puan ile en yüksek katkıyı sağlamıştır. Böylece bu dönemde sağlanan büyümenin tek başına % 34,43’ünü gerçekleştirmiştir. İstanbul’u 0,487 puan ile Ankara (% 10,87) ve 0,276 puan ile İzmir (% 6,15) takip etmiştir. Ulusal gelir artışına en düşük katkıyı sağlayan iller ise 0,004 puan ile Ardahan (% 0,10), Tunceli (% 0,09) ve 0,003 puan ile Bayburt (% 0,07) olmuştur. İl bazında yaşanan büyümenin yapısal özelliklerinin ortaya konması illerin katkıları arasındaki farkların anlaşılmasını sağlayacaktır. Bu amaçla büyümeye en yüksek ve en düşük katkı sağlayan seçilmiş illerin büyümeye sağladıkları sektörel katkılar incelenmiştir. Büyümeye en yüksek katkı sağlayan ilk on ilde genellikle sanayi sektörünün büyümenin en önemli kaynağını oluşturduğu, en düşük katkı sağlayan ilk on ilde ise bu sınırlı katkının çoğunlukla tarım sektöründen geldiği tespit edilmiştir.

Çalışmanın ikinci kısmında neoklasik büyüme modeli çerçevesinde yakınsama olgusu ele alınmıştır. Neoklasik büyüme teorisinin en önemli öngörülerinden biri ülkeler ve bölgeler arasındaki eşitsizliklerin uzun dönemde ortadan kalkacağıdır. Sermayenin daha yüksek getiriye sahip olduğu az gelişmiş ülke/bölgelere gitme eğilimi ve emeğin de daha yüksek ücret düzeylerine sahip gelişmiş ülke/bölgelere kayması yakınmasa hipotezinin temel argümanını oluşturmaktadır. Baumol (1986) ve Barro ve Sala-i Martin (1991)’in öncü çalışmaları ampirik alanda ülkeler ve bölgeler arasında yakınsamaya ilginin artmasında önemli role sahip çalışmalardır. Bu bağlamda bu çalışmada da Barro ve Sala-i Martin’in (1995) çalışmasında ortaya konulan koşullu ve koşulsuz β yakınsaması ile σ yakınsama analiz edilmiştir. TÜİK’den temin edilen Düzey 3 seviyesindeki il kişi başına GSYH’si kullanılarak 2004-2020 dönemi için panel veri analizi gerçekleştirilmiştir. Büyümenin kaynaklarının analiz edildiği bir önceki bölümde gelişmiş illerde sanayi sektörünün, az gelişmiş illerde ise tarım sektörünün önemli katkısı olduğu sonucu göz önünde bulundurularak koşullu yakınsamanın test edilmesinde her iki sektörün GSYH payları analize dahil edilmiştir. Koşullu ve koşulsuz β yakınsama analizleri ile Türkiye’de ilgili dönemde iller arasında yakınsamanın olduğu tespit edilmiştir. Ancak, σ yakınsama analizinin sonuçları bu yakınsamanın büyük ölçüde 2008 yılında yaşanan finans krizinin gelişmiş iller üzerindeki negatif etkisinin daha fazla olmasından kaynaklı olduğunu göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Bölgesel Gelir Yakınsaması, Büyümenin Kaynakları, Panel Veri

¹ Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü, Dr. Öğr. Üyesi, basak.kacmaz@deu.edu.tr

COĞRAFI VE SİSTEMİK YAKINLIK BİLİMSEL İŞBİRLİĞİNİN İTİCİ FAKTÖRLERİ MİDİR? AR-GE PROJELERİ İLE AMPİRİK BİR ÇALIŞMA

Sevim UNUTULMAZ GÜRLEK¹, Murat Ali DULUPÇU²

Özet

Araştırma kurumları temelinde artan işbirliği eğilimi disiplinler arası araştırma merkezleri, kurumsal ağlar veya mükemmellik merkezleri aracılığıyla şekillenmektedir. Üniversitelerin kendi içlerinde ortak araştırmaların belirlenmesi ve teşvik edilmesi stratejik planlamanın önemli bir parçası haline gelmiştir. Bu kapsamda çalışmanın amacı ekonomik coğrafyada ağ oluşumunu açıklamak için sunulmuş ek bir analiz seviyesi olan coğrafi ve sistemik yakınlık boyutlarının bilimsel işbirliği üzerindeki etkilerini birlikte incelemektir. Bu nedenle, yakınlık ve ekonomik ağlar arasındaki ilişki açıkça analiz edilerek literatüre katkı sağlamak hedeflenmiştir. Bu noktada, proje işbirlikleri mekanizmalarıyla da ilgili olarak bu araştırmanın gerekçesini de ortaya koyan önemli sorular şu şekildedir: Yakınlığın coğrafi ve sistemik boyutunun kabul edilen ve başarılı olan TÜBİTAK 1001 bilimsel işbirliği eğilimi üzerindeki etkisi nedir? Çalışmanın kapsamı 2012-2020 yılları arasında 193 üniversite tarafından tamamlanmış, kabul edilen ve başarılı 2323 adet TÜBİTAK 1001 projesinden oluşmaktadır. Bu bağlamda araştırma TÜBİTAK 1001 projeleri bilimsel ağında 18.477 işbirliği ve 8.205 araştırmacıyı kapsamaktadır. Analiz yöntemi ise farklı yakınlık türlerinin mevcut işbirlikleri üzerindeki etkisini analiz etmek için kullanılan Newton'un evrensel yerçekimi yasasına benzeyen bir yerçekimi modelidir. Bu sayede fiziksel ve sistemik yakınlık türlerinin akademik bilimsel işbirlikleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu yakınlık türlerinin mevcut işbirlikleri üzerindeki etkisini belirlemek için R programında analizler gerçekleştirilmiştir.

Bulgulara bakıldığında kontrol değişkeni olarak analize dahil edilen üniversitelerin proje sayısı değişkeninin pozitif ve anlamlı olduğu görülmektedir. Bu durum her bir üniversitenin proje sayısı arttıkça, i üniversitesi ile j üniversitesi arasındaki işbirliklerinin de arttığı anlamını taşımaktadır. Yani üniversitelerin yürüttükleri proje sayısı ne kadar çok olursa daha sonrasında işbirliği yapma eğilimi de o kadar yüksektir. Coğrafi yakınlık açısından regresyon katsayıları negatiftir ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Fiziksel mesafe, araştırmacılar arasındaki işbirliği üzerinde önemli bir olumsuz etkiye sahiptir. Bu da işbirliklerinin coğrafi olarak ortak konumlu kurumlar arasında gerçekleşmesinin daha olası olduğu anlamına gelmektedir. Yani üniversiteler arasındaki araştırma işbirliğinin sıklığı, araştırma ortakları arasındaki mesafe arttıkça azalmaktadır. Bu bulgunun nedeni, yerleşik bilimsel hedeflere ulaşmanın bilim insanlarının bilimsel ortaklar aramasının en önemli nedeni olmasıdır. Bu nedenle bilim insanlarının (tüm bilimsel ortakların kalite bakımından benzer olması koşuluyla) yakın coğrafi bölgelerde ortak arama olasılıkları daha yüksektir. Sistemik yakınlık boyutuna bakıldığında ise yakınlığın tüm bağımlı değişkenlerin etkisi altında bilim insanlarının bilimsel işbirliği üzerinde önemli ve olumlu bir etkisinin olduğu görülmektedir. Sistemik yakınlık ölçülerinin katsayıları, tüm model spesifikasyonlarında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Aynı veya komşu inovasyon sistemlerindeki işbirliği ortakları aynı dili konuşur, benzer hedeflere sahiptir veya en azından birbirlerinin hedeflerini daha iyi anlayıp, bölgesel bilgi tabanını bilmektedirler. Bu sonuç benzer yenilik sistemlerine sahip kurumlar arasında bilimsel işbirliğinin daha olası olduğu ve teknolojik alanda birbirine yakın konumlanmış bölgeler arasında işbirliği olasılığının arttığını göstermektedir.

Anahtar kelimeler: *Bilimsel İşbirliği, Coğrafi Yakınlık, Sistemik Yakınlık*

¹ Dr., sevimunutulmaz@hotmail.com

² Prof. Dr., muratdulupcu@sdu.edu.tr

BÖLGELERE GÖRE TÜRK DİZİLERİNİN İHRACAT BAŞARISINDA YAKINLIK FAKTÖRLERİ ETKİLİ Mİ?

Eser ÇAPIK¹, Sevim UNUTULMAZ GÜRLEK²

Özet

Türk dizilerinin ekonomiye olan etkisinin doğrudan ölçülmesi her ne kadar zor olsa da Türk dizilerinin ülke tanıtımında, ülke ihracatı gelirinde, turizmde ve ülkenin ticari ilişkilerinde önemli rol oynadıklarını söylemek mümkündür.

Özellikle son yıllarda ulusal pazardaki başarısını küresel pazara taşıyarak dizi ihracatı geliri açısından dünyada ilk sırada yer alan ABD'den sonra ikinci sıraya yükselen Türk dizilerinin elde ettiği bu başarı serüveninde ülkelerarasındaki kültürel, coğrafik, tarihsel ve estetiksel açıdan birçok yakınlık dinamiklerinin etkili olmaktadır.

Amaç: Ele alınan çalışmada ihracatta yakaladığı başarıyla adından sıkça söz ettiren belli Türk dizilerinin Afrika, Ortadoğu, Güney Amerika bölgesi ile Balkanlara ihraç edilmesinde coğrafi ve kültürel yakınlığın etkileri analiz edilmektedir.

Metodoloji, yöntem ve değişkenler: Çalışmada dört ayrı bölgeye ihraç edilen diziler, Çekim Modeli yardımıyla incelenmiş ardından farklı yakınlık türlerinin dizilerin ihraç edildikleri ülkeler üzerindeki etkisinin analiz edilmesi için sosyal ağ analizi kullanılmıştır. Bağımlı değişken olarak dizinin ihraç edildiği ülke sayısı kullanılırken, kontrol değişkeni olarak dizinin türü, senaryonun türü, yapım şirketi ve ülkelerin GDP düzeyi modele dahil edilmiş son olarak coğrafi ve kültürel yakınlık ise ilgi değişkeni olarak kullanılmıştır.

Araştırmanın etkileri: Çalışmanın sonucunda dizi ve senaryonun türü ile yapım şirketi değişkenlerinin dizi ihracatını arttırdığı, ülkelerin gelir düzeylerinin dizi ihracatında olumlu anlamda önemli rol oynadığı ve son olarak çalışmamızın temel amacını temsil eden coğrafi ve kültürel yakınlığın da Türk dizilerinin ihracatını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada ayrıca ağın büyümesi sonucu ihracat ağında merkezi konumda olan ve ihracat bakımından en büyük yeteneğe sahip olan diziler de tespit edilmiştir.

Özgün değer: Daha önceki çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada Türk dizilerinin ihracatı bölgesel olarak değerlendirilmiş ve bölgesel başarısındaki yakınlık etkilerinin incelenmesiyle literatüre farklı bir bakış açısı getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Türk Dizileri, Çekim Modeli, Coğrafi ve Kültürel Yakınlık, Afrika-Ortadoğu-Güney Amerika-Balkan Ülkeleri*

¹ Süleyman Demirel Üniversitesi, Doktora öğrencisi, esercapik@hotmail.com

² sevimunutulmaz@hotmail.com